

Nr 221.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående vissa anslag för budgetåret 1945/46 till läroanstalterna för blinda och dövstumma m. m.; given Stockholms slott den 2 mars 1945.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiasastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

Georg Andrén.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1945.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, BERGQUIST, DOMÖ, EWERLÖF, RUBBESTAD, OHLIN, ERLANDER, DANIELSON, ANDRÉN.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför här- efter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Andrén:

Enligt den till 1945 års statsverksproposition fogade bilagan åttonde huvudtiteln, punkterna 195 och 199 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1945/46 be- räkna

dels till Läroanstalter för blinda: Avlöningar ett förslagsanslag av 374 200 kronor;

dels till Läroanstalter för blinda: Omkostnader ett förslagsanslag av 204 900 kronor;

dels till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar ett förslagsanslag av 216 000 kronor;

dels till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader ett förslagsanslag av 101 700 kronor;

dels till Dövstumskolorna: Avlöningar ett förslagsanslag av 1 180 000 kronor;

dels ock till Dövstumskolorna: Omkostnader ett förslagsanslag av 596 700 kronor.

Sedan utredningen i dessa ärenden numera slutförts, tillåter jag mig ånyo anmäla desamma.

I. Dövstumskolväsendets organisation.

1. *Frågan om nedläggande av en upptagningsskola m. m.*

Frågans tidigare behandling.

Frågans behandling vid 1942 års riksdag. På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen nr 246) beslöt 1942 års riksdag,

dels att specialskolan och fortsättningsskolan i Gävle för skriv-teckenelever skulle nedläggas och från och med budgetåret 1943/44 ersättas med en vårdanstalt för dövstumma med komplicerat lyte, omfattande skolhem samt ett arbetshem för män och ett för kvinnor,

dels ock att en av de nuvarande fyra upptagningsskolorna för dövstumma barn (Lund, Vänersborg, Manilla och Härnösand) skulle nedläggas med utgången av budgetåret 1942/43.

Beträffande vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte beslöts, att den under en övergångstid provisoriskt skulle förläggas till Gävleskolans lokaler och sedermera flyttas till en lämplig jordbruksegendom. I skrivelse den 20 april 1943 hemställde skolöverstyrelsen, att egendomen Mogård i Finspångs köping, Östergötlands län, måtte inköpas för ändamålet samt att medel måtte anvisas för erforderliga omedelbara om- och nybyggnadsarbeten. Då dessa emellertid tidigast kunde vara slutförda den 1 juli 1944, utgick överstyrelsen ifrån, att överflyttningen av vårdanstalten från Gävle till Mogård kunde ske först vid denna tidpunkt.

Statsmakternas beslut, att en av de fyra upptagningsskolorna för dövstumma skulle nedläggas den 30 juni 1943, innefattade icke, *vilken* av skolorna som skulle indragas; beträffande denna fråga skulle ytterligare utredning äga rum. Angående denna frågas behandling år 1942 må i korthet erinras om följande.

Besparingsberedningen hade förordat, att upptagningsskolan i Vänersborg skulle nedläggas, att Manillaskolan skulle undergå reparation för en upp-

skattad kostnad av 600 000 kronor samt att specialskolan i Örebro för oegentligt dövstumma skulle flyttas till Gävle.

Skolöverstyrelsen hade tillstyrkt nedläggande av Vänersborgsskolan och reparation av Manillaskolan men förordat, att specialskolan i Örebro skulle vara kvar och repareras för en kostnad av 51 000 kronor.

Statskontoret hade föreslagit bibehållande av Vänersborgsskolan, indragning av Manillaskolan och reparation av Örebroskolan. Ämbetsverket hade uppskattat de årliga besparingarna vid en indragning av Manillaskolan till bortåt 100 000 kronor samt vid en indragning av Vänersborgsskolan till i runt tal 36 000 kronor till att börja med och därefter 48 000 kronor.

För egen del framhöll dåvarande departementschefen i propositionen 1942: 246 i huvudsak följande.

Vid bedömandet, vilken upptagningsskola, som borde nedläggas, syntes skolorna i Härnösand och Lund utan vidare böra lämnas ur räkningen, varför valet måste stå mellan skolorna i Vänersborg och på Manilla. Vilkendera av dessa två skolor, som än valdes för nedläggande, kunde vägande skäl åberopas för åtgärden. Skulle de beräkningar rörande årliga besparingar vid ett nedläggande av Manillaskolan, på vilka statskontoret grundat sitt förslag, visa sig riktiga, borde detta alternativ föredragas. Det kunde dock för det dåvarande icke anses klarlagt, huruvida dessa beräkningar vore hållbara. Men även om de upptoges med försiktighet, syntes dock den av statskontoret föreslagna lösningen ställa sig ekonomiskt fördelaktigare än det alternativ, skolöverstyrelsen förordat, därest detta senare innebure att någon flyttning av Manillaskolan icke borde förekomma. Särskilt markerad bleve skillnaden ur besparingssynpunkt, om den ekonomiskt fördelaktiga samorganisationen mellan upptagnings- och fortsättningsskolorna i Vänersborg ansåges kunna för framtiden bibehållas. — Ur pedagogisk synpunkt vore det föga lämpligt, att en skola för dövstumma låge inom en storstad, såsom vore fallet med Manillaskolan. En förläggning till ett mindre samhälle vore ur denna synpunkt avgjort att föredraga.

Dövstumskolbyggnaden på Manilla vore i behov av att snarast underkastas tämligen omfattande reparation och ombyggnad. Jämväl för specialskolan i Örebro planerades betydande om- och tillbyggnadsarbeten. I fråga om båda dessa skolor hade tidigare tanken på förflyttning till Gävleskolans lokaler varit uppe. Beträffande Örebroskolan kunde en förflyttning till Gävle mycket väl tänkas och skulle medföra inbesparing av byggnadskostnader. Därest Manillaskolan gjordes till föremål för sådan flyttning, skulle emellertid, såsom skolöverstyrelsen framhållit, också därigenom — samtidigt som vissa olägenheter icke skulle utebliva — ekonomiska och pedagogiska fördelar vinnas, ägnade att försvaga skälen för ett nedläggande av denna upptagningsskola. I likhet med överstyrelsen ansåge departementschefen det förhållandet, att seminariet för dövstumlärare vore anknutet till Manillaskolan, icke utgöra hinder för att denna skola förflyttades, enär lärarutbildningen, om den efter flyttningen icke lämpligen skulle kunna bedrivas vid samma skola, utan olägenhet kunde förläggas till skolan i Lund. Departementschefen erinrade också om att 1939 års lagtima riksdag i sin skrivelse nr 379 uttalat sig för Manillaskolans flyttning till annan ort.

De föreliggande förhållandena syntes vara sådana, att nedläggande av Vänersborgs- eller Manillaskolan samt byggnadsarbeten för sistnämnda

skola eller Örebro skolan icke borde beslutas, förrän det blivit klart, om och när Gävleskolans lokaler kunde bliva disponibla för ditflyttning av annan skola samt huruvida lokalerna lämpade sig för vilken som helst av Manilla- och Örebro skolorna. Så noggrant som möjligt syntes böra beräknas *dels* kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten för Manilla- och Örebro skolorna under förutsättning att de icke flyttades, *dels* de besparingar såväl i fråga om nyssnämnda byggnadskostnader som beträffande årliga utgifter, som kunde vinnas å ena sidan vid förflyttning av Manillaskolan till Gävleskolans lokaler, å andra sidan vid motsvarande förflyttning av Örebro skolan, *dels ock* slutligen de besparingar såväl i fråga om byggnadskostnader som ock beträffande årliga utgifter, som borde kunna ernås å ena sidan vid nedläggandet av Vänersborgsskolan, och å andra sidan vid nedläggandet av Manillaskolan, beträffande vilken senare skola borde undersökas vad som sparades ej blott jämfört med skolans bibehållande å Manilla utan även jämfört med skolans flyttande till Gävle och drivande i Gävleskolans lokaler.

Beträffande frågan om nedläggande av en av upptagningsskolorna uttalade *riksdagen* (skrivelsen 1942: 336), att riksdagen vore ense med departementschefen om att valet härvid borde stå mellan skolorna i Vänersborg och på Manilla. Riksdagen framhöll vidare i anslutning till vad departementschefen i detta sammanhang anfört angående Gävleskolan, att riksdagen ansåge, att denna skolas relativt goda lokaler borde såvitt möjligt komma till användning i dövstumvården.

Skolöverstyrelsen framlade i skrivelse den 22 januari 1943 utredning i de av departementschefen angivna hänseenden. Utredningen utmynnade i förslag om

dels nedläggande av upptagningsskolan i Vänersborg,

dels provisorisk reparation av Manillaskolan för en kostnad av 70 000 kronor i avbidan på en framtida förflyttning till annan lämplig ort,

dels förflyttning av Härnösandsskolan till Gävle,

dels ock bibehållande av Örebro skolan och reparation av denna för en kostnad av 59 000 kronor.

I yttrande häröver vidhöll *statskontoret* sitt förslag, att Manillaskolan skulle nedläggas i stället för Vänersborgsskolan. Ämbetsverket biträdde skolöverstyrelsens förslag i övrigt, förslaget om Härnösandsskolans förflyttning till Gävle dock endast under förutsättning att Manillaskolan nedlägges.

Frågans behandling vid 1943 års riksdag. På förslag av Kungl. Maj:t (propositionen nr 269) beslöt 1943 års riksdag, att verkställandet av det av 1942 års riksdag fattade beslutet om nedläggande av en av de nuvarande upptagningsskolorna för dövstumma barn skulle uppskjutas tills vidare. Uppskovsbeslutet föranleddes av att Gävleskolans lokaler icke kunde bliva disponibla, förrän den dit förlagda vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte kunde förläggas till annan plats. I enlighet med därom av Kungl. Maj:t framlagt förslag anvisade riksdagen medel *dels* till inköp av egendomen Mogård i Finspångs köping för ändamålet, *dels ock* till utförande

av vissa för ändamålet omedelbart erforderliga byggnadsarbeten, avseende bland annat uppförande av nybyggnad för inkvartering av såväl skolhemmets elever som arbetshemmens skyddslingar.

Frågans behandling vid 1944 års riksdag. På grundval av skolöverstyrelsens förutnämnda utredning av den 22 januari 1943 framlades i 1944 års åttonde huvudtitel under punkten 200 förslag om en minskning från och med budgetåret 1945/46 av antalet dövstumskoldistrikt från fyra till tre, benämnda södra, mellersta och norra distriktet, samt i anslutning härtill en förläggning av distriktens upptagningskolor till respektive Lund, Vänersborg och Gävle. De nuvarande dövstumskolorna i Härnösand och Manilla skulle alltså nedläggas. Beträffande specialskolan för oegentligt dövstumma föreslogs, att densamma skulle bibehållas i Örebro.

Beträffande frågan om förläggningen av *mellersta* och *norra* distriktens upptagningskolor anförde *föredragande departementschefen* huvudsakligen följande.

Vad först beträffade frågan om förläggningen av *mellersta* distriktets upptagningskola, framginge av skolöverstyrelsens utredning, att ett nedläggande av Manillaskolan skulle komma att medföra en årlig besparing av icke mindre än 127 000 kronor, medan Vänersborgsskolans nedläggande endast skulle minska kostnaderna för upptagningskolorna med i runt tal 29 000 kronor årligen. En av överstyrelsen övervägd men ej förordad förläggning av mellersta distriktets upptagningskola till Gävle skulle enligt utredningen medföra en motsvarande besparing av 70 000 kronor. Beträffande utgifterna för om- och tillbyggnader av skolornas lokaler hade överstyrelsens utredning givit vid handen, att en förläggning till Vänersborg komme att medföra en engångsutgift av (850 000 — 375 000 =) 475 000 kronor — motsvarande skillnaden mellan de av överstyrelsen beräknade kostnaderna, 850 000 kronor, för byggnadsarbeten i Vänersborg, om mellersta distriktets upptagningskola förlades dit, och de av ämbetsverket beräknade kostnaderna, 375 000 kronor, för byggnadsarbeten i Vänersborg, om endast fortsättningskolan skulle bibehållas där — medan en förläggning till Manilla endast skulle förorsaka omedelbara kostnader på cirka 70 000 kronor för reparations- och ändringsarbeten. Ett bibehållande av Manillaskolan innebure emellertid endast en provisorisk lösning för några få år framåt och förutsatte inom kort tid högst avsevärda kostnader för en nybyggnad, därest skolan komme att förflyttas till någon ort i Stockholms närhet. I detta sammanhang ville departementschefen erinra, att 1940 års civila byggnadsutredning i en i maj 1941 på begäran av besparingsberedningen verkställd utredning uppskattat kostnaderna för en genomgripande modernisering av Manillaskolans nuvarande lokaler till omkring 600 000 kronor. Kostnaderna härför syntes numera belöpa sig till lägst 700 000 kronor.

Vidkommande de i skolöverstyrelsens utredning framlagda alternativa byggnadsförslagen beträffande Vänersborg ville departementschefen framhålla, att han vid besök på platsen kommit till den uppfattningen, att det vore möjligt att åtminstone tills vidare avsevärt inskränka de ifrågasatta byggnadsarbetena. Sålunda syntes med den ifrågasatta nybyggnaden av elevhem för 85 elever vid fortsättningskolan kunna tills vidare anstå. För när-

varande förhyrdes vissa lägenheter till bostäder åt eleverna, då de tidigare befintliga sovsalarna tagits i anspråk för undervisningsändamål. Den sammanlagda årshyran för dessa lägenheter uppginge enligt överstyrelsens utredning till 8 420 kronor. Med tillägg för vissa utgifter för bränsle syntes de årliga kostnaderna för de förhyrda lägenheterna kunna uppskattas till i runt tal 9 000 kronor. Förlades mellersta distriktets upptagningsskola till Vänersborg, syntes bostäder för fortsättningsskolans elever böra tills vidare förhyras, varigenom de beräknade utgifterna, 500 000 kronor, för uppförande av elevhem kunde för närvarande undvikas. Vidare syntes jämväl, vare sig mellersta distriktets upptagningsskola förlades till Vänersborg eller ej, de ifrågasatta ombyggnadsarbetena kunna avsevärt inskränkas. Såsom av den av departementschefen i det föregående lämnade redogörelsen framginge hade rektor vid dövstumskolorna i samråd med vederbörande länsarkitekt beräknat kostnaderna för byggnadsarbeten, som ansetts omedelbart erforderliga, till 15 700 kronor, om upptagningsskolan förlades till Vänersborg, och eljest till 62 200 kronor. Försiktigheten syntes emellertid bjuda att dessa minimikostnader avrundades uppåt till 20 000 kronor respektive 70 000 kronor.

Vid ställningstagandet till frågan om förläggningen av mellersta dövstumskoldistriktets upptagningsskola hade skolöverstyrelsen funnit, att det ur ekonomisk synpunkt måste vara förmånligast att förlägga upptagningsskolan till Vänersborg, men med hänsyn särskilt till skolornas geografiska läge och befarade nackdelar ur pedagogiska och andra synpunkter av en upptagningsskolas förläggning i samband med en fortsättningsskola icke ansett sig kunna förorda denna lösning. Statskontoret åter hade funnit de av skolöverstyrelsen framlagda ekonomiska kalkylerna giva ytterligare stöd åt den av statskontoret redan tidigare intagna ståndpunkten, att mellersta distriktets upptagningsskola borde förläggas till Vänersborg och Manillaskolan nedläggas. Vad överstyrelsen anfört rörande nackdelarna ur pedagogiska och andra synpunkter av en upptagningsskolas förläggning i samband med en fortsättningsskola, syntes enligt ämbetsverkets mening vederlagt av de praktiska, positiva erfarenheter av ett dylikt samarbete, som dittills vunnits.

Valet av förläggningsort för mellersta distriktets dövstumskola syntes — om man till en början bortsåg från spørsmålet om utnyttjande av skollokalerna i Gävle — även enligt departementschefens mening böra stå mellan Vänersborg å ena sidan samt Stockholm (Manilla) å andra sidan. De synpunkter, som kunde anläggas på denna fråga, syntes kunna sammanfattas sålunda. Till förmån för vänersborgsalternativet talade för det första de avsevärda besparingarna i såväl drifts- som byggnadskostnader i jämförelse med manillaalternativet. I förstnämnda hänseende belöpte sig skillnaden i kostnader till 98 000 kronor årligen; i sistnämnda hänseende utgjorde differensen till vänersborgsförslaget förmån omedelbart cirka 50 000 kronor och på längre sikt ytterligare approximativt 350 000 kronor. De lägre driftkostnaderna i Vänersborg berodde framför allt på möjligheter av gemensam administration med den dit förlagda fortsättningsskolan men även på att Vänersborg i dyrortshänseende vore vida lägre placerat (ortsgrupp D) än Stockholm (ortsgrupp I). De lägre byggnadskostnaderna i Vänersborg åter sammanhängde med att lokalerna därstädes vore modernare, rymligare och bättre utrustade än de på Manilla. I Vänersborg stode därjämte till skolans disposition vidsträckta och skyddade park- och lekområden, medan Manillaskolans belägenhet på Djurgården i Stockholm icke kunde anses vara enbart fördelaktig för barnen. Överhuvudtaget syntes miljön i en

mindre stad vara avgjort gynnsammare för eleverna än den som Stockholm kunde erbjuda. Ur allmän synpunkt vore det vidare enligt departementschefens mening föga eftersträvansvärt att till huvudstaden förlägga eller där kvarhålla sådana statliga institutioner, som med lika stor fördel kunde ligga i landsorten.

För stockholmsalternativet åter talade — utom de gamla och förnämliga traditioner, som vore förknippade med skolan på Manilla — främst den omständigheten, att ett jämförelsevis stort antal av skolans elever vore hemmahörande i huvudstaden eller dess omgivningar.

Vad slutligen beträffade fördelarna, respektive nackdelarna ur pedagogisk synpunkt av en sådan administrativ förening av en upptagningsskola med en fortsättningsskola, som förekomme i Vänersborg, hade starkt divergerande åsikter gjort sig gällande. För egen del hyste departementschefen den åsikten, att såväl skälen för som argumenten mot formen av förenade skolor överbetonats, och kunde därför icke tillmäta de i detta hänseende anförda synpunkterna avgörande vikt för förläggningsfrågans lösning.

Vid en avvägning mot varandra av de nu anförda synpunkterna hade departementschefen kommit till uppfattningen, att skälen för vänersborgsalternativet väga väsentligt tyngre än de som åberopats till stöd för manillaalternativet, och att förstnämnda alternativ således borde läggas till grund för omorganisationen.

Förlades mellersta distriktets upptagningsskola till Vänersborg, syntes med hänsyn till den utvidgning av upptagningsskolan i Vänersborg, som då komme att äga rum, rektorn vid skolorna därstädes böra tilldelas ytterligare hjälp med rektorsgöromålens fullgörande.

Vid ett nedläggande av Manillaskolan torde seminariet för dövstumslärare, som nu vore knutet till denna skola, lämpligen böra förläggas till upptagningsskolan i Lund. Dit torde även de nu till Manillaskolan förlagda klasserna för skriv-teckenelever böra förläggas, såframt det befunnes lämpligt att överhuvudtaget bibehålla dylika specialklasser.

Frågan om förläggningen av mellersta distriktets upptagningsskola sammanhängde emellertid nära med spörsmålet om förläggningen av *norra* distriktets upptagningsskola på grund av den nyckelställning, som dövstumskollokalerna i Gävle intoge vid lösningen av frågan om dövstumskolväsendets organisation.

Den för nuvarande norra distriktets upptagningsskola i Härnösand beslutade nybyggnaden hade med hänsyn till tidsförhållandena icke kommit till stånd. Kostnaderna för nybyggnaden i Härnösand hade år 1941 beräknats till i runt tal 1 200 000 kronor. På grund av inträdda prisstegringar syntes nämnda kostnader dåmera kunna uppskattas till i runt tal 1 500 000 kronor. Sedan beslut fattats, att nytt etablissement för Härnösands kustartilleridetachment skulle uppföras på Norra Brännan i Härnösand, hade frågan om ianspråktagande av de nuvarande dövstumskollokalerna för detachmentets räkning förfallit. Upptagningsskolans lokaler befunde sig i sådant skick, att de icke ens provisoriskt ansåges kunna utnyttjas för sitt nuvarande ändamål, med mindre skolbyggnaden genomgäme en omfattande reparation. Kostnaderna för att sätta skolbyggnaden i sådant skick, att den under ett kortvarigt provisorium (5—6 år) skulle kunna användas för nuvarande ändamål, hade i december 1942 uppskattats till 108 000 à 113 000 kronor. En uppdelning av de större sovsalarna — för 52 elever — i mindre rum beräknades därutöver överslagsvis draga en kostnad av 15 000 kronor.

Samtidigt uppskattades mimmikostnaderna för en mera fullständig ombyggnad och modernisering av skolbyggnaden till 1 000 000 kronor.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen framginge, hade stadsfullmäktige i Härnösand vid sammanträde den 26 januari 1943 fattat två alternativa beslut, som berörde frågan om bibehållande av upptagningskolan i Härnösand. *Alternativ I* innebure, att staden skulle av kronan inköpa nuvarande dövstumskola för en köpeskillning av 250 000 kronor. Av köpeskillingen skulle ett belopp av 130 000 kronor — motsvarande det belopp, som syntes böra beräknas för att sätta dövstumskolbyggnaden i Härnösand i sådant skick, att den under ett 5-årigt provisoriskum kunde användas för nuvarande ändamål — omedelbart erläggas. Återstoden av köpeskillingen, 120 000 kronor, skulle erläggas, när staten funne tiden lämplig att bygga en ny dövstumskola i Härnösand. Enligt *alternativ II* skulle Härnösands stad omedelbart till kronan överlämna ett belopp av 130 000 kronor att användas för att sätta skolbyggnaden i sådant skick, att den kunde användas under en tid av fem år. Om det sedan funnes anledning att i fortsättningen använda skolbyggnaden för nuvarande ändamål, skulle staden betala ytterligare 120 000 kronor mot att staden utan vederlag återfinge det markområde, vilket staden utan vederlag upplåtit till kronan för uppförande av ny dövstumskola. Av dessa två alternativ syntes med hänsyn till värdet av den nuvarande skolanläggningen endast *alternativ II* vara acceptabelt.

Av det anförda torde ha framgått, att man måste räkna med avsevärda statsutgifter om några år för byggnadsarbeten i Härnösand, om norra distriktets upptagningskola skulle vara förlagd där. Förlades upptagningskolan åter till dövstumskollokalerna i Gävle, syntes man icke behöva räkna med några större utgifter för byggnadsarbeten därstädes. Då skolkökslokaler vore erforderliga för en upptagningskola men saknades i dövstumskolbyggnaden i Gävle, måste emellertid sådana lokaler snarast inredas. Kostnaderna för ifrågavarande ändringsarbeten kunde med ledning av beräkningar, som utförts av vederbörande länsarkitekt, uppskattas till 32 000 kronor. Driftkostnaderna för norra distriktets upptagningskola syntes bli i huvudsak desamma, antingen skolan förlades till Härnösand eller Gävle. Departementschefen ville i detta sammanhang framhålla, att han med hänsyn till elevantalets storlek förutsatte, att, om skolan förlades till Gävle, staden skulle vara villig att utan vederlag överlåta markområden om tillhoppa cirka 11 200 kvadratmeter till utvidgning av den nuvarande skoltomten därstädes, så att den komme att omfatta omkring 31 000 kvadratmeter.

Under förutsättning att Manillaskolan nedlades, funne departementschefen i likhet med statskontoret knappast några avgörande skäl tala mot en förläggning av norra distriktets upptagningskola till Gävle. De årliga kostnaderna för upptagningskolorna syntes, om norra distriktets upptagningskola förlades till Gävle och mellersta distriktets upptagningskola till Vänersborg, kunna beräknas bli omkring (129 000 — 69 000 =) 60 000 kronor lägre än om norra distriktets skola bibehölles i Härnösand och mellersta distriktets skola förlades till Gävle. Jämväl ur byggnadskostnadssynpunkt måste det anses mycket förmånligare att förlägga norra än mellersta distriktets upptagningskola till Gävle.

Farhågor hade uttalats med hänsyn till den förlängning av resvägen och restiden för barnen från övre Norrland, vilken skulle bli en följd av en förflyttning av Härnösandsskolan till Gävle. Enligt vad departementschefen inhämtat, syntes emellertid möjligheter föreligga att planera barnens resor, vilka lämpligen borde företagas gruppvis i abonnerade vagnar under vår-

dares uppsikt, på sådant sätt, att olägenheter knappast komme att följa med de längre avstånden mellan skola och hem. Därtill komme, att i händelse av skolans förläggning till Gävle, dövstumskoleleverna från vissa län komme att få förbättrade förbindelser med sin skola.

Ansåges emellertid avgörande skäl tala mot en förflyttning av norra distriktets upptagningskola till Gävle — sådana skäl hade dock enligt departementschefens mening knappast anförts — syntes i stället mellersta distriktets upptagningskola böra förläggas till sistnämnda stad. Att förlägga mellersta distriktets upptagningskola till Vänersborg, om Härnösandsskolan bibehölles, syntes av geografiska skäl vara mindre lämpligt.

Riksdagen (skrivelsen nr 397) anförde, att riksdagen beträffande specialskolan i Örebro i likhet med departementschefen funnit övervägande skäl tala för att skolan bibehölles i Örebro och att de nuvarande dövstumskolbyggnaderna därstädes reparerades och ombyggdes på sätt departementschefen förordat. För södra distriktets upptagningskola hade icke ifrågasatts någon annan förläggningssort än Lund. Riksdagen hade icke heller funnit anledning till någon erinran mot denna förläggning. Vad anginge förläggningarna av mellersta och norra distriktens upptagningskolor hade riksdagen biträtt den uppfattning, som innefattades i en vid statsutskottets utlåtande nr 135 fogad reservation av herr Pauli m. fl. Riksdagen anhöll, att Kungl. Maj:t måtte — med beaktande av vad i nyssnämnda reservation anförts — låta verkställa utredning beträffande förläggningen av mellersta och norra dövstumskoldistriktens upptagningskolor m. m. samt för 1945 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

I förutnämnda reservation anfördes bland annat följande.

Vidkommande förläggningen av *mellersta* distriktets upptagningskola hade reservanterna funnit den i ärendet förebragta utredningen icke i alla avseenden vara så fullständig, att den syntes kunna läggas till grund för ett avgörande beslut från riksdagens sida. Såsom i motionerna I: 194 och II: 269 framhållits syntes i rådande läge behovet av en prognos angående det blivande lärjungeantalet i upptagningskolorna vara uppenbart. Under år 1939 hade vid samtliga upptagningskolor intagits sammanlagt 85 lärjungar, under år 1941 107 lärjungar och under år 1943 127 lärjungar. Med den för närvarande rådande uppgången i födelsetalen syntes det vara sannolikt, att den sålunda konstaterade ökningen av antalet dövstumma barn komme att fortsätta. Detta borde tillmätas en avgörande betydelse för det slutliga ställningstagandet till dövstumskolväsendets organisationsproblem.

Enligt reservanternas uppfattning syntes det därför nödvändigt, att en dylik prognos förebringades innan slutlig ställning toges till frågan om nedläggande av vår största upptagningskola.

Utredningen hade vidare endast mera periferiskt berört frågorna om fortsättningskolans i Vänersborg organisation och byggnadsproblem. Enligt reservanternas mening intogs likväl dessa frågor en mycket central ställning, då det gällde bedömandet av mellersta distriktets upptagningskolas förläggning till Vänersborg eller till Manilla respektive annan ort i Stockholms närhet. Verkstadslokalerna för fortsättningskolan i Vänersborg befunno sig för närvarande i rätt otillfredsställande skick, varjämte elevhem saknades för denna skolas elever. Kostnaderna för ett dylikt elevhem hade beräknats

till 500 000 kronor. Departementschefen hade emellertid skjutit frågan om uppförandet av ett dylikt hem på framtiden och ansett att bostäder för ifrågavarande elever, såsom nu skedde, tills vidare borde förhyras. Enligt vad reservanterna inhämtat vore de för ändamålet förhyrda lokalerna i flera avseenden otillfredsställande. Frågan måste enligt deras mening bland annat av detta skäl inom en nära framtid vinna sin lösning. Genom ett ianspråktagande av upptagningsskolans lokaler för fortsättningsskolans räkning — såsom skolöverstyrelsen ifrågasatt — skulle nybyggnad för sistnämnda skolas elever undvikas. I fortsättningsskolan meddelades nu undervisning i yrkena snickeri, skråreri och skomakeri. Reservanterna ansåge, att en undersökning borde komma till stånd, huruvida icke även andra yrkesgrenar lämpligen borde upptagas på fortsättningsskolans program. Även den av departementschefen föreslagna administrativa organisationen av fortsättningsskolan syntes dem giva rum för tveksamhet. Att märka vore, att upptagningsskolans i Vänersborg elevantal vid ett bifall till departementschefens förslag komme att i det närmaste fördubblas. Samtidigt bibehölls samorganisationen mellan upptagningsskolan och fortsättningsskolan, vilket måste på den gemensamma ledningen för skolorna lägga i väsentlig mån utökade uppgifter. Departementschefen hade visserligen förordat, att en assistent skulle nyanställas och en av lärarna i kunskapsämne förordnas såsom rektorns biträde vid den pedagogiska handledningen av upptagningsskolans elever. Huruvida dessa åtgärder kunde vara tillfyllest syntes kunna ifrågasättas. Reservanterna finge erinra därom, att besparingsberedningen ansett fortsättningsskolans stora betydelse närmast böra föranleda till att den organiserades såsom en självständig anstalt och de hade icke kunnat undgå att finna starka skäl tala för denna av besparingsberedningen uttalade uppfattning.

Innan fasta riktlinjer uppdragits för fortsättningsskolans i Vänersborg organisation och byggnadsfrågor ansåge reservanterna sig icke kunna taga ställning till frågan huruvida mellersta dövtumskoldistriktets upptagningsskola borde förläggas till Vänersborg.

Vad Manillaskolan beträffade krävde denna skolas lokaler vissa reparationer och omändringar men, sedan sådana vidtagits, syntes de bliva fullt användbara för sitt ändamål och erbjuda utrymmesmöjligheter, som på andra håll ej stode till buds. Skulle den av reservanterna efterlysta prognosen rörande elevantalet i upptagningsskolorna komma att utvisa, att man här måste räkna med en ökning, syntes det dem mindre välbetänkt att just nedlägga den skola, som inrymde bättre möjligheter än de andra att upptaga ett större antal barn.

Departementschefen hade icke i samband med framläggandet av förslaget om nedläggande av Manillaskolan berört frågan om det framtida disponerandet av skolans lokaler. Dessa representerade även i sitt nuvarande skick ett ganska avsevärt ekonomiskt värde. Det syntes reservanterna icke vara förenat med god ekonomi att under rådande ekonomiska förhållanden låta detta stora byggnadskomplex stå outnyttjat och få förfalla av brist på lämplig användning. Innan något beslut fattades om Manillaskolans nedläggande borde därför en plan föreligga om huru med denna stora och solida anläggning borde förfaras. Även på denna punkt vore en komplettering av den föreliggande utredningen önskvärd.

Gentemot vänersborgsalternativet ville reservanterna framhålla, att de av departementschefen beräknade kostnaderna för upptagningsskolans ombyggnad förefölle att vara väl mycket hållna i underkant. Enligt reservan-

ternas uppfattning syntes man, om detta alternativ valdes, med säkerhet böra räkna med ytterligare icke oväsentliga kostnader för den utvidgade upptagningsskolans del. Driftkostnaderna bleve med nuvarande dyrortsgruppering billigare i Vänersborg än å Manilla, men pågående utredningar om dyrortsgrupperingens omläggning syntes med största sannolikhet komma att medföra en viss utjämning i detta avseende. Man borde vid bedömandet av denna fråga även erinra om den förut berörda eventualiteten, att mellersta distriktets upptagningsskola i framtiden kunde komma att förläggas till någon i dyrortsavseende billigare ort i Stockholms närhet.

Av sålunda anförda olika skäl hade reservanterna funnit frågan om förläggandet av det mellersta distriktets upptagningsskola icke då böra företagas till avgörande. Den i ärendet verkställda utredningen syntes böra för frågans allsidiga belysning kompletteras med utredning jämväl i de av reservanterna angivna avseendena. Omorganisationen vore avsedd att träda i kraft från och med budgetåret 1945/46. Reservanterna hölle före, att de kompletterande uppgifter de ansett erforderliga för förevarande frågas bedömande utan större svårigheter borde kunna föreläggas 1945 års riksdag, vilken då syntes kunna fatta slutlig ståndpunkt i ärendet. Någon förskjutning i tiden av omorganisationens genomförande skulle härigenom icke behöva uppkomma.

På grund av vad sålunda anförts hade reservanterna funnit sig icke kunna biträda departementschefens förslag i vad det avsåge fattande vid 1944 års riksdag av beslut om förläggning av mellersta distriktets upptagningsskola. De förordade, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning i av dem angivna avseenden samt för 1945 års riksdag framlägga det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning.

Beträffande *norra* dövstumskoldistriktets upptagningsskola hade i motionerna I: 242 och II: 368 vägande skäl anförts emot att förlägga densamma till Gävle, d. v. s. till distriktets sydligaste del, varigenom resvägen och restiden för barnen från övre Norrland bleve avsevärt längre och möjlighet till kontakt mellan hem och barn avsevärt förminskades. Överhuvudtaget hölle reservanterna före, att samtliga upptagningsskolor borde erhålla en i möjligaste mån central förläggning inom respektive distrikt. Detta gällde självfallet ej minst det till ytvidden största, nämligen det norra distriktet. De ville i detta sammanhang erinra därom, att statskontoret i sitt i ärendet avgivna yttrande uttalat, att därest Manillaskolan komme att bibehållas syntes det svårigen kunna anses välbetänkt att uppbygga dövstumskolororganisationen på sådant sätt, att de tre upptagningsskolorna förlades till Lund, Stockholm och Gävle. Reservanterna hade på i det föregående anförda skäl funnit, att frågan om förläggningen av det mellersta distriktets upptagningsskola icke då borde företagas till avgörande, utan att viss kompletterande utredning borde verkställas och frågan underställas 1945 års riksdag. Med hänsyn härtill ansåge de, att ett så intimt samband föreläge mellan förläggningsfrågorna för upptagningsskolorna i de mellersta och norra distrikten, att det icke kunde anses riktigt att lösa det sistnämnda distriktets förläggningsfråga, innan den av dem begärda kompletterande utredningen i fråga om mellersta distriktet föreläge. De hade även funnit det önskvärt, att ytterligare omprövning ur ekonomiska och andra synpunkter ägnades frågan om ett bibehållande av norra distriktets upptagningsskola i Härnösand.

På grund av vad sålunda anförts hade reservanterna icke heller funnit sig kunna biträda departementschefens förslag i fråga om förläggningen av

norra distriktets upptagningsskola. Enligt deras mening borde riksdagen jämväl hemställa, att Kungl. Maj:t i samband med den begärda utredningen beträffande mellersta distriktets upptagningsskola till förnyat övervägande upptog frågan om norra distriktets upptagningsskolas förläggning.

Förnyad utredning.

Med anledning av den utav 1944 års riksdag begärda utredningen beträffande förläggningen av mellersta och norra distriktens upptagningsskolor m. m. uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 30 juni 1944 åt byggnadsstyrelsen att verkställa utredning beträffande den framtida användningen av dövstumskolbyggnaderna på Manilla och i Gävle, därest dessa skolbyggnader om ett eller annat år icke vidare komme att tagas i anspråk för dövstumundervisningsändamål; byggnadsstyrelsen borde därvid samråda med överintendenten och chefen för nationalmuseum beträffande ett eventuellt utnyttjande av Manillaskolan för musealt ändamål.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 28 september 1944 framlagt utredning i nämnda avseenden.

Genom nyssnämnda beslut uppdrog Kungl. Maj:t tillika åt skolöverstyrelsen att dels med särskilt beaktande av på frågan inverkan medicinska synpunkter i samråd med rasbiologiska institutet verkställa utredning rörande det sannolika antalet dövstamma i skolåldern under de närmaste åren, dels ock i samråd med byggnadsstyrelsen verkställa den av riksdagen i skrivelsen 1944: 397 begärda utredningen i övrigt.

Skolöverstyrelsen har med skrivelse den 27 oktober 1944 inkommit med utredning angående erforderligt antal upptagningsskolor, yrkesutbildning för dövstamma m. m. Utredningen utmynnar, såvitt avser frågan om upptagningsskolornas antal och förläggning, i förslag

att 1942 års riksdags beslut om nedläggande av en av de fyra upptagningsskolorna för dövstamma måtte upphävas samt beslut fattas om bibehållande tills vidare av fyra upptagningsskolor och oförändrad distriktsindelning,

att upptagningsskolorna för östra, södra och västra distriktet måtte tills vidare bibehållas å nuvarande platser, Manilla, Lund och Vänersborg, östra distriktets skola dock endast för en tid av fem år framåt för att därefter förflyttas till nybyggnad å lämplig ort i Stockholms närhet

samt att — därest de för närvarande för vårdanstalten för dövstamma med komplicerat lyte brukade lokalerna i Gävle anses böra även för framtiden användas för dövstumundervisningsändamål — norra dövstumskoldistriktets upptagningsskola måtte förflyttas till Gävle.

Framtida elevantal i barndomsskolorna för dövstamma.

Frågan om möjligheterna att genom åtgärder i arvshygieniskt avseende, genom förbättrad barnavård, vetenskapliga framsteg m. m. minska döv-

stumlytets frekvens har gjorts till föremål för behandling av *chefen för rasbiologiska institutet*. Av dennes yttrande inhämtas bland annat följande.

Frekvensen av dövstumma barn, som behöva skolundervisning, sammanhänger uppenbarligen med två faktorer, nämligen frekvensen dövstumma i de olika årskullarna och storleken av dessa kullar. Det möter särskilt för närvarande stora svårigheter att nå fram till en säker uppfattning om de kommande årskullarnas storlek. Vi ha bättre möjligheter att få en uppfattning om den genomsnittliga risken för dövstumhet.

Hos en del barn är dövstumheten arvsbetingad. Man räknar med att den medfödda dövstumheten i det stora flertalet fall skall vara arvsbetingad. Hos övriga dövstumma har lytet sin orsak i senare påkomna sjukdomstillstånd, som medföra en dubbelsidig dövhet under barnåren. Med hänsyn till frågan, om den arvsbetingade dövstumheten kan väntas ändra frekvens, må följande anföras.

Detta lyte ärves vikande. Anlaget finns utspritt i befolkningen. I de flesta fall äro de dövstummas föräldrar ej dövstumma utan ha anlaget latent. Genom giftermål mellan två personer, som ha anlaget latent, kan anlaget komma samman i dubbel dos, så att dövstumma barn födas. Ett mindre antal dövstumma stammar från äktenskap, där den ena eller båda föräldrarna är dövstum. Den ärftliga dövstumhetens frekvens kan under sådana förhållanden påverkas av två processer, dels isolatbrytning, dels selektion.

Med isolatbrytning menar man det förhållandet, att genom kommunikationernas utveckling, flykten till städerna och dylika processer folkgrupper blandas med varandra mer än förr, varigenom också frekvensen av släktgiften minskar. Föräldrarna till dövstumma äro förhållandevis ofta besläktade. Vid vetenskapliga undersökningar har man fått något varierande siffror från olika länder, 7—21 procent. (Från Sverige föreligger ännu intet siffermaterial.) På grund av isolatbrytning och den minskade frekvensen av släktgiften borde man vänta en sjunkande frekvens av ärftligt dövstumma och vidare, att dövstumsfrekvensen skall vara lägre i städer än på landsbygden samt att den skall vara speciellt låg i storstäder.

En annan faktor, som kan tänkas minska frekvensen av dövstumma, är selektion, d. v. s. det förhållandet att dövstumma förhållandevis sällan ingå äktenskap och ha barn. Äktenskapsfrekvensen hos dövstumma är förhållandevis låg. Enligt en av statens rasbiologiska institut utförd sammanställning äro 44 procent gifta eller förut gifta av dövstumma över 40 år. Motsvarande siffra för genomsnittsbefolkningen är 85—90 procent. När dövstumma gifta sig, kan man vänta att förhållandevis ofta båda kontrahenterna skola vara dövstumma. Detta är beroende på att lytet är ett föreningsband, som gör det lättare för dövstumma att få sådan kontakt med varandra som för till äktenskap än det är för dem att komma i förbindelse med friska personer. Dövstumma träffas genom dövstumorganisationerna och det förhållandet, att dessa organisationer särskilt utvecklats fram mot senare tid, bör ha medfört att frekvensen av sådana giftermål ökat. Effekten av s. k. valgiften av denna art bör med andra ord obetydligt motverka den effekt isolatbrytningen har. På grund av den stigande upplysningen kan man emellertid vänta, att de dövstummas fruktsamhet skall minska, eftersom de i allt större utsträckning upplysas om att deras lyte kan vara ärftligt. Slutligen kan man tänka sig den möjligheten, att den arvsbetingade dövstumheten kan påverkas av sterilise-

ring. Det är då naturligtvis ej möjligt att sterilisera personer, som ha anlagat latent. Endast i fråga om det mindre antal äktenskap, där endera eller båda föräldrarna äro dövstumma, kan en sådan åtgärd ifrågakomma.

Då, som förut framhållits, det stora flertalet dövstumma stamma från latent anlagsbärare, torde valgiften och steriliseringsåtgärder ej kunna tänkas spela nämnvärd roll. För att belysa situationen må anföras att om en sjukdom, som ärves på samma sätt som dövstumhet, förekommer hos 10: 10 000 och om man steriliserar varje individ, som lider av sjukdomen, det dröjer tio generationer, d. v. s. 250—300 år, innan sjukdomens frekvens minskat till något mer än hälften, d. v. s. till 6: 10 000. Föreställningen, att man genom målmedvetna åtgärder (upplysningsverksamhet och frivillig sterilisering eller eventuellt tvångssterilisering) skall kunna nämnvärt påverka frekvensen av dövstumma, är med andra ord riktig endast för en längre tidsrymd. Under en kort tidsperiod är effekten obetydlig. Matematiska beräkningar över effekten av valgiften ge likartade resultat. Sådana giftermål måste i avseende på de dövstumma ha liten effekt. Där emot är det tänkbart, att den arvsbetingade dövstumheten skall minska något på grund av isolatbrytning. Ur denna synpunkt är det av intresse att jämföra stads- och lantbefolkning samt siffror från olika tidsperioder.

Den dövstumhet, som ej är arvsbetingad, kan bero på inflammationsprocesser i båda öronen, som förstöra hörseln. Det finns naturligtvis ej någon skarp gräns mellan dubbelsidig hörselnedsättning, som ej medför talförlust, och dubbelsidig dövhet, som för till dövstumhet. Vederbörandes intelligens spelar en viss roll liksom också den miljö, i vilken han lever. Den dubbelsidiga dövheten, som för till dövstumhet, kan sammanhänga med öroninflammationer, som uppstå i samband med förkylningssjukdomar (snuva, halsfluss etc.), eller kan betingas av särskilda infektionssjukdomar såsom scharlakansfeber och dylikt. Det finns inga uppgifter om frekvensen av förkylningssjukdomar förr och nu. Däremot kan man konstatera, att exempelvis scharlakansfeber väsentligt minskat i utbredning. Tiden 1881—90 avled oärligen över 2 000 personer i scharlakansfeber, medan antalet dödsfall under senare decennier hållit sig vid ett hundratal eller ett något mindre antal. En sådan minskning kan man konstatera för alla de smittsamma barnsjukdomarna, och det finns skäl att förmoda, att denna minskning sammanhänger med en förbättrad uppfödning och vård under spädbarnsåldern och senare, vilken medför att barnen ha större motståndskraft. Naturligtvis måste också smittoförhindrande åtgärder (förbättrad epidemivård, bättre allmän hygien) också ha spelat en roll. Man borde under sådana förhållanden vänta att finna en minskning i det antal individer, som lida av förvärvad dövstumhet. Detta så mycket mera som en förbättrad vård vid öroninflammationer samt en ökad tillgång på specialister i vårt land bör ha medfört, att även i de fall då öroninflammation uppkommit hörselförmågan i större utsträckning numera bevaras.

I detta sammanhang är det emellertid av intresse, att man kunnat konstatera, att kronisk öroninflammation och en mera utbredd förstörelse vid en akut inflammation sammanhänger med utbildningen av de luftfyllda hålrummen i benvävnaden vid örat. Om dessa hålrum äro mycket små, får en akut öroninflammation ofta ett elakartat förlopp, medan däremot, om hålrummen äro stora, sjukdomen sällan får en olycklig utgång. Man har kunnat konstatera, att i ett material omfattande 275 patienter med kroniska öroninflammationer inga individer hade luftrummen vid örat ut-

bildade till sådan storlek, att de uppnådde vad som är normalt för genomsnittet i en befolkning. Man har vidare kunnat konstatera, att storleken av luftrummen till väsentlig grad är arvsbetingad. Enåggstvillingar visa förhållandevis liten skillnad i avseende på hålrummens storlek, medan däremot hos tvååggstvillingar skillnaden är mycket mera utpräglad. Detta innebär, att kronisk öroninflammation i viss mån är arvsbetingad, och det blir under sådana omständigheter förståeligt, att man funnit släkter, där ett flertal individer i varje generation lidit av kronisk öroninflammation med mer eller mindre utpräglad hörselnedsättning. Detta förhållande är av vikt, därför att det innebär, att en förbättrad sjukvård och vård vid öroninflammation knappast kan väntas medföra, att all förvärvad dövstumhet skall försvinna. Möjligheterna att med behandling förebygga, att en akut öroninflammation blir kronisk, äro i viss mån begränsade av de här angivna förhållandena.

Det må i detta sammanhang erinras om möjligheten att med nya läkemedel (sulfonamidpreparat och framför allt penicillin) i större utsträckning än nu förebygga dubbelsidig dövhet, orsakad av infektioner av olika art. Vi ha emellertid ännu ej underlag för ett värderande av den effekt, som härvidlag kan tänkas uppnås.

Det må slutligen erinras om att dövstumhet i en hel del fall bottnar i en hjärnhinneinflammation, som medfört dubbelsidig förlust av hörseln. Epidemisk hjärnhinneinflammation var tidigare vanligare än nu, och sjukdomen kan numera behandlas mera effektivt än tidigare varit fallet. Man har därför närmast anledning att vänta, att även frekvensen av dövstumhet, som orsakas av denna sjukdom, skall ha minskat och att sådana fall i framtiden skola bli ännu mera sällsynta.

Med hänsyn till de här anförda teoretiska synpunkterna borde man alltså vänta, att risken för dövstumhet skall ha minskat under senare decennier och att riskminskningen skall fortsätta. De teoretiska synpunkter som här anförts kunna emellertid ej anknytas till detaljberäkningar, som möjliggöra ett bestämt omdöme om hur stark denna minskning kan väntas vara. Den kortfattade och i flera avseenden ofullständiga redogörelse som lämnats avser framför allt att belysa, att problemen på detta område äro mycket invecklade och att man alltså icke på grundval av aprioristiska synpunkter kan våga göra ett uttalande.

Under sådana omständigheter återstår endast att söka erhålla ett empiriskt underlag för ett bedömande av situationen. För vårt lands vidkommande finns emellertid endast bristfälligt material. I officiell statistik ha uppgifter om dövstamma insamlats endast i folkräkningarna fram till år 1930. Senare finnas inga uppgifter. I *tabell 1* lämnas siffror för folkräkningarna från år 1890 fram till år 1930. Vi finna, att frekvensen av dövstumhet minskat från 1,1 promille till något under 0,9 promille vid de båda sista folkräkningarna.

Tabell 1.

Dövstamma på 10 000 av folkmängden för åren 1890, 1900, 1910, 1920 och 1930 i hela riket.

H e l a r i k e t				
1890	1900	1910	1920	1930
11,09	10,32	9,47	8,40	8,69

Uppgifterna för de yngre åldrarna äro emellertid uppenbarligen bristfälliga av det enkla skälet, att man hos späda barn inte alltid kan avgöra om dubbelsidig dövhet föreligger i sådan grad, att den medför dövstumhet. Vidare anmälas fall av dövstumhet hos små barn ej regelbundet. Först upp mot skolåldern börja uppgifterna få mera pålitlig karaktär.

Under sådana omständigheter är det av intresse att betrakta frekvensen av dövstumma i olika åldersgrupper vid de olika folkräkningarna.

Till belysande härav återopåslas bland annat nedanstående tabell (*tabell 2*).

Tabell 2.

Dövstumma på 10 000 av folkmängden i olika åldrar för åren 1890, 1900, 1910, 1920 och 1930 i hela riket.

Ålder, år	Hela riket				
	1890	1900	1910	1920	1930
0—10	3,31	2,79	1,77	1,78	2,81
10—20	11,78	8,90	7,62	5,67	6,67
20—40	16,04	13,33	11,17	8,33	7,26
40—60	14,42	17,03	15,63	13,42	12,36
över 60	8,40	9,05	12,66	15,33	16,17

I anslutning till sistnämnda tabell och två på grundval av de vid folkräkningarna framkomna siffrorna för dövstumfrekvensen i olika åldrar uppgjorda diagram, beträffande vilka torde få hänvisas till handlingarna i ärendet, anföres bland annat följande.

Att dövstumheten är lägre för de högre åldersgrupperna torde i väsentlig grad sammanhänga med en ofullständig registrering bland dessa. Om så är förhållandet borde man finna en senare och mindre utpräglad nedgång för de högre åldrarna vid de följande folkräkningarna åren 1900 och 1910, vilket också är fallet.

Av särskilt intresse är emellertid, att, när vi komma fram till de båda sista folkräkningarna åren 1920 och 1930, finna vi praktiskt taget likartade kurvor, som visa en kontinuerlig stegring upp mot högre åldrar. Det ligger närmast till hands att anta, att förskjutningen sammanhängar med att i de olika ålderskullarna risken för dövstumhet minskat. Om denna tolkning är riktig, borde man emellertid också finna en tydlig skillnad mellan kurvorna för de båda folkräkningarna, som dock ha ett tidsavstånd på 10 år. En sådan föreligger emellertid ej. Förklaringen torde helt enkelt vara att den minskning som faktiskt förelagat i dövstumhetens frekvens motverkats av en noggrannare registrering. På grund av detta senare förhållande har för övriga lyten (blinda, fallandesjuka och sinnesslöa) en betydande frekvensökning ägt rum, medan för dövstumma siffrorna för de båda folkräkningarna ligga på ungefär samma nivå.

Chefen för rasbiologiska institutet går i det följande närmare in på frågan om frekvensen av dövstumma i skolåldern och behovet av undervisningsplatser samt anför härom följande.

Med ledning av den officiella statistikens uppgifter från de sista folkräkningarna skulle man närmast vara böjd att räkna med att frekvensen av dövstumma i skolåldern kommer att hålla sig vid 0,6 promille. De siffror som sammanställts av skolöverstyrelsen ha fört fram till ett antagande av en frekvens av 0,7 promille. Denna siffra avser alltså barn, som behöva undervisning på dövstumanstalter. I dessa äro då inräknade barn, som ha mera måttlig hörselnedsättning och vilka troligen ej registrerats som dövstumma i den officiella statistiken. Siffran förefaller mig därför rimlig.

Om man antar en sådan frekvenssiffra, återstår att man på grundval av antalet födda i olika årskullar beräknar antalet dövstumma. Sådana siffror ha beräknats av skolöverstyrelsen, och dessa siffror förefalla mig att vara rimliga för tiden fram till och med år 1957, då man känner antalet födda.

När det gäller att för följande år beräkna antalet dövstumma, möter man den svårigheten, att man inte vet, hur hög nativiteten kommer att vara. Karakteristiskt för krigsåren har varit en stegring av nativiteten, som delvis betingats av en höjd äktenskapsfrekvens, men delvis också är uttryck för en höjd fruktsamhet inom äktenskapen. Det farliga läge i vilket vårt land befunnit sig har ej påverkat fruktsamheten på det sätt, man kanske à priori skulle vara böjd att vänta. Det förhållandet, att arbetslösheten försvunnit och att de enskilda inte behövt känna oro för sina försörjningsmöjligheter under den närmaste framtiden, tycks ha spelat en avgörande roll. Under förutsättning av att man även efter kriget lyckas bemästra kriser och förebygga mera utbredd arbetslöshet, borde man även i framtiden ha att vänta en förhållandevis hög nativitet. Emellertid komma de årskullar, som föddes då nativiteten var som lägst i vårt land, så småningom att nå upp i fruktsamhetsåldern. Detta förhållande måste medföra att även vid en fortsatt hög äktenskapsfrekvens och fruktsamhetstendens det antal barn, som födes i vårt land, dock kommer att något minska. Med hänsyn till vårt bristfälliga vetande om framtiden är det emellertid ej möjligt att nu göra mera bestämda förutsägelser om det antal barn, som kommer att födas efter kriget. Under mera »normala» förhållanden kan man uppställa antaganden, vilka framstå som rimliga och vilka kunna läggas till grund för beräkningar, som ha ett visst värde. I den brytningstid vi nu leva möter det uppenbarligen abnormt stora svårigheter att förutsäga vad som kommer att ske under den närmaste framtiden.

Med hänsyn till det framtida antalet dövstumma är det slutligen en detalj av praktisk art, som förtjänar att påpekas. Även om man antar en oförändrad frekvens av dövstumma och en något så när oförändrad fruktsamhetstendens, måste dock antalet dövstumma, som kommer att behöva undervisning, att slumpvis variera år från år. Ena året kommer det antal, som uppnår skolpliktig ålder, att vara större och andra året att vara något mindre. Med hänsyn till detta förhållande kan man organisera undervisningen på två olika sätt. Man kan vilja disponera så många undervisningsplatser, att alla kunna intagas även sådana år, då antalet skolpliktiga dövstumma tillfälligtvis råkar vara stort. En annan utväg är att man sådana år tillåter ett uppskjutande av skolgångens början till ett följande år, då antalet skolpliktiga är mindre. Genom åtgärder av denna typ kan man något minska behovet av undervisningsplatser.

Sammanfattningsvis anför chefen för rasbiologiska institutet följande.

Sammanfattande må framhållas, att antalet ärftligt dövstumma kan väntas långsamt minska på grund av den minskning av släktgiften och

den isolatbrytning som försiggår i vårt land. Däremot torde sterilisering och dylika åtgärder knappast kunna väntas ha någon större effekt. Giftermål mellan dövstumma kan väntas något öka i frekvens, men den effekt, som detta kan väntas ha, torde också vara mycket liten.

Antalet förvärvade dövstumma torde också komma att minska något på grund av en bättre läkarvård, som dels medför att frekvensen av sådana sjukdomar, som medföra dövstumhet, minskar, dels också medför, att de följdtilstånd i form av dubbelsidig dövhet, som betingas av sådana sjukdomar, i ökad utsträckning förebyggas.

På grundval av det siffermaterial, vi disponera över frekvensen av dövstumma under senare decennier, finns det emellertid knappast anledning att anta, att en sådan minskning skall försiggå mycket snabbt. Det antal dövstumma, som är att vänta under de närmaste 5—10 åren, kan knappast väntas förete en märkbar minskning. På längre sikt är det ej möjligt att bedöma vilket antal dövstumma vi ha att vänta i vårt land, därför att detta på ett avgörande sätt bestämmes av nativiteten, och det finns för närvarande ej möjlighet att bestämt förutsäga, hur denna kommer att utveckla sig. Frågan om ett minskat antal undervisningsplatser för de dövstumma kan möjligen bli aktuell om bortåt ett årtionde. På grund av att situationen nu är särskilt svår att bedöma på längre sikt och på grundval av vad vi för närvarande veta om frekvensen av dövstumma barn i de årskullar, som redan äro födda, framstår det i varje fall knappast som motiverat att nu minska antalet undervisningsplatser.

Skolöverstyrelsen har i sin förutnämnda skrivelse den 27 oktober 1944 till en början anfört bland annat följande.

I den utredning, som låg till grund för överstyrelsens utlåtande över besparingsberedningens år 1941 framlagda förslag till omorganisation av dövstumundervisningsväsendet, diskuterade överstyrelsen även frågan om dövstumskolornas relevanta. Därvid konstaterade överstyrelsen, att relevantalet under senare år varit i konstant nedgång, en nedgång motsvarande nedgången i nativitetssiffrorna med minimum åren 1933/34. Överstyrelsen påpekade emellertid jämväl, att den allmänna nativiteten sedan år 1934 varit i stigande och att denna tendens alltjämt vore märkbar, varför man kunde förvänta, att antalet dövstumma barn komme att ökas i motsvarande grad, och att intagningsklasserna åren 1943, 1945 och 1947 troligen komme att visa en successiv ökning jämfört med åren 1939 och 1941. Överstyrelsen grundade sin uppfattning om detta förhållande på bland annat en jämförande undersökning mellan relevantalet i dövstumskolorna för åren 1923/37 och motsvarande antal barn i skolåldern (8 årsgrupper), varav utlästes, att antalet dövstumma barn per 100 000 barn i skolåldern under de senare åren icke varit i nedgående utan tämligen konstant.

En översikt, utarbetad av aktuarien vid Stockholms stads statistiska kontor E. von Hofsten och intagen i *Nordisk tidskrift för dövstumskolan*, nr 3, 1944, synes ge ytterligare belägg för berörda förhållande.

Överstyrelsen framhöll vidare som sin uppfattning, att, även om grundade skäl finnes för förmodan, att förbättrad hygien och bättre vårdmöjligheter skulle bidra till att minska dövstumfrekvensen, man dock måste besinna, att en stor del av de dövstumma fått sitt lyte i arv. Beträffande verkan av en ökad sterilisering av dövstumma slutligen, påpekades, att denna i fråga om rättskapabla dövstumma blott torde kunna ske frivilligt, varvid endast de

ärfvtligt dövstumma kunde komma i fråga, samt att effekten av en sterilisering för lytets procentuella förekomst bland hela folkmängden vore förhållandevis ringa.

Trots detta fann emellertid överstyrelsen övervägande skäl av såväl pedagogisk som ekonomisk art tala för en uppdelning av upptagningsskolornas elever på tre i stället för fyra skolor, varvid enligt överstyrelsens beräkningar var och en av dessa skolor skulle erhålla ett med hänsyn till lokala och pedagogiska förhållanden lämpligt elevantal av mellan 100 och 110 elever.

Sedan skolöverstyrelsens nämnda utredning hösten 1941 verkställdes, ha emellertid inträtt förhållanden, som ämbetsverket vid nämnda tidpunkt icke kunde förutse. Den ökning av antalet årligen levande födda barn, som överstyrelsen i sitt yttrande år 1941 konstaterade, har nämligen icke endast bestått utan därjämte visat för vart år allt högre siffror, vilka utläsas av nedanstående tabell.

1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943
85 092	85 906	88 938	90 373	93 946	97 380	95 778	99 386	113 605	124 093

Uppgiften för de under första halvåret 1944 födda, 68 400, synes vittna om en ytterligare stegring.

Ökningen i förhållande till bottenåret 1933 utgör år 1943 upp emot 50 procent. Följden av dessa kraftiga förändringar i fråga om barnantalet blir för dövstumskolans del — om, såsom överstyrelsen tidigare sökt påvisa, dövstumfrekvensen är relativt konstant — ett i sinom tid allt högre elevantal, avsevärt överstigande det överstyrelsen i sin utredning år 1941 räknat med, ehuru ämbetsverket i denna utredning givetvis inte låtit 1932—36 års låga nativitetssiffror ligga till grund för sina beräkningar utan såväl tagit hänsyn till stegringen åren 1937—40 som räknat med en viss marginal.

Innan överstyrelsen nedan övergår till att lämna en prognos för elevantalet i barnomskolorna under de närmaste åren, har ämbetsverket funnit skäl att här utreda två frågor, vilka vid behandlingen av föreliggande dövstumskolproblem inom riksdagen ägnats uppmärksamhet.

I reservation till statsutskottets utlåtande 1944: 135 framhölls bland annat, att under år 1939 vid samtliga skolor intogos 85 lärjungar, under år 1941 107 lärjungar och under år 1943 127 lärjungar, varför med den rådande uppgången i födelsetalen det torde vara sannolikt, att den sålunda konstaterade ökningen av antalet dövstumma barn komme att fortsätta.

I den debatt i riksdagen, som berörde denna fråga, utvecklades ytterligare, att de nämnda siffrorna vore att betrakta såsom betecknande för en begynnande ökning av elevantalet i dövstumskolorna, vilken måste tillmätas avgörande betydelse för det slutliga ställningstagandet till dövstumskolornas organisationsproblem. Överstyrelsen har med stöd av skolornas kataloger företagit en undersökning av ifrågavarande siffermaterial och därvid funnit följande. Den stegring, som förhållandet mellan intagnings-siffrorna för åren 1939 och 1941 respektive 85 och 107 synes tyda på, är imaginär, i det den har sin grund i den omläggning av elevintagningen, som efter statens övertagande av dövstumskolväsendet ägt rum. Intagning av elever sker vid dövstumskolorna vart annat år. Före år 1938 hade en del distriktsskolor intagning jämna, andra skolor udda år. Efter år 1938 bestämdes, att samtliga upptagningsskolor skulle taga emot elever vartannat år på udda årtal. Denna bestämmelse hade till

följd att skolorna i Vänersborg och Härnösand, som redan år 1938 intagit elever, följande år ånyo måste ha intagning. Denna 1939 års intagning, som då kom att omfatta endast de under ett år födda dövstumma barnen, blev givetvis för dessa skolor av ringare omfattning än den hade blivit, om intagning där skett år 1937 i stället för år 1938. Ungefärligen kan beräknas, att till intagningsciffran 85 för år 1939 bör läggas halva antalet av dem, som vid Vänersborgs- och Härnösandsskolorna intogs år 1938 $\left(\frac{14 + 32}{2} = 23\right)$ varvid 1939 års intagning stiger till $85 + 23 = 108$. Efter en noggrannare beräkningsgrund, varvid till 1939 års grupp föras de barn födda år 1931, som år 1938 intogs vid skolorna i Vänersborg och Härnösand, tillsammans 17, erhålles för år 1939 siffran $85 + 17 = 102$. Även i senare fallet blir stegringen mellan åren 1939 och 1941 synnerligen blygsam.

Beträffande förhållandet mellan intagningsciffrorna för åren 1941 och 1943 må följande anföras. Bland de år 1943 intagna eleverna, som i riksdagsdebatten i frågan angivits till 127 men enligt kataloguppgifterna uppgår till 131, befinna sig — utom tre elever, som redan samma år utskrivits och icke böra inräknas — ett osedvanligt stort antal överåriga barn, upp emot 20-talet elever födda år 1934 eller tidigare, vilka strängt taget är att räkna till tidigare års intagningsgrupper, samt 4 elever födda år 1937, vilka äro att hänföra till 1945 års grupp. Även intagningen år 1941 uppvisar ett förhållandevis stort antal överåriga elever, till och med flera än år 1943, medan däremot 1939 års intagning innefattar ett mindre antal dylika elever (8). Beträffande 1943 års intagning bör också observeras, att sju elever intogs direkt vid Örebro skolan.

En beräkning ur sista årets kataloger av antalet barn i skolorna födda åren 1931—32 (vilka samtliga bort tillhöra 1939 års intagning), 1933—34 (1941 års intagning) och 1935—36 (1943 års intagning) visar också högsta antal för åren 1931—32 (1939 års intagning). Det förefaller dock sannolikt, att efter några år, då eftersläntare från åren 1935 och 1936 inskrivits, siffran för elever födda åren 1935—36 kan bli något högre än siffran för elever födda åren 1931—32.

Att på intagningsciffrorna för åren 1939, 1941 och 1943 grunda påståendet, att en stegring av elevantalet redan vore märkbar, torde icke vara riktigt. Förutom att siffrorna icke äro kommensurabla, utgöra de ett alltför ringa underlag för en slutsats för längre sikt. Påståendet rimmar även illa med uppfattningen, att dövstumkvoten visat sig för en längre följd av år vara ganska konstant. Är detta förhållandet, bör — om man bortser från tillfälliga variationer — antalet dövstumma barn inskrivna år 1939 (motsvarande siffrorna för antalet levande födda barn åren 1931 och 1932 eller 180 853) bli högre både än antalet år 1941 (motsvarande siffrorna för åren 1933 och 1934 eller 170 112) och antalet år 1943 (motsvarande siffrorna för åren 1935 och 1936 eller 174 844). Skolöverstyrelsen, som i sin tidigare utredning funnit dövstumfrekvensen relativt stabil, vill för sin del förklara förhållandet, att intagningsciffrorna för åren 1941 och 1943 icke visat nedgång jämfört med år 1939 därmed, att dels variationerna från år till år kunna vara väsentliga och dels att ett större antal på gränsen mellan dövstumhet och lomhördhet stående barn än tidigare kommit att tillföras dövstumskolorna genom inrättandet av skolan i Örebro för egentligt dövstumma. En viss mindre ökning av dövstumskolornas elevmaterial har, såsom förutsetts, inträtt, och denna ökning är ej beroende av förändringarna i nativiteten eller av dövstumhetens procentuella förekomst inom befolkningen. Den ovan nämnda direkta intagningen vid skolan i Örebro torde vara ett tydligt tecken härpå.

Med anledning därav, att man vid ärendets behandling i riksdagen synes ha räknat med, att ungefär 18 procent av alla dövstumma äro födda med lytet, vill överstyrelsen erinra därom, att man i dövstumlärlärarkretsar vanligen brukar ungefärligen räkna med att hälften av de dövstumma äro födda med lytet. Härtill bör anmärkas, att det ofta kan vara synnerligen svårt att avgöra, om ett barn är fött med dövheten eller om det blivit dövt genom någon sjukdom i tidig ålder. De uppgifter, som härom kunna vinnas, erhållas vanligen genom föräldrarnas uppgifter till de handlingar, som skola företes vid dövstumma barns intagning i dövstumskola. Ur sammandragen av katalogerna för Manilla dövstumskola, vilken är den enda skola som innehåller uppgifter härom, framgå följande siffror:

Ålder vid dövhetens inträde.

Födda döva	0: 1-12	I: 1-12	II: 1-12	III: 1-12	IV: 1-12	V: 1-12	över V	
1938/39	82	7	8	2	2	1	3	1 = 106
1939/40	76	9	8	4	1	1	2	— = 101
1940/41	79	9	8	4	1	1	2	— = 104
1941/42	70	6	7	3	—	1	2	1 = 90
1942/43	83	7	8	3	—	1	2	1 = 105
1943/44	85	6	9	5	1	1	1	1 = 109

Anm.: 0: 1 = döv vid en månads ålder,
I: 2 = döv vid 1 år och 2 mån. etc.

Enligt denna översikt torde man ungefärligen kunna säga, att 75 procent av barnen äro födda döva.

Överstyrelsen har företagit en undersökning av elevklientelet vid Manilla dövstumskola under en följd av år, varvid medtagits elever födda år 1890 och senare fram till nuvarande elever. Av de sedan år 1938 intagna har icke medräknats elever hemmahörande i områden utanför det gamla distriktet, medan däremot medräknats elever från samma distrikt överförda till specialskolorna. Undersökningen har omfattat 702 elever och byggts på uppgifterna i skolans matrikel. Av dessa ha 410 eller 58 procent redovisats såsom dövfödda, varjämte åtskilliga av ett icke obetydligt antal, vilka redovisats såsom tveksamma, torde vara att betrakta såsom födda döva.

I en akademisk avhandling, grundad på undersökningar åren 1922—27 på 855 elever vid de svenska dövstumskolorna, avger doktor Martha P:son Henning följande procentsiffror: medfödd hos 49,6 procent, förvärvad hos 33,3 procent, obestämt ursprung hos 14,8 procent.

I 1915 års förberedande utredning rörande omorganisation av dövstumundervisningsväsendet anges av 2 459 barn, födda under åren 1880—1906 och intagna i de svenska dövstumskolorna till och med höstterminen 1913, 1 111 eller 45 procent vara dövfödda.

Härtill torde böra läggas, att äldre undersökningar visserligen visa något varierande siffror men dock ange en ganska hög siffra för den medfödda dövstumheten, samt att det visst icke förefaller otänkbart, att procentsiffrorna för förhållandet mellan den medfödda och den förvärvade dövheten under årens lopp har kunnat undergå någon förskjutning.

Skolöverstyrelsen har funnit, att frekvenssiffran 7 per 10 000 kvarlevande barn i åldern åtta år intagningsåret bör läggas till grund för en elevprognos för de närmaste 10 till 15 åren. Vissa av de siffror, som skolöverstyrelsen åbe-

ropat till stöd för denna uppfattning, ha sammanförts i nedanstående sammanställning, som utvisar medeltalet dövstumma per 10 000 kvarlevande barn intagningsåret under femårsperioder med början åren 1881—85.

Födelseår	Medeltal dövstumma elever per 10 000 kvarlevande barn intagningsåret
1881—1885	10,4
1886—1890	10,5
1891—1895	8,6
1896—1900	8,4
1901—1905	6,4
1906—1910	6,8
1911—1915	7,8
1916—1920	7,4
1921—1925	7,6
1926—1930	7,4
1931—1935	7,0

Skolöverstyrelsen anför i anslutning till det av överstyrelsen åberopade siftermaterialet bland annat följande.

Då obligatorisk skolplikt stadgades först i lag av år 1889 torde siffrorna för särskilt 1880-talet icke vara helt tillförlitliga.

Sammanställningen visar, att efter en tid med relativt hög dövstumfrekvens i slutet på 1800-talet följt en nedgång i antalet dövstumma födda under första årtiondet på 1900-talet, varpå ånyo skett en successiv ehuru mindre uppgång av dövstumkvoten. Nedgången från 1880-talet till 1930-talet är väsentlig, från omkring 10 till omkring 7, eller 30 procent. Dock bör det observeras, att denna nedgång huvudsakligen är att hänföra till tiden omkring slutet av förra århundradet.

Den nedgång i dövstumkvoten, som sammanställningen från år 1911 uppvisar, synes berättiga till att i vart fall icke räkna med högre frekvens än 7,0. Med hänsyn till de fluktuationer i det årliga antalet dövblivna barn, beroende på variationer i insjukningsfrekvensen i till dövhet ledande sjukdomar m. m., torde det dock vara skäl att vid beräkning av erforderliga lokala utrymmen därutöver kalkylera med en viss reservmarginal.

Överstyrelsen har av sina beräkningar erhållit den uppfattningen, att dövstumfrekvensen — sedd på lång sikt — varit stadd i sjunkande. Sannolikheten synes tala för en fortsatt nedgång av antalet dövstumma barn i förhållande till hela antalet barn i landet. Överstyrelsen kan å andra sidan icke finna skäl att vid sin beräkning av elevantalet i barndomsskolorna för dövstumma för de närmaste 10—15 åren räkna med, att nedgången i antalet dövstumma barn blir av sådan omfattning, att den motiverar, att en lägre frekvenssiffra lägges till grund för beräkningarna.

Det antal elever, som enligt överstyrelsens beräkningar kan väntas komma att intagas vid dövstumskolorna åren 1945/51, framgår av nedanstående sammanställning.

Födelseår	Intagningsår	Antal levande födda barn födelseåret	Beräknat antal kvarlevande barn i åldern 8 år intagningsåret (enligt dödlighetstabell för perioden 1936/40)	Intagning av dövstumma vid en beräknad frekvens av 7 per 10 000
1937 } 1938 } . .	1945	90 373	85 262 } 88 633 } . . (173 895)	122
1939 } 1940 } . .		97 380 95 778	91 873 } 90 362 } . . (182 235)	
1941 } 1942 } . .	1949	99 386 113 605	93 766 } 107 181 } . . (200 947)	141
1943 } 1944 } . .		1951	124 903 124 903 ¹	

¹ Antalet beräknas bli lika stort som år 1943.

Överstyrelsen anför:

Enligt dessa beräkningar och under förutsättning alltså, att nativitetssiffran för år 1944 beräknas bli lika hög som för år 1943, skulle barndomsskolornas elevantal till och med läsåret 1952/53 komma att gestalta sig på sätt, som tabellen nedan utvisar.

Läsår	Elever från föregående år	Nyinskrivna elever	Avgående elever	Elever under läsåret
1944/45 . .	435	—	67	435
1945/46 . .	368	122	52	490
1946/47 . .	438	—	74	438
1947/48 . .	364	128	5	492
1948/49 . .	487	—	107	487
1949/50 . .	380	141	—	521
1950/51 . .	521	—	130	521
1951/52 . .	391	166	—	557
1952/53 . .	557	—	—	557

Skolöverstyrelsen anser sig på närmare angivna skäl böra räkna med att 26 procent av det sålunda beräknade antalet elever i barndomsskolorna för dövstumma skola komma att undervisas i specialskolan för dövstumma och i skolhemmet vid vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte. Elevantalet i upptagningsskolorna skulle då komma att nedannämnda läsår utgöra följande:

1945/46	1946/47	1947/48	1948/49	1949/50	1950/51	1951/52	1952/53
363	324	364	360	386	386	412	412

Överstyrelsen anför vidare:

Att lämna någon prognos för elevantalet efter läsåret 1952/53 låter sig icke göra, då motsvarande nativitetssiffror äro okända. Det kan måhända finnas vissa skäl förmoda, att nuvarande höga siffra för antalet levande födda barn under åtminstone ett mindre antal år kommer att bestå. Under denna förutsättning kommer elevantalet i dövstumskolorna efter år 1953 att ytterligare stiga, varvid ett elevantal i barndomsskolorna enligt följande förefaller tänkbart, om antalet levande födda barn åren 1945—50 antages bli lika stort som år 1943.

1953/54	1954/55	1955/56	1956/57	1957/58	1958/59
600	600	640	640	665	665

Antalet barn i upptagningsskolorna skulle härvid, om 26 procent beräknas gå till specialskolan i Örebro samt skolhemmet, bli respektive 445, 445, 475, 475, 490, 490.

Emellertid förefaller icke otroligt, att en nedgång i antalet levande födda barn per år kan komma att inträffa. Ett förhållande, som i detta sammanhang måste observeras, är det faktum, att för närvarande finnes ett relativt stort antal kvinnor i fruktsamhetsåldrarna från de stora årsklasserna 1906—21, medan årsklasserna efter år 1921 successivt och starkt avtaga i storlek. Även om en minskning av antalet levande födda barn skulle inträda från år 1945, torde man emellertid kunna räkna med att elevantalet från år 1953 och för i vart fall 4 år framåt (d. v. s. för de år under vilka de åren 1949 och 1951 intagna stora elevgrupperna äro kvar i skolorna) icke understigande 550 eller för upptagningsskolorna över 400.

En prognos för tiden efter år 1957 torde — på grund av det allt mera minskade antalet kvinnor i fruktsamhetsåldrarna — närmast giva vid handen en successiv nedgång av antalet dövstumma barn i skolåldern.

Skolöverstyrelsen vill till beräkningarna foga den anmärkningen, att en viss marginal måste beräknas med hänsyn till icke blott de tillfälliga variationer i fråga om de dövstummas antal, som ständigt kunna förekomma, utan även till det förhållandet att dövstumkvoten kan komma att ligga högre än överstyrelsen förutsatt och att överflyttningen av elever till specialskolorna och skolhemmet kan bli lägre än här beräknats, vilka två sistnämnda faktorer bådaddera verka i riktning av en stegring av elevantalet i upptagningsskolorna.

Upptagningsskolornas antal och förläggning m. m.

Skolöverstyrelsen framhåller, att det nu förebragta siffermaterial, för vilket redogörelse lämnats i det föregående, måste tillmätas avgörande betydelse för frågan om dövstumskolororganisationen och förordar, att fyra upptagningsskolor bibehållas tills vidare.

Då skolöverstyrelsen år 1941 fann skäl tillstyrka besparingsberedningens förslag om nedläggande av en av de fyra upptagningsskolorna, grundade överstyrelsen sin uppfattning i frågan på den förutsättningen, att det elevantal, som upptagningsskolorna kunde beräknas komma att omfatta, ur såväl pedagogiska som ekonomiska synpunkter fördelaktigt låte sig uppdelas på tre skolor. Överstyrelsen uttalade därvid, att ett elevantal av mellan 100—110 elever vore att anse som det för en upptagningsskola lämpligaste. Sedan chefen för ecklesiastikdepartementet i proposition

1942:246 i här berörda avseende anslutit sig till besparingsberedningens och skolöverstyrelsens uppfattning, fattade 1942 års riksdag beslut om indragning av en av upptagningsskolorna. Det synes emellertid nu kunna ifrågasättas, om icke den ökning av elevantalet till dessa skolor, som med ganska stor grad av säkerhet kan förutses komma att ske, berör själva grunden för 1942 års nämnda riksdagsbeslut. Visserligen torde det beräknade elevantalet för tiden 1945/49 respektive 363, 324, 364, 360 kunna koncentreras till tre skolor, varvid vardera av dessa skulle erhålla omkring 120 elever, eller ett något högre antal än skolöverstyrelsen i sin utredning år 1941 ansåg vara optimum. I de senare årens diskussion om dövstumskolbyggnaderna ha upptagningsskolorna ansetts böra beräknas för 112 elever, för vilket antal jämväl ombyggnadsarbetena för skolorna i Vänersborg och Lund planerats. Emellertid kunna flera av skolorna under vissa förutsättningar taga emot ett större antal elever, så t. ex. Manillaskolan och Gävleskolan 120—130 elever. Förutsättning för en uppdelning på 3 skolor enligt det ovan anförda är dock, därest upptagningsskolorna förläggas till Lund, Manilla och Gävle, att en del av eleverna i Lund och Gävle externeras, samt att planerade ombyggnadsarbeten verkställas.

För det icke obetydligt ökade elevantal, som beräknats för tiden 1949/53 (respektive 386, 386, 412, 412), och som kan förmodas för de därefter närmast följande fyra åren (över 400), torde emellertid en uppdelning på tre skolor icke böra genomföras. Vardera skolan skulle därvid taga emot tiden 1949/51 130 och 1951/53 mellan 135 och 140 elever. Överstyrelsen vill jämväl här betona, att lärjungeantalet kan komma att bli än högre än här förutsatts, och att följaktligen belastningen på varje skola kan komma att bli än större.

En lösning av föreliggande problem synes kunna nås efter olika linjer. En utväg vore att i enlighet med 1942 års riksdagsbeslut indraga en upptagningsskola, då den ökade elevtillströmningen räknas bli av relativt kort varaktighet. Under ifrågavarande tid finge man provisoriskt sörja för tillräckliga utrymmen vid tre skolor. Därvid kunna olika utvägar tänkas. Man kunde vid skolorna företaga sådana restaurations- och tillbyggnadsarbeten, att tillräckliga undervisningslokaler erhöles. För förläggningen av eleverna kunde ytterligare externering tillgripas. Härigenom skulle emellertid statsverket erhålla relativt stora utgifter för byggnadsarbeten, som voro erforderliga blott för ifrågavarande övergångstid, varjämte skolorna skulle erhålla en storlek, som med hänsyn till elevernas undervisning, vård och fostran måste betecknas såsom mindre tillfredsställande. För elevernas förläggning kunde även externatformen användas och för undervisningen förhyras skolorna närliggande lokaler, en anordning, som vore ekonomiskt fördelaktig.

Statsutskottet har i sitt utlåtande 1944:135 bland annat anført: »Skulle det emellertid framdeles visa sig att den för närvarande rådande uppgången i födelsetalen kommer att stå sig eller ytterligare öka och att detta förhållande även kommer att medföra en ökning av antalet dövstumma barn, bör frågan om inrättande av ett fjärde dövstumskoldistrikt upptagas till övervägande. Enligt utskottets mening torde vid sådant förhållande detta distrikt böra omfatta det övre Norrland och få sin upptagningsskola förlagd på någon härför lämplig plats i denna landsända.»

Detta innebär, att från år 1945 en av skolorna skulle nedläggas. Därefter skulle — om en ökning av elevantalet inträffar — upprättas en ny

skola för övre Norrland. Överstyrelsen finner tanken på en upptagnings-skola för övre Norrland i och för sig tilltalande. Då emellertid behovet av den fjärde skolan uppstår redan år 1949, skulle ett genomförande av statsutskottets förslag innebära, först nedläggande av en skola år 1945, där-efter upprättande av en ny skola år 1949 och slutligen, om minskning av antalet elever ånyo inträder, nedläggande igen av den nyupprättade skolan eller någon av de övriga skolorna. Överstyrelsen finner icke skäl förorda denna utväg. I stället synes ett uppskov tills vidare med nedläggandet av en upptagningsskola vara att förorda. Under den närmaste framtiden skulle sålunda fyra upptagningsskolor bibehållas.

Skolöverstyrelsen går därefter närmare in på frågan om de fyra upp-tagningsskolornas förläggning och förordar därvid, såsom tidigare nämnts, bibehållande av de nuvarande upptagningsskolorna å Manilla samt i Lund och Vänersborg ävensom, under förutsättning att dövstumskollokalerna i Gävle anses böra även framdeles användas för dövstumundervisnings-ändamål, förflyttning av härnösandsskolan till Gävle. Överstyrelsen anför:

Vid bibehållande av fyra upptagningsskolor erbjuda sig fyra alternativ, nämligen *dels* ett bibehållande av de nuvarande skolorna å Manilla samt i Lund, Vänersborg och Härnösand, *dels* ett bibehållande av skolorna å Manilla, i Lund och Härnösand samt upprättandet av en ny upptagnings-skola i Gävle, *dels* skolorna förlagda till Manilla, Lund, Vänersborg och Gävle, *dels ock* bibehållande av skolorna i Lund, Vänersborg och Härnösand samt förflyttning av Manillaskolan till Gävle.

Det första av dessa alternativ vore med hänsyn till en ur geografisk syn-punkt lämplig spridning av dövstumskolorna att förorda. Härnösandssko-lans nuvarande lokaler äro emellertid i så bristfälligt skick, att de icke ens provisoriskt kunna utnyttjas med mindre byggnaden genomgår en omfat-tande reparation. Kostnaderna härför uppskattas av byggnadsstyrelsen till 1 442 500 kronor. Därest en upptagningsskola för Norrland skall vara för-lagd till Härnösand, synes det önskvärt, att skolan förses med nya lokaler. En nybyggnad beräknas draga kostnader till ett belopp av 1 440 000 kro-nor. Riksdagen har redan år 1942 fattat beslut om uppförande av en ny skola i Härnösand.

Då emellertid dövstumskolan i Gävle erbjuder fullt tillräckliga lokaler, ifrågasätter överstyrelsen, om icke av statsfinansiella skäl skolan i Härnösand bör flyttas till Gävle. Därest emellertid Kungl. Maj:t icke anser sig böra tillmäta de finansiella synpunkterna avgörande betydelse, synes en förläggning till Härnösand vara förmånligast. Överstyrelsen vill för sin del betona, att under sådana förhållanden nybyggnad är att föredraga fram-för en ombyggnad.

Det andra alternativet med skolor i Lund, å Manilla, i Gävle och Härnösand skulle, därest det kunde förverkligas, onekligen innebära vissa fördelar. Gävleskolan står färdig att mottaga en upptagningsskolas elever. Fortsättningskolan i Vänersborg skulle under dylika omständigheter — i enlighet med överstyrelsens tidigare förslag — kunna övertaga upp-tagningsskolans lokaler och utan utrymmessvårigheter få upptaga sin verksamhet som självständig anstalt, vilket framför allt ur pedagogisk synpunkt skulle vara lyckligt. Utgifterna för elevbyggnad för fortsättningskolan skulle inbesparas. Därest det längre fram visade sig, att elevantalet vid

skolorna även för framtiden komme att bliva större än att det lämpligen låte sig uppdelas på tre skolor, kunde nybyggnad för övre Norrland i enlighet med statsutskottets ovan nämnda uttalande verkställas å lämplig plats i denna landsända, varvid skolan i Härnösand kunde nedläggas. Mot anordningen i fråga talar dels vad ovan sagts beträffande Härnösandsskolans byggnader, dels det förhållandet att den relativt folkrika Göteborgstrakten skulle bli utan upptagningsskola. Skulle det emellertid ifrågasättas, att för ytterligare en tid söka provisoriskt iståndsätta Härnösandsskolans lokaler, synes sistnämnda alternativ böra upptagas till allvarlig omprövning.

Mot ett bibehållande av skolorna i Lund, Vänersborg samt Härnösand med förflyttning av Manillaskolan till Gävle talar, utom det förhållandet, att manillalokalerna synas bättre ägnade att restaurera än skolbyggnaden i Härnösand, främst den av överstyrelsen i tidigare utredningar framförda motiveringen, nämligen betydelsen av att i befolkningscentrum och i eller i närheten av huvudstaden finnes en skola för dövstumma barn.

Överstyrelsen vill för sin del, ehuru med viss tvekan, förorda ett bibehållande av de nuvarande upptagningsskolorna å Manilla samt i Lund och Vänersborg samt förflyttning av Härnösandsskolan till Gävle. Tveksamheten grundar sig därvid främst på den omständigheten, att härigenom en upptagningsskola skulle komma att för ytterligare en tid samorganiseras med fortsättningsskolan för gossar — en anordning, som överstyrelsen finner mindre lycklig. Som överstyrelsen i sina tidigare utredningar i denna fråga lämnat utförlig motivering för sitt ställningstagande härvidlag, må här blott anföras, att den utredning om fortsättningsskolans organisation, som överstyrelsen nedan företagit, styrkt överstyrelsen i uppfattningen om att sammankopplingen av de båda anstalterna kan komma att verka i mindre gynnsam riktning för upptagningsskolans arbete och utveckling samt att det för fortsättningsskolans framåtskridande är av vikt, att den organiseras såsom självständig anstalt, och att dess rektor, som för sin synnerligen krävande uppgift bör äga kvalifikationer av delvis annat slag än en rektor för upptagningsskola, bör få ägna all tid och kraft åt densamma.

Ett bibehållande av upptagningsskolan i Vänersborg medför också vissa svårigheter för en rationell lösning av bostadsproblemet för fortsättningsskolans elever. Då överstyrelsen vidhåller sin tidigare uttalade mening, att — därest framdeles en av upptagningsskolorna skall indragas — Vänersborgsskolan i första hand bör ifrågakomma, varvid upptagningsskolans lokaler skulle användas såsom bostäder för fortsättningsskolans elever, kan överstyrelsen icke finna skäl förorda att nu uppföra en planerad elevbyggnad.

Därest upptagningsskolorna skulle komma att förläggas enligt ovanstående förslag, synas inga förändringar av den nuvarande distriktsindelningen krävas. Överstyrelsen synes dock böra erhålla Kungl. Maj:ts bemyndigande att — därest relevantet inom ett distrikt skulle komma att överskrida det antal, som distriktets upptagningsskola lämpligen kan motta — vidtaga erforderlig överflyttning av elever från en upptagningsskola till en annan.

Skolöverstyrelsen upptager i det följande till behandling vissa byggnadsfrågor. Överstyrelsen framhåller därvid, att överstyrelsen vid förordandet av Härnösandsskolans förflyttning till Gävle utgått från att de för närva-

rande av vårdanstalten för dövstumma disponerade lokalerna i Gävle även i fortsättningen borde brukas för dövstumundervisningsändamål. Skulle emellertid, anför överstyrelsen, den av Kungl. Maj:t begärda utredningen angående byggnadens framtida användning giva vid handen, att lokalerna i Gävle kunde med fördel brukas för annat ändamål än dövstumundervisningsändamål, syntes norra distriktets upptagningskola böra kvarligga i Härnösand. Vid skolans kvarliggande i Härnösand förordar överstyrelsen nybyggnad framför ombyggnad.

I skrivelse den 22 januari 1943 framlade skolöverstyrelsen alternativa förslag, I och II, till ombyggnads- och reparationsarbeten vid Manillaskolan. En närmare redogörelse för dessa byggnadsalternativ har lämnats under punkten 200 i 1944 års åttonde huvudtitel.

Såsom av nämnda redogörelse framgår avsåg alternativ I att göra huvudbyggnaden brukbar för dövstumskolans räkning under ett femårigt provisorium och omfattade utvidgning av sovavdelningarna med plats för ytterligare 10 gossar och 10 flickor, två nya lärosalar samt nytt skolkök m. m. Kostnaderna för detta alternativ, som i januari 1943 beräknades till 75 000 kronor, ha i oktober 1944 beräknats till 77 000 kronor.

Alternativ II, som avsåg att göra skolanläggningen brukbar under en tid av tio år framåt, omfattade, förutom de i alternativ I ingående åtgärderna, vissa andra inre och yttre ombyggnads- och reparationsarbeten. Kostnaderna för detta alternativ, som i januari 1943 beräknades till 450 000 kronor, ha i oktober 1944 beräknats till 459 000 kronor enligt följande sammanställning:

ombyggnad av huvudbyggnad	kronor	275 400
omläggning av sjukavdelningen	»	61 200
modernisering av gymnastikbyggnaden	»	20 400
yttre reparationsarbeten	»	102 000
		<hr/>
	kronor	459 000.

Skolöverstyrelsen har nu hemställt, att till reparations- och ombyggnadsarbeten vid Manillaskolan enligt nyssnämnda alternativ I måtte beviljas ett anslag av 77 000 kronor. Överstyrelsen anför:

Av de byggnadsalternativ, som av överstyrelsen redan år 1943 framlades och som nu inom byggnadsstyrelsen omräknats med hänsyn till byggnadskostnaderna, synes i första hand det första och mindre kostsamma alternativet, omfattande ombyggnad m. m. för ett femårigt provisorium för en summa av 77 000 kronor, böra ifrågakomma. Före utgången av nämnda tid synes nybyggnad å lämplig ort i Stockholms närhet böra uppföras och skolan där-
efter förflyttas dit.

Det andra alternativet synes överstyrelsen för den relativt korta tid som avses, 10 år, bliva onödigt kostsamt. Ur andra synpunkter erbjuder förslaget vissa fördelar. Genom ett förverkligande av detsamma skulle sålunda byggnadsfrågan för östra distriktet — för den övergångstid på 10—15 år med högre elevantal i barndomsskolorna, som överstyrelsen räknat med, vara

löst. Efter denna tid skulle med hänsynstagande till då rådande omständigheter frågan om nybyggnad för skolan ånyo tagas upp.

Till om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna har riksdagen för innevarande budgetår anvisat ett investeringsanslag av 80 000 kronor, varav 17 000 kronor avsågo vissa byggnadsarbeten i Vänersborg, nämligen iordningställande av verkstadslokaler m. m. i en och inredande av skyddsrum i en annan av de av fortsättningsskolan disponerade byggnaderna.

Skolöverstyrelsen — som nu föreslagit införande av utbildning i metallarbete och tapetseri vid fortsättningsskolan i Vänersborg — framhåller, att kostnaderna för iordningställande av erforderliga verkstadslokaler för de sålunda föreslagna nya utbildningslinjerna rymmas inom förutnämnda anslagsbelopp av 17 000 kronor, och anser, att ytterligare medelsanvisning icke för närvarande är erforderlig för byggnadsarbeten i Vänersborg.

Såsom förut nämnts har *byggnadsstyrelsen* i skrivelse den 28 september 1944 framlagt utredning beträffande den framtida användningen av dövstumskolbyggnaderna å Manilla och i Gävle, därest dessa byggnader icke vidare skulle komma att tagas i anspråk för dövstumundervisningsändamål.

Vad först beträffar dövstumskolanläggningen å Manilla anför byggnadsstyrelsen till en början följande.

Denna anläggnings huvudbyggnad verkar i hög grad störande för den vackra omgivningen. Före påbyggnaden år 1912 var skolbyggnaden visserligen påträngande stor, men dess utformning var dock i och för sig ur arkitektonisk synpunkt tillfredsställande. I sitt nuvarande skick är emellertid byggnaden föga tilltalande. Anmärkningarna mot Manillaskolans byggnader äro dock icke enbart av estetisk art. Huvudbyggnaden befinner sig nämligen i tekniskt avseende icke i nöjaktigt skick. Redan år 1936 hade styrelsen anledning att undersöka möjligheterna för ändring och modernisering av byggnaden, som då alltjämt avsågs skola användas för dövstumundervisning, och framhöll då, att utbyte och modernisering av samtliga ledningsanläggningar vore erforderlig, kopplade fönster måste insättas, ett antal golv omläggas, tvättrum och toaletter anordnas m. m. Styrelsen beräknade kostnaderna för endast mindre ändringar och modernisering till omkring 700 000 kronor, vilket vid nu rådande prisläge motsvarar omkring 1 000 000 kronor.

På grund av den osäkerhet, som rått rörande dövstumskolans framtida förläggning, har underhållet av byggnaderna å Manilla inskränkts till det oundgängligen nödvändiga, varför dess tillstånd för närvarande knappast kan anses befinna sig i bättre skick än år 1936. I vissa hänseenden har tvärtom ytterligare förslitning ägt rum. Så kräva numera fasaderna en genomgripande reparation, och golven måste praktiskt taget helt omläggas. Ett utbyte av åtminstone vissa fönstersnickerier m. m. torde vara ofrånkomligt, vilken användning byggnaden än kommer att erhålla, och de elektriska ledningsanläggningarna torde komma att påkalla genomgripande åtgärder. Vilka kostnader som behöva nedläggas på värme- och sanitära anläggningar vid ett iståndsättande är givetvis i viss mån beroende på den användning, som byggnaden kan komma att få, men viss modernisering lär under alla förhållanden bli ofrånkomlig. På grund av huvudbyggnadens storlek, bygg-

nadsvolymen utgör icke mindre än 32 000 kubikmeter, måste de sammanlagda kostnaderna för byggnadens iordningställande bli mycket höga. Det är därför högst tveklaktigt, om skolbyggnadens bevarande och iordningställande för något annat ändamål av permanent karaktär kan vara ur ekonomisk synpunkt tillrådligt.

Byggnadsstyrelsen lämnar i det följande en redogörelse för av styrelsen företagna undersökningar rörande möjligheterna att utnyttja Manillaskolans lokaler bland annat för museala ändamål.

Sammanfattningsvis framhåller byggnadsstyrelsen därefter, att, därest dövstumskolan skulle förflyttas från Manilla och byggnaderna därefter allt framgent skulle användas, dessa svårligen kunde utnyttjas på annat sätt än som lokaler för ifrågasatt museum, inrymmande nationalmuseets gipsavgjutningssamlingar. Då emellertid ett iordningställande av byggnaderna å Manilla till permanenta lokaler för dessa samlingar skulle draga mycket stor kostnad — enligt styrelsens uppskattning ej understigande 1 000 000 kronor — kan styrelsen ej tillstyrka en sådan åtgärd. Styrelsen anser emellertid, att ett mer provisoriskt iordningställande för nämnda ändamål under en begränsad tid av ett tiotal år framåt eller något därutöver vore lämpligt och även ekonomiskt försvarligt. Kostnaderna härför har styrelsen beräknat till omkring 650 000 kronor. Därest Kungl. Maj:t skulle finna en sådan provisorisk användning icke böra komma i fråga, förordar styrelsen, att byggnaderna rivas och att parkområdet inom denna del av Djurgården återställas.

Beträffande dövstumskolbyggnaden i Gävle anför byggnadsstyrelsen följande.

På byggnadsstyrelsens anmodan har länsarkitekten i Gävleborgs län yttrat sig i frågan och därvid anfört, att nya ämbetslokaler visserligen måste anskaffas för vissa statliga institutioner i Gävle, nämligen vägförvaltningen, länsarbetsnämnden, lantmäterikontoret (nuvarande lokaler äro avsedda att övertagas av länsstyrelsen), landsfogden, yrkesinspektionen, landsfiskalen i Gävle distrikt samt jägmästaren i Gävle revir, men att dövstumskolans byggnad icke syntes lämpligen kunna komma i fråga för tillgodoseende av dessa lokalbehov med hänsyn till fastighetens allt annat än centrala läge i staden. Den ombyggnad, som erfordrades för inredning av ämbetslokaler, skulle dessutom med all sannolikhet bli mycket dyrbar utan att samtidigt medföra en rationell lösning. Länsarkitekten hade även undersökt möjligheten att finna köpare till fastigheten, varvid befunnits, att något enskilt företag icke kunde förväntas ha intresse av att förvärva denna, medan det kunde tänkas, att Gävle stad skulle kunna få användning för byggnaden för sin yrkesskola. På frågans nuvarande ståndpunkt hade emellertid mera ingående undersökningar rörande byggnadens användbarhet för sådant ändamål och de villkor, på vilka en eventuell försäljning kunde tänkas komma till stånd, icke verkställts.

I likhet med länsarkitekten kan byggnadsstyrelsen icke för närvarande föreslå någon framtida statlig användning av dövstumskolbyggnaden i Gävle, därest denna om ett eller annat år skulle bli obehövlig för sitt nu-

varande ändamål. Styrelsen får därför föreslå, att byggnaden försäljes på de förmånligaste villkor, som vid tidpunkten för försäljningen må kunna erbjudas.

Yttranden.

Statskontoret har icke funnit anledning tillstyrka ett upphävande av riksdagens beslut om nedläggande av en av upptagningsskolorna. Ämbetsverket anför:

Sedan 1942 års riksdag fattat beslut om nedläggande av en av de fyra upptagningsskolorna för dövstumma, föreslog chefen för ecklesiastikdepartementet vid anmälan av statsverkspropositionen till 1944 års riksdag en minskning av antalet dövstumskoldistrikt från fyra till tre, benämnda södra, mellersta och norra, samt i anslutning härtill en förläggning av distriktens upptagningsskolor till respektive Lund, Vänersborg och Gävle. De nuvarande dövstumskolorna i Härnösand och å Manilla skulle alltså nedläggas.

I sitt utlåtande (nr 135 s. 32) uttalade statsutskottet vid 1944 års riksdag, att utskottet vid sin prövning av förevarande fråga kommit till samma uppfattning som departementschefen. I anledning av motionsvis framförda yrkanden om förnyad utredning framhöll utskottet, att frågan redan under ett par års tid blivit ingående utredd och att några nya synpunkter för bedömandet av ärendet näppeligen kunde framkomma genom en ytterligare omprövning. Det hade visserligen gjorts gällande, att utredningen lede av den bristen, att någon prognos angående det blivande lärjungeantalet i upptagningsskolorna ej förebragts. En dylik prognos måste emellertid enligt utskottets mening vidlådas av åtskilliga mycket osäkra faktorer och syntes knappast kunna giva några säkrare hållpunkter för ett bedömande av det antal dövstumma barn, varmed man i en framtid hade att räkna. Skulle det emellertid framdeles visa sig, att den för närvarande rådande uppgången i födelsetalen komme att stå sig eller ytterligare öka och att detta förhållande även komme att medföra en ökning av antalet dövstumma barn, borde frågan om inrättandet av ett fjärde dövstumskoldistrikt upptagas till övervägande. Enligt utskottets mening borde vid sådant förhållande detta distrikt omfatta det övre Norrland och få sin upptagningsskola förlagd på någon härför lämplig plats i denna landsända.

Statskontoret har tidigare med skärpa hävdad den uppfattningen, att såväl ekonomiska som andra skäl talade för att i första hand upptagningsskolan å Manilla borde ifrågakomma till nedläggande. Den nu åvägabragta ytterligare utredningen torde bestyrka riktigheten av denna av departementschefen och statsutskottets majoritet delade uppfattning. Utskottets ovannämnda uttalande, att en prognos angående det blivande lärjungeantalet måste vidlådas av åtskilliga mycket osäkra faktorer synes direkt tillämpligt på den föreliggande utredningen. Av utredningen torde närmast framgå, att större antal upptagningsskolor än tre icke är erforderligt under i varje fall de närmaste fyra budgetåren, d. v. s. under så gott som hela den tid, som enligt överstyrelsens föreliggande förslag Manillaskolans lokaler skulle provisoriskt utnyttjas, att den ökning av elevantalet, som kan antagas komma att inträda höstterminen 1949, är så obetydlig i förhållande till elevantalet vårterminen 1949, att den borde kunna kompenseras genom ökad externering inom de högre klasserna, samt att först höstterminen 1951 svårigheter måhända kunna uppstå att utan vidtagande av särskilda åtgärder i tre upptagningsskolor mottaga det då till 412 uppskattade elevantalet. Huruvida svårigheterna bliva av längre eller kortare

varaktighet och i vad mån de kunna provisoriskt avhjälpas utan elevernas uppdelning på fyra upptagningsskolor kan icke för närvarande bedömas. Skulle sedermera fyra skolor visa sig erforderliga, torde — såsom utskottet framhållit — den fjärde skolan böra förläggas på någon härför lämplig plats i övre Norrland.

Under åberopande av dessa omständigheter kan statskontoret icke finna anledning tillstyrka ett upphävande av riksdagens beslut om nedläggande av en av upptagningsskolorna. Vid sådant förhållande och då i ärendet icke förebärts några nya skäl mot ett nedläggande av Manillaskolan, måste ämbetsverket bestämt förorda ett beslut i denna riktning.

Medicinalstyrelsen, som haft att yttra sig över frågan om antalet dövstumma i skolåldern under de närmaste åren, har såsom infortrat utlåtande överlämnat en av styrelsens statistiker verkställd utredning med beräkning av antalet dövstumma barn i skolåldern under åren 1945—60. I denna utredning anföres följande.

Beräkningen rörande antalet dövstumma barn i skolåldern under åren 1945—60 är grundad på uppgifterna rörande antalet födda barn i hela landet varje år under tiden 1927—41, varjämte den senaste av statistiska centralbyrån beräknade åldersfördelningen i 1-årsgrupper (avseende 1 januari 1942) utnyttjats. Antalet levande födda från och med år 1945 har antagits komma att uppgå till 125 000 per år, d. v. s. ett något lägre antal än år 1944, för vilket år antalet levande födda torde visa sig komma att överstiga 130 000.

För erhållande av totalantalet barn i skolåldern (7—15 år) hava årskullarna reducerats med hänsyn till dödligheten, och det har härvid antagits, att avgången motsvarar den dödlighet, som rådde i respektive årsklasser under årtiondet 1930—40.

Procenttalet dövstumma i varje åldersklass har antagits uppgå till de procenttal, som konstaterades vid 1930 års folkräkning. (Motsvarande uppgifter saknas i 1940 års folkräkning.) Hänsyn har sålunda icke kunnat tagas till att ändrade arvsbiologiska betingelser samt en förbättrad läkarvård sedan år 1930 eventuellt medfört en minskning av dövstumprocenten. En förbättring kan väntas även i framtiden, men förbättringen anses åtminstone för den närmaste tiden icke bliva av större betydelse. Nämnade procenttal för antalet dövstumma för år 1930 hava inmultiplicerats i den enligt ovan erhållna folkmängden i skolåldern.

Under sålunda anförda förutsättningar erhållas vid beräkningen följande antal dövstumma barn i skolåldern.

Å r	Antal	Å r	Antal
1945	363	1953	460
1946	366	1954	476
1947	368	1955	494
1948	377	1956	510
1949	387	1957	516
1950	401	1958	516
1951	421	1959	514
1952	443	1960	514

De erhållna summorna för varje år synas avsevärt understiga det nuvarande faktiska antalet elever vid ifrågavarande skolor. Anledningen härtill torde vara dels att åtskilliga elever intagas, vilka vid folkräkningarna icke betecknas såsom dövstumma, dels och framför allt att flera dövstumma personer på grund av bristfällig registrering icke bliva antecknade som dövstumma vid folkräkningarna. Beräkningarna synas emellertid giva vid handen, att antalet dövstumma barn i skolåldern kan väntas komma att förete en ökning under de närmaste åren.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgått beslöt 1942 års riksdag, att en av de nuvarande upptagnings-skolorna (Lund, Vänersborg, Manilla och Härnösand) skulle nedläggas med utgången av budgetåret 1942/43. Detta beslut innefattade icke, vilken av upptagnings-skolorna som skulle nedläggas. Beträffande denna fråga skulle ytterligare utredning äga rum. Med anledning av att de i Gävle befintliga, av vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte disponerade dövstumskollokalerna — vilka av statsmakterna ansetts böra efter vårdanstaltens förflyttning till annan plats komma till fortsatt användning i dövstumvården — icke kunde beräknas bli disponibla förrän tidigast den 1 juli 1944, beslöt 1943 års riksdag uppskov tills vidare med verkställande av beslutet om nedläggande av en av de fyra upptagnings-skolorna. I 1944 års åttonde huvudtitel föreslogs, till fullföljande av 1942 års principbeslut, en minskning av antalet dövstumskoldistrikt från fyra till tre, benämnda södra, mellersta och norra, och i anslutning härtill en förläggning av distriktens upptagnings-skolor till respektive Lund, Vänersborg och Gävle. De nuvarande dövstumskolorna i Härnösand och å Manilla skulle alltså nedläggas. Den sålunda förordade omorganisationen av dövstumskolväsendet ansågs med hänsyn till vissa med omorganisationen sammanhängande byggnadsfrågor böra genomföras först från och med budgetåret 1945/46. Riksdagen fann icke anledning till erinran mot den föreslagna förläggningen av södra distriktets upptagnings-skola till Lund. Beträffande förläggningen av mellersta och norra distriktens upptagnings-skolor biträdde riksdagen den uppfattning, som innefattades i en vid statsutskottets utlåtande fogad reservation av herr Pauli m. fl., och anhöll, att Kungl. Maj:t måtte — med beaktande av vad i nyssnämnda reservation anförts — låta verkställa utredning beträffande förläggningen av dessa distrikts upptagnings-skolor m. m.

I reservationen framhölls bland annat, att behovet av en prognos angående det blivande lärjungeantalet i upptagnings-skolorna vore uppenbart. Under år 1939 hade vid samtliga upptagnings-skolor intagits sammanlagt 85 lärjungar, under år 1941 107 lärjungar och under år 1943 127 lärjungar. Med den för närvarande rådande uppgången i födelsetalen syntes det vara sannolikt, att den sålunda konstaterade ökningen av antalet dövstumma barn komme att fortsätta. Detta borde tillmätas avgörande betydelse för det slutliga ställningstagandet till dövstumskolväsendets organisation.

Såsom skolöverstyrelsen nu påvisat bero de högre intagnings-siffrorna för

Departementschefen.

åren 1941 och 1943 på tillfälliga omständigheter, såsom att ett osedvanligt stort antal överåriga elever då intagits, och icke på en av uppgång i födelse-talen föranledd ökning av antalet dövstumma. Däremot synes den nu verkställda undersökningen angående barnantalet framdeles i upptagnings-skolorna giva vid handen, att man vid kommande intagningar i upptagnings-skolorna har att räkna med ett större antal dövstumma barn än som kunde förutses, då beslut år 1942 fattades om nedläggande av en av upptagnings-skolorna, och att följaktligen lärjungeantalet i upptagnings-skolorna under en mer eller mindre begränsad tidsperiod kommer att rätt väsentligt överstiga det antal, som man tidigare beräknat. Med hänsyn härtill anser jag mig — även om ekonomiska synpunkter allttjämt kunna anföras till förmån för en koncentration av upptagnings-skolorna till tre läroanstalter — likväl kunna godtaga skolöverstyrelsens förslag om upphävande av beslutet om nedläggande av en av de fyra upptagnings-skolorna och bibehållande tills vidare av fyra sådana skolor.

Vad beträffar frågan om upptagnings-skolornas förläggning biträder jag skolöverstyrelsens förslag, att sådana skolor allttjämt skola vara förlagda till Lund och Vänersborg. Det av överstyrelsen diskuterade alternativet med upptagnings-skolor förlagda till Lund, Manilla, Gävle och Härnösand finner jag nämligen med hänsyn till den geografiska fördelning, som skolorna vid ett genomförande av detta alternativ skulle erhålla, icke vara acceptabelt. Under förutsättning att dövstumskollokalerna i Gävle även framdeles skola användas för dövstumundervisningsändamål föreslår överstyrelsen vid valet mellan en förflyttning till Gävle av skolan å Manilla och av skolan i Härnösand, att sistnämnda skola skall förflyttas till Gävle. Härigenom skulle utgifter för uppförande i Härnösand av nybyggnad för nuvarande norra dövstumskoldistriktets upptagnings-skola undvikas. Överstyrelsen förutsätter emellertid härvid, att nuvarande östra distriktets till Manilla förlagda upptagnings-skola endast skall bibehållas där för en tid av fem år för att därefter förflyttas till nybyggnad å lämplig ort i Stockholms närhet. Därjämte föreslår överstyrelsen, att i avbidan på förflyttningen ändrings- och reparationsarbeten för en beräknad kostnad av 77 000 kronor skola verkställas vid Manillaskolan. Enligt min mening tala såväl ekonomiska skäl som önskvärdheten av en ur geografisk synpunkt lämplig spridning av upptagnings-skolorna starkare för en förflyttning till Gävle av Manillaskolan än av Härnösandsskolan. Jag kan därför icke biträda överstyrelsens förslag om en förflyttning av Härnösandsskolan till Gävle.

Med hänsyn till önskvärdheten av att upptagnings-skolorna erhålla en ur geografisk synpunkt lämplig spridning och därjämte en i möjligaste mån central förläggning inom respektive distrikt är givetvis en förläggning av upptagnings-skolorna till respektive Lund, Vänersborg och Härnösand samt Manilla eller annan ort i Stockholms närhet att förorda. Ur ekonomiska synpunkter kan emellertid en sådan lösning av frågan om upptagnings-skolornas

förläggning endast anses försvarbar, om dövstumskollokalerna i Gävle, vilka nu disponeras av vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte i avbidan på anstaltens förflyttning till egendomen Mogård och vilka äro i tillfredsställande skick, kunna användas på annat lämpligt sätt.

Tidpunkten för vårdanstaltens förflyttning till Mogård är beroende på när vissa där erforderliga byggnadsarbeten, avseende uppförande av nybyggnad för inkvartering av vårdanstaltens elever och skyddslingar, kunna vara fullbordade. Kungl. Maj:t har genom beslut den 2 februari 1945 beviljat byggnadstillstånd för nämnda byggnadsföretag. Enligt vad jag inhämtat beräknas nybyggnaden vara uppförd tidigast den 1 mars 1946. Jag anser mig därför böra räkna med att vårdanstalten även under nästa budgetår kommer att vara förlagd till Gävle.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgått har byggnadsstyrelsen efter verkställd utredning icke kunnat giva anvisning på någon lämplig användning av dövstumskolbyggnaden i Gävle för något statligt ändamål, därest den framdeles icke skulle tagas i anspråk för dövstumvården.

Några avgörande skäl tala enligt min mening knappast mot en förflyttning av Manillaskolan till Gävle, om skolbyggnaden därstädes icke kan utnyttjas på annat lämpligt sätt. Ytterligare undersökningar rörande möjligheterna att disponera nämnda byggnad för annat statligt eller kommunalt ändamål torde böra vidtagas, innan slutlig ställning tages till frågan om en förflyttning av Manillaskolan till Gävle. Jag vill i detta sammanhang erinra om, att frågan om elevintagningen vid folkskoleseminarierna för närvarande är föremål för utredning genom särskilda inom ecklesiastikdepartementet tillkallade sakkunniga. Därest de sakkunniga finna skäl föreslå en utbyggnad av seminarieorganisationen genom inrättande av nya folkskoleseminarier, förefaller det mig icke osannolikt, att dövstumskolbyggnaden i Gävle lämpligen skall kunna tagas i anspråk för ett dit förlagt seminarium.

Min ståndpunkt beträffande upptagningsskolornas förläggning innebär sammanfattningsvis, att nuvarande södra, västra och norra dövstumskoldistriktens upptagningsskolor alltjämt böra vara förlagda till respektive Lund, Vänersborg och Härnösand samt att östra distriktets upptagningsskola tills vidare bör kvarligga å Manilla. Slutlig ställning till frågan om förläggningen av sistnämnda distrikts upptagningsskola bör tagas först, sedan ytterligare undersökningar företagits rörande möjligheterna att disponera dövstumskolbyggnaden i Gävle för annat ändamål än dövstumundervisningen.

Bibehålles en upptagningsskola i Härnösand, synes det mig ofrånkomligt, att anslag anvisas till uppförande av nybyggnad för skolan. Härtill återkommer jag i det följande.

Med den ståndpunkt jag intagit till frågan om förläggningen av östra distriktets upptagningsskola kan jag icke förorda, att, såsom skolöverstyrelsen föreslagit, anslag nu äskas till ombyggnad och reparation av Manillaskolan. Jag torde därjämte böra framhålla, att det av överstyrelsen förordade bygg-

nadsprogrammet icke i och för sig torde vara ägnat att läggas till grund för en ombyggnad av denna skola, då det uppgjorts under den förutsättningen, att antalet upptagningskolor komme att minska till tre.

Såsom skolöverstyrelsen framhållit torde det icke vara erforderligt att för närvarande anvisa medel till byggnadsarbeten vid dövstumskolorna i Vänersborg. Enligt vad styrelsen för nämnda skolor meddelat har nu den största av de för fortsättningsskolans elever förhyrda förläggningarna reparerats för en kostnad av omkring 40 000 kronor.

2. Avveckling av skriv-teckenklasserna.

I förutnämnda skrivelse den 27 oktober 1944 har *skolöverstyrelsen* föreslagit, att de för närvarande till Manilla förlagda skriv-teckenklasserna skola successivt avvecklas och att nya sådana klasser icke vidare skola inrättas. Överstyrelsen anför:

I det yttrande, som skolöverstyrelsen och medicinalstyrelsen den 18 november 1941 avgåvo över besparingsberedningens förslag till omorganisation av dövstumundervisningsväsendet, i vad avsåg nedläggande av dåvarande dövstumskolan i Gävle m. m., hade ämbetsverken att taga ställning till frågan om hur staten lämpligen borde sörja för utbildningen av de elever vid skriv-teckenkolan i Gävle för dövstamma, som vid ett eventuellt nedläggande av nämnda anstalt icke ansågos böra överföras till det föreslagna skolhemmet. Besparingsberedningen hade ansett, att de elever från specialskolan, som ansågos kunna någorlunda tillgodogöra sig skolundervisningen i barndomsskola och därefter yrkesutbildning i fortsättningsskola, borde erhålla sin grundläggande undervisning tillsammans med övriga lärjungar i de s. k. C-avdelningarna vid upptagningskolorna, varigenom upprättandet av nya undervisningsavdelningar skulle undvikas. Styrelserna för dövstumskolorna å Manilla och i Gävle föreslogo däremot i sina remissyttranden i detta ärende upprättande av särskilda klassavdelningar för undervisning medelst skriv-teckenmetod, varvid manillastyrelsen ansåg fyra sådana undervisningsavdelningar erforderliga och gävlestyrelsen en skrivklass vid vardera upptagningskolan eller två klasser vid två av dem.

I skolöverstyrelsens och medicinalstyrelsens nämnda utredning fick frågan om dessa klasser följande formulering: »Meningarna om tal- och skriv-teckenmetodernas användning vid dövstumundervisningen ha varit delade och torde måhända alltid så bli. Ämbetsverken finna ej skäl nu närmare ingå på frågan om de båda undervisningsmetodernas inbördes ställning, särskilt som en så ringa förskjutning till talmetodens förmån, som den av besparingsberedningen föreslagna, ej kan tillmätas avgörande betydelse. I princip anse sig alltså ämbetsverken kunna biträda besparingsberedningens mening, att eleverna i fråga borde kunna inplaceras i befintliga C-klasser och vilja på samma gång framhålla vikten av att så många som möjligt av de dövstamma få lära sig tala, då talet, även ett dåligt sådant, otvivelaktigt synes vara dem till stor nytta ute i livet. Ämbetsverken finna det å andra sidan angeläget, att för varje elev i dövstumskolan lämplig undervisningsform måtte finnas, och anse sig därför, ej minst med anledning av

vad skolstyrelserna å Manilla och i Gävle anfört, om ock med tvekan böra förorda, att vid en av dövstumskolorna, lämpligen Manilla, upprättas två undervisningsavdelningar för skriv-teckenelever. Till dessa undervisningsavdelningar böra sådana elever från samtliga upptagningsskolorna sammanföras, vilka på grund av afasi eller annan defekt ej lämpligen kunna talundervisas.»

Departementschefen biträdde i proposition 1942:246 sistnämnda förslag. Genom beslut den 30 juni 1942 förordnade Kungl. Maj:t, att två undervisningsavdelningar för skriv-teckenelever skulle inrättas vid dövstumskolan å Manilla.

I enlighet härmed överfördes efter förslag av lärarkollegiet i Gävle 12 elever från specialskolan därstädes, för vilka jämte en elev från Vänersborgsskolan vid Manilla upprättades två skriv-teckenavdelningar. Av dessa utexaminerades 2 elever vid läsårets slut 1943. Vid början av läsåret 1943/44 utgjordes skriv-teckenavdelningen av en sjunde klass med 6 elever, en femte klass med 5 elever samt en tredje klass med 2 elever, av vilka femte och tredje klasserna bildade en läraravdelning. Efter överflyttning av lärjungar från andra klassavdelningar samt intagning av en dansk flykting steg emellertid elevantalet under terminen till 17. Med anledning härav gjordes av rektor vid skolan en framställning om anställande under vårterminen 1944 av en extra lärare i kunskapsämne. Kungl. Maj:t biföll genom beslut den 21 januari 1944 densamma. Innevarande läsårs katalog upptager för skriv-teckenavdelningen 6 elever i åttonde, 6 elever i sjätte, 4 elever i fjärde samt 1 elev i andra klassen. De båda sistnämnda klasserna undervisas gemensamt.

Med utgången av läsåret 1944/45 avgå eleverna i åttonde klassen, var-efter kvarstå två läraravdelningar bestående av nuvarande sjätte klass (6 elever) samt fjärde + andra klass (4 + 1 elever).

I skrivelse till skolöverstyrelsen har nu föreståndaren vid vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte ifrågasatt, om det ej skulle vara lämpligt att i samband med utredningen om viss omorganisation av dövstumundervisningen taga under övervägande att nedlägga skriv-teckenavdelningen. För sin egen del vore föreståndaren övertygad om, att det ej är till något nämnvärt gagn att i fortsättningen upprätthålla ifrågavarande avdelning, vars elever med undantag för ett fåtal, som borde kunna placeras i upptagningsskolornas C-klasser, vore av alldeles samma slag som eleverna i skolhemmet. Det vore ej enbart så, att nuvarande system innebure flera läraravdelningar, än vad som vore nödvändigt, och därmed för- enade kostnader, utan det medförde även ett ökat lokalbehov vid en av upptagningsskolorna. Då avdelningen inrättades, hade det funnits ett överflöd på examinerade dövstumlärare. Nu vore läget i detta avseende så tillvida förändrat, att åtgärder måst vidtagas för att utbilda nya lärare, varmed ett skäl för avdelningens fortbestånd bortfallit.

Överstyrelsen vill först framhålla, att det med hänsyn till dövstumskolornas organisation vore en fördel, om de nuvarande skriv-teckenklasserna, som för närvarande utgöra ett bihang till en av upptagningsskolorna, kunde avvecklas. Ur pedagogisk synpunkt talar för ett bibehållande av klasserna främst det skäl, som i skolöverstyrelsens utredning år 1941 blev avgörande för överstyrelsens ståndpunktstagande, nämligen att elever, som inte direkt tillhöra skolhemmets elevklientel men å andra sidan inte heller med fördel kunna följa undervisningen i talskolornas C-klasser, i skriv-teckenklasserna kunna få en för dem speciellt anpassad undervisning. I den

mån nämnda elever efter avslutad skolgång i barndomsskola kunna överföras till fortsättningsskola och där förvärva sådan yrkesutbildning, att de helt eller huvudsakligen kunna försörja sig själva, synas kostnaderna för särundervisningen väl motiverad. Frågan är nu, hur många dylika elever som i fortsättningen kunna beräknas. Föreståndaren för vårdanstalten har framhållit som sin uppfattning, att av ifrågakavarende klassers nuvarande elever ingen lider av afasi eller annan sådan säregen defekt, att han därför bort hänföras till speciell avdelning vid upptagningsskola. Härtill bör emellertid invändas att flertalet av ifrågakavarende elever med hänsyn till att de tidigare erhållit undervisning enligt skriv-teckenmetoden vid specialskolan i Gävle, måste anses i behov av den särundervisning de erhålla i skriv-teckenklass. Överstyrelsen finner ur denna synpunkt ingen anledning att redan från läsåret 1945/46 nedlägga de båda skriv-teckenklasser, femte och sjunde, som då komma att finnas. Den elev som för närvarande ensam utgör andra klass synes däremot lämpligen böra antingen år 1945 eller vid den senare tidpunkt år 1949, då nuvarande fjärde klassen, som nämnde elev erhåller undervisning tillsammans med, avgår, överflyttas till C-klass vid upptagningsskola eller till skolhemmet. Skulle brist på examinerade lärare för dövstumskola uppstå, innan nuvarande fjärde skriv-teckenklassen avgått, synes dock enligt överstyrelsens mening böra tagas under omprövning att dela upp eleverna i denna klass på C-avdelningar och skolhemmet.

Om överstyrelsen sålunda icke anser ett nedläggande av de nuvarande skriv-teckenklasserna motiverat, har överstyrelsen å andra sidan erhållit den uppfattningen, att det för framtiden icke torde vara erforderligt att inrätta nya dylika klasser. Antalet elever, som icke kunna räknas till skolhemmets klientel, d. v. s. bildbara sinnesslöa dövstamma, men dock på grund av afasi, defekter i talorganen eller annat fel icke kunna följa undervisningen i talklass, torde vara så ringa, att det icke kan anses varken ur pedagogiska eller ekonomiska synpunkter rimligt att för dem upprätthålla särskilda undervisningsavdelningar. För den särundervisning de äro i behov av, torde man kunna sörja på annat sätt. I den mån dylik elev, som vid skolhemmet erhållit grundläggande utbildning, visar sig äga förutsättningar att tillgodogöra sig yrkesutbildning, möter det inga hinder att för dylik utbildning överföra honom till fortsättningsskola. Elever i övrigt, om vilka det råder tvekan, huruvida de böra hänföras till upptagningsskolornas C-klasser eller till skolhemmet, synas lämpligen böra kvarstanna vid upptagningsskola så länge, förslagsvis två läsår, att man hinner att bilda sig en säker uppfattning om deras förutsättningar, innan de definitivt översändas till skolhemmet.

Under hänvisning till vad sålunda anförts, finner överstyrelsen anledning föreslå, att några nya skriv-teckenklasser vid upptagningsskola i fortsättningen icke upprättas samt att nuvarande skriv-teckenavdelningen vid upptagningsskolan å Manilla i och med de nuvarande skriv-teckenklassernas successiva avgång helt avvecklas. Samtidigt får ämbetsverket föreslå att för en fullständigare prövning av lämpligheten att i vissa tveksamma fall hänvisa en lärjunge till upptagningsskolas C-klass eller skolhemmet, upptagningsskolornas rektorer medgivas låta elev kvarstanna vid upptagningsskola i två läsår för att därefter — om så anses erforderligt — överföra honom till skolhemmet.

Statskontoret har biträtt skolöverstyrelsens förslag om skriv-teckenklassernas avveckling.

Med anledning av skolöverstyrelsens förevarande förslag har *svenska dövstumläraryrkesförbundet* hos Kungl. Maj:t hemställt, att bestämmelser måtte meddelas om att speciella skriv-teckenklasser även i fortsättningen må vid behov inrättas vid någon upptagningskola, förslagsvis Manilla, för lärjungar, som ej med fördel kunna undervisas medelst talmetod men som med hänsyn till begåvning och fallenhet i övrigt icke böra överföras till skolhemmet vid vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte.

Mot vad skolöverstyrelsen i förevarande avseenden anfört och föreslagit har jag i huvudsak icke funnit anledning till erinran. Jag utgår emellertid ifrån, att överstyrelsen, om det skulle visa sig, att antalet dövstumma elever, som ej med fördel kunna undervisas enligt talmetod och som ej äro att anse såsom bildbara sinnesslöa, blir så stort, att det ur ekonomisk och pedagogisk synpunkt kan anses motiverat att för dem inrätta speciella skriv-teckenklasser, hos Kungl. Maj:t gör den framställning i ämnet, som av omständigheterna betingas. Jag förutsätter vidare, att Kungl. Maj:t skall äga att efter förslag av överstyrelsen medgiva inrättande av särskilda skriv-teckenklasser.

Departement-
chefen.

3. Yrkesutbildningen för manliga dövstumma m. m.

Skolöverstyrelsen. I sin förutnämnda skrivelse den 27 oktober 1944 har *skolöverstyrelsen* till behandling upptagit frågor bland annat om omläggande av slöjd- och hantverksundervisningen i barndomsskolorna, om yrkesorientering och yrkesvägledning, om specialiseringen av utbildningen vid fortsättningsskolan i Broby ävensom med hänsyn härtill lönereglering för ladugårdsförmannen samt slöjdaren och smeden därstädes, om införande av utbildning i metallarbete och tapetseraryrket vid fortsättningsskolan i Vänersborg, om teoretiska kurser för fortsättningsskolpliktiga, som genomgå praktisk utbildning hos enskilda företagare, och om dövstumskolpersonalens abnormpedagogiska utbildning.

Skolöverstyrelsen anför inledningsvis bland annat följande.

Den organisation, som vid statens övertagande av dövstumskolväsendet år 1938 genomfördes, innebär vad gäller de manliga elevernas efter genomgången barndomsskola fortsatta utbildning i korthet följande.

För de från barndomsskolorna avgående dövstumma manliga lärjungarna finnas följande yrken att välja på, i vilka fortsättningsskolor meddela yrkesundervisning: snickeri, skomakeri och skråreri vid fortsättningsskolan i Vänersborg, lantbruk och trädgårdsskötsel vid fortsättningsskolan å Broby gård. Utbildningstiden omfattar fyra arbetsår vid skråreri- och snickerilinje samt å lantbruks- och trädgårdslinje, tre arbetsår å skomakerilinje. Utbildningen har till ändamål att bibringa eleverna sådana kunskaper och sådan yrkesfärdighet, att de efter slutad skoltid må kunna efter graden av sin förmåga såsom företagare eller arbetare utföra produktiv verksam-

het och därigenom försörja sig själva. I enlighet härmed meddelas såväl praktisk som teoretisk undervisning, den senare omfattande dels allmänbildande ämnen, såsom modersmal, räkning, samhällslära m. fl., dels yrkesteorier såsom vid lantbruksskolan jordbruks- och husdjurslära, trädgårdskunskap m. m. Utbildningen är obligatorisk, i det stadgan angående dövstumundervisningen föreskriver, att dövstumskolplikt, som inträder vid uppnående av den i folkskolestadgan föreskrivna skolåldern, med vissa undantag föreligger under de tolv år, som följa efter intagning i dövstumskola. Styrelse för fortsättningsskola äger emellertid enligt stadgans 14 § mom. 1 medgiva, att fortsättningsskolpliktig lärjunge må, i stället för yrkesutbildning i fortsättningsskola, på skolans bekostnad erhålla sådan utbildning hos enskild företagare å skolorten eller i dess närhet, varvid lärjungen dock är skyldig att deltaga i den teoretiska undervisningen vid skolan. Enligt nämnda paragrafs mom. 2 kan fortsättningsskolpliktig, som icke är bosatt å eller i närheten av den ort, där fortsättningsskola för dövstamma är belägen, och som i hemmet eller hos enskild företagare åtnjuter yrkesutbildning, motsvarande den, som meddelas i dylik fortsättningsskola, av skolöverstyrelsen befrias från skolgång. Yrkesutbildningen underlättas i sistnämnda fall därigenom att av statsmakterna anslagna stipendier för utbildningen kunna beviljas.

De synpunkter på yrkesvalet, som lågo till grund för 1936 års utredning med förslag angående omorganisation av dövstumundervisningsväsendet, voro dels att ifrågakvarande yrken prövats och befunnits lämpliga vid de yrkesskolor, som före statens övertagande av dövstumskolväsendet upprättats och varit i verksamhet, nämligen lantbruks- och hantverksskolan i Lund, vilken meddelade undervisning i lantbruk, snickeri, skrädderi och skomakeri, samt hantverksskolan i Vänersborg, som meddelade undervisning i snickeri, skomakeri, skrädderi samt trädgårdsskötsel, dels att vid tiden för utredningen dessa yrken utövades av ett relativt stort antal dövstamma. Orsakerna härtill torde i viss mån varit, att utbildning vid skolorna skett just i dessa yrken. I utredningen betonades även, att utbildningen med hänsyn till ekonomiska skäl borde läggas så, att den omfattade ett mindre antal yrken, men att möjlighet borde beredas dövstamma, som inom andra arbetsområden kunde tänkas vinna utkomstmöjlighet, att, om de därtill ägde förutsättningar, erhålla erforderlig specialutbildning.

Överstyrelsen har under de år, som förflutit sedan den nuvarande organisationen av dövstumundervisningen år 1938 trädde i kraft, haft sin uppmärksamhet riktad på de dövstammors yrkesutbildning. Överstyrelsen har därvid kunnat konstatera, att fortsättningsskolorna utövat en för de dövstamma synnerligen gagnarlig verksamhet. Det förhållandet att det stora flertalet dövstamma, som vid fortsättningsskola erhållit utbildning, därefter erhållit goda anställningar torde utgöra det bästa beviset härför. Att flera dövstamma ynglingar vid fortsättningsskolan i Vänersborg efter avslutad utbildning utfört gesällprov och därvid erhållit goda vitsord är jämväl ett glädjande faktum.

Överstyrelsen har emellertid av den vunna erfarenheten icke kunnat undgå erhålla den uppfattningen, att den nuvarande organisationen trots sina avgjorda förtjänster uppvisar vissa brister. Det torde för statsmakterna redan vid genomförandet av 1938 års organisation ha stått klart, att i fråga om yrkesutbildningen för dövstamma, erfarenheterna av utbildningen skulle kunna komma att kräva snara förändringar. Redan för tre år sedan framlade skolöverstyrelsen förslag till omorganisation av yrkesutbildningen för dövstamma flickor.

Under senare år har i vårt land allt mera intresse kommit att ägnas frågan om yrkesvalet och yrkesutbildningen. Om yrkesvalet erbjuder svårigheter för friska och normala ungdomar, är det givetvis än svårare för de dövstumma. Eftersom dessa på grund av sitt lyte ha begränsade resurser, fordras det, att deras anlag väl tillvaratagas. Även på grund av de av de dövstummas lyte betingade svårigheterna att förvärva yrkeskunskaper torde det vara av vikt, att de komma till den yrkesgren, för vilken de äga förutsättningar och som de kunna förväntas stanna i. Yrkesomskolning blir nog i allmänhet både för dyrbar och för besvärlig för dem.

Statsverket lägger ned avsevärda kostnader för varje dövstum elevs fortbildning. Dessa pengar böra givetvis på bästa sätt utnyttjas. Ett grundvillkor för att så skall kunna ske torde emellertid vara, att blott de ynglingar erhålla utbildning inom ett yrke, vilka visa sig äga håg och fallenhet för detsamma, kunna tillgodogöra sig undervisningen och följaktligen förväntas efter avslutad fortsättningsskolkurs kunna försörja sig inom inlärt yrke. Det är av vikt, icke blott att yrkesutbildningen genom införande av flera yrken ges en vidgad ram, utan även att den nuvarande utbildningen specialiseras och intensifieras samt och framför allt, att de dövstummas yrkesval på bästa sätt underlättas. Sistnämnda spörsmål har föranlett överstyrelsen att jämväl till behandling upptaga frågan om undervisning i hantverksarbete i barndomsskolan.

Beträffande slöjd- och hantverksundervisningen i barndomsskolorna anför skolöverstyrelsen bland annat följande.

I och med statens övertagande av dövstumundervisningen år 1938 och införande av obligatorisk fortsättningsskolplikt blev det på ett helt annat sätt än tidigare sörjt för de dövstummas yrkesutbildning. Det kunde ha syntts naturligt att på samma gång från barndomsskolorna helt avskilja all yrkesutbildning, som nu icke längre kunde anses ha någon direkt uppgift och så till vida jämställa barndomsskolan med folkskolan. Så blev emellertid inte fallet. Hantverksundervisningen bibehölls i huvudsak enligt samma principer som tidigare, d. v. s. eleverna sättas ännu i 10—11 års ålder i yrkeslära i snickeri, skomakeri och skrädderi, d. v. s. samma yrken, som fortsättningsskolan lämnar grundläggande och fullständig utbildning i. Från 5:e till och med 8:e klass sysselsättas eleverna 8 timmar i veckan i verkstäderna. Vid några skolor börjar yrkesarbetet redan i 4:e klass. Valet av yrke måste givetvis i denna tidiga ålder vara synnerligen svårt och torde med fog kunna betecknas som slumpartat. I allmänhet bli eleverna kvar vid ett och samma yrke skoltiden ut. Hantverkslärarna sakna i allmänhet icke blott allmän pedagogisk utbildning utan även de speciella kunskaper, ledningen av dövstumma barn kräva. Enligt undervisningsplanen för statens läroanstalter för dövstumma har undervisningen i hantverk till uppgift att hos lärjungarna utbilda praktiskt omdöme, allmän händighet och god smak samt att öva dem i slöjd och lämpligt yrkes- och handarbete såsom förberedelse till den kommande yrkesundervisningen i fortsättningsskolorna. Undervisningsplanens ord för närmast tanken på pedagogisk slöjd.

Vid de flesta barndomsskolor synes emellertid hantverksundervisningen att döma av skolornas redogörelser även efter år 1938 ha bedrivits såsom yrkesutbildning. Visserligen erhålla eleverna i de lägre klasserna undervisning i träslöjd, vid en skola även i pappslöjd. Överstyrelsen har sig också

bekant, att man vid ett par skolor, t. ex. Manilla, särskilt under de sista åren förlänat undervisningen i fråga en mera pedagogisk prägel.

Överstyrelsen vill för sin del erinra därom, att varken i den egentliga folkskolan eller i andra skolor för barn någon egentlig yrkesutbildning förekommer. Sedan det numera genom fortsättningsskolor blivit sörjt för den manliga dövstumma ungdomens praktiska utbildning, synes hantverksundervisningen icke längre ha någon uppgift i barndomsskolorna för dövstumma. Överstyrelsen kan därför icke se några bärande skäl varför dövstumskolornas elever redan i barnåldern skola sättas till sådant arbete i verkstäder, som icke anses lämpligt för andra barn i motsvarande ålder. Det förhållandet, att vederbörande yrkeslärare icke blott sakna utbildning för behandlingen av dövstumma barn utan även ofta allmän pedagogisk utbildning, ställer problemet i fråga i än mera betänklighet.

Enligt överstyrelsens mening synes det i barndomsskolan vara tillräckligt att låta den pedagogiska slöjden representera det kroppsliga arbetet. Slöjden äger ett eget bildningsvärde. Den är för barn mera än ett hantverksarbete, ägnad att öva synsinnet och iakttagelseförmågan, att bidra till handens träning samt tillfredsställa barnets verksamhetsbegär. Den allmänna händighet, som lärjungen tillägnar sig vid olika slag av slöjdarbete, där han får lära sig hantera skilda redskap och verktyg, är honom till stor nytta, på vilken arbetsplats han än kommer.

För eleverna i 7:e och 8:e klasserna, som till åldern närmast är att jämföra med fortsättningsskolornas lärjungar, kan det däremot särskilt med hänsyn till yrkesvalet vara lämpligt med någon undervisning i *olika* hantverksarbeten.

Även ur ekonomiska synpunkter kan det finnas skäl att granska frågan om hantverksundervisningen, särskilt då såsom skäl för dess bibehållande kan anföras, att skolorna ha ett bestämt behov av hantverkare i ifrågasvarande yrken, och att det — då dessa yrkesmän finnas — är lämpligt att utnyttja dem även för undervisning. Överstyrelsen lämnar därvid tills vidare å sido frågan om det lämpliga i att låta en person utan pedagogisk skolning undervisa dövstumma barn. Hantverkslärarna i barndomsskola åtnjuta lön enligt lönegrad A 11. För en lärare på t. ex. F-ort utgör lönen i näst högsta löneklassen 4 602 kronor och med nuvarande tillägg 6 029 kronor. Man torde kunna ifrågasätta, om man inte för denna summa skulle kunna erhålla dels fullt kunnig yrkesman, som helt kunde ägna sig åt yrkesarbetet (de nuvarande arbetslärarna åtnjuta ferier liksom eleverna, ha minst 10 timmars undervisning och sammanlagt högst 42 timmars veckotjänstgöring), dels pedagogiskt skolad timplärare i slöjd, förslagsvis 8 veckotimmar. Det borde kanske även ifrågasättas, om skolorna numera kunna anses överhuvud ha behov av särskilda yrkesmän i snickeri, skomakeri och skrädderi.

Då emellertid skolorna för närvarande ha anställda hantverkslärare, synas för tillfället inga *mera* genomgripande förändringar böra företagas. Överstyrelsen vill framhålla, att överstyrelsen har för avsikt att vid frågan om återbesättande av arbetslärartjänster i barndomsskola upptaga detta problem till förnyad prövning.

Överstyrelsen finner lämpligt, att från och med läsåret 1945/46 slöjd- och arbetsundervisningen för barndomsskolornas gossar organiseras enligt följande plan.

I de lägre klasserna 3—6 ersättes yrkesundervisningen med pedagogisk slöjd, varvid lämpligen början göres i 3:e klassen med pappslöjd eller enk-

lare träslöjd, 4:e klassen läderslöjd, som efter i samråd med rektor uppgjord plan kan skötas av vederbörande arbetslärare i skomakeri, 5:e och 6:e klassen träslöjd, ledd av arbetsläraren i snickeri eller annan lämplig lärare. Där så lämpligen kan ske, meddelas eleverna även någon undervisning i husligt arbete. I 7:e och 8:e klasserna få eleverna pröva sina förutsättningar för olika yrkesarbeten, varvid de förslagsvis få ägna 1 termin åt vardera av yrkena snickeri, skomakeri, skrädleri samt metallslöjd.

Genom ovan nämnda slöjd- och yrkesväxling erhålla eleverna en mera allmän händighet, varjämte övningarna i fråga äro ägnade att utveckla elevernas smak. Därjämte få de en inblick i olika arbeten och yrkesområden samt en bekantskap med skilda arbetsmaterial, som för yrkesvalet måste bliva av icke oväsentlig betydelse. Timantalet för såväl slöjd- som hantverksarbetet torde böra inskränkas, så att eleverna erhålla mera tid än för närvarande till lek och utevistelse.

Ett genomförande av här föreslagna anordningar kräver vissa ändringar av undervisningsplanen. För den föreslagna metallslöjden kräves vidare såväl ytterligare lokalutrymme som utrustning med verktyg m. m.

Överstyrelsen finner det visserligen önskvärt, att överstyrelsens förslag i fråga om slöjd- och hantverksundervisningen i barndomsskolorna genomföres snarast möjligt. Överstyrelsen är emellertid för närvarande icke beredd att framlägga definitiva anvisningar för densamma samt kostnadsberäkningar för metallslöjden. Dessa synas lämpligen böra utarbetas i samband med den översyn av för dövstumskolorna gällande undervisningsplan, som av under de senare åren genomförda liksom av i denna utredning föreslagna förändringar i skolornas organisation är påkallad, och som inom överstyrelsen kommer att företagas inom den närmaste framtiden.

Med hänsyn till det senast anförda torde förslaget i fråga böra definitivt genomföras först från och med läsåret 1946/47. I den mån det vid skolorna är möjligt att redan läsåret 1945/46 bringa undervisningen i överensstämmelse med överstyrelsens här angivna plan synes detta dock böra ske.

Beräffande frågan om yrkesorientering och yrkesvägledning anför skolöverstyrelsen bland annat följande.

Enligt stadgan för dövstumundervisningen skall lärjunge, som erhållit avgångsbetyg från upptagnings- eller specialskola, därest annat ej förordas av andra bestämmelser, fullgöra återstående skolplikt i den fortsättningskola, som på förslag av rektor efter vederbörande målsmans hörande bestämmes av skolöverstyrelsen. Hänsyn skall därvid i möjligaste mån tagas till målsmans önsknings. Enligt stadgan för dövstumkonsulenter skall dövstumkonsulent bistå rektor, föreståndare och lärare vid dövstumskola inom distriktet ävensom elev och målsman för elev vid sådan skola med råd och upplysningar rörande elevs yrkesval samt därmed sammanhängande spörsmål.

Nämnda bestämmelser avse att möjliggöra ett gott yrkesval för den dövstamma ungdomen. Överstyrelsen vill betona vikten av att vid dövstumskolorna liksom vid övriga undervisningsanstalter sörjes för grundlig yrkesorientering samt yrkesvägledning. Det synes överstyrelsen, som om lämpligaste anordning härvidlag vore, att i undervisningsplanen dessa moment inläggas i modersmålsundervisningen för sista läsåret och att för densamma utarbetas noggrann plan i samråd mellan dövstumslärare, dövstumkonsulent samt representant för arbetsmarknadskommissionen. Följande grunder för planen i fråga synas lämpliga.

1. Vederbörande klasslärare genomgår i form av s. k. åskådningssamtal ett antal av de vanligaste yrkena, deras krav på sina utövare, m. m., varjämte lämnas en redogörelse för löneförhållanden såsom skillnaden mellan kontant- och naturalön. Arbetets betydelse för individens delaktighet och framgång i samhället betonas. Orienteringen fullständig genom visning av bildmaterial, för ändamålet avsedda filmer samt besök å olika arbetsplatser.

2. Vederbörande konsulent — som för ändamålet bör utarbета lämpligt åskådningssamtal — ger för avgångsklassen en översiktlig redogörelse för olika yrken, som för de dövstumma kunna ifrågakomma, varvid beröras yrkenas krav, löneförhållanden på olika banor, möjligheterna att erhålla stadigvarande anställning m. m. Genom exempel från sin verksamhet bör konsulenten kunna belysa sitt föredrag.

Eleverna böra beredas tillfälle att för konsulenten privat få framlägga sina eventuella framtidsplaner, få komma med frågor om ting, som i detta sammanhang kunna ligga dem om hjärtat o. s. v.

I samband med sin orientering bör konsulenten så vitt detta är möjligt och lämpligt företaga en anlagsprövning eventuellt med hjälp av sådan psykoteknisk apparatur, som härför kan prövas lämplig. Ur denna synpunkt synes det överstyrelsen önskligt, att dövstumkonsulenterna noga följa utvecklingen på yrkesvägledningens och anlagsprövningens område.

3. Sedan eleverna på ovan angivet sätt erhållit en allmän orientering och genom slöjd- och yrkesarbetet vunnit praktisk erfarenhet av skiftande arbetsområden, synes lämpligen under 8:e klassen böra ordnas samråd för yrkesvalet mellan eleverna, deras föräldrar eller målsmän, klasslärare, slöjd- och yrkeslärare, skolans läkare samt dövstumkonsulenten och skolans föreståndare, varvid varje särskilt fall bör noga prövas. Hänsyn bör vid yrkesvalet i största möjliga utsträckning tagas till elevens egna önskningsar. I den mån föräldrar eller målsmän icke kunna personligen komma tillstädes, böra de i god tid anmodas yttra sig om vilka önskningsar de ha i fråga om sitt barns framtid, varvid skolans rektor eller dövstumkonsulenten bör lämna dem noggranna upplysningar om dels den uppfattning man erhållit av elevens i fråga förutsättning, dels de skilda möjligheter till yrkesutbildning som stå honom till buds.

Överstyrelsen går i fortsättningen in på frågan om den utbildning för hantverksyrken, som nu meddelas i fortsättnings-skolorna för dövstumma. Överstyrelsen uttalar därvid, att den utbildning av dövstumma, som nu sker, till snickare, skraddare och skomakare bör uppehållas i fortsättningen. Överstyrelsen erinrar, att vid de centrala verkstads-skolorna viss provotid tillämpas för eleverna. Överstyrelsen finner det lämpligt att upptaga ett liknande system även för dövstumskolans del. Förslagsvis under de tre första månaderna borde eleverna göras till föremål för en noggrann och ständig kontroll beträffande sina förutsättningar för och framsteg i yrket. Därest det efter provotidens slut kunde anses ådagalagt, att en elev icke passade för det yrke, för vilket han åtnjöt utbildning, borde han överföras till utbildning i annan yrkesgren. Liknande kontroll borde även övas över de elever, som erhöle enskild utbildning. Överstyrelsen förordar vidare, att utbildningstiden måtte, där så för s. k. utlär-

lingsprov är erforderligt och elev så önskar, kunna utsträckas med en eller två arbetsterminer. Härom anför överstyrelsen följande.

Överstyrelsen har erhållit den uppfattningen, att utbildningen i hantverksyrkena i regel bör föra fram till avläggande av utlärlingsprov, därest eleverna skola kunna anses rustade att efter avslutad skolgång på arbetsmarknaden taga upp tävlan med fullsinnade yrkesmän inom respektive fack. Det kan icke förnekas, att under sådana omständigheter utbildningstiden (3 år i skomakeri samt 4 år i snickeri och skrädderi) ofta är otillräcklig. En utsträckning av kurstiden till 4 respektive 5 år vore ur denna synpunkt motiverad. En dylik utsträckning skulle emellertid kunna ha även den följden, att ifrågavarande yrken skulle komma att öva mindre dragningskraft på den dövstumma ungdomen. Med hänsyn till denna omständighet finner överstyrelsen för närvarande icke anledning föreslå en förlängning av den obligatoriska utbildningstiden i hantverksyrkena. Där emot finner överstyrelsen det synnerligen angeläget, att eleverna i största möjliga utsträckning uppmanas att söka avlägga utlärlingsprov, även om detta måste ha till följd en förlängning av kurstiden med en eller två arbetsterminer. § 4 mom. 2 i stadgan för dövstumundervisningen, som behandlar utbildningstiden i fortsättningsskola, synes i enlighet med det ovan anförda böra kompletteras med förslagsvis följande tillägg: »Utbildningstiden för hantverksyrkena för talundervisade gossar må, där så för avläggande av s. k. utlärlingsprov är erforderligt och elev så önskar, kunna utsträckas med en eller två arbetsterminer.»

Skolöverstyrelsen förordar en viss specialisering av utbildningen vid lantbruksskolan för dövstumma och berör därvid frågan om lönereglering för viss personal vid denna skola.

Vid lantbruksskolan för dövstumma skall enligt gällande stadga meddelas yrkesutbildning i lantbruk och trädgårdsskötsel. Utbildningstiden bestämdes år 1938 till tre arbetsår å jordbrukslinje och fyra år å trädgårdslinje. Efter framställning från lärarkollegiet vid lantbruksskolan har Kungl. Maj:t från arbetsåret 1944/45 medgivit utökning av utbildningstiden för jordbrukslinjen till fyra år. I nämnda framställning från lärarkollegiet betonades bland annat vikten av att möjlighet bereddes eleverna till specialutbildning exempelvis till traktorförare och djurskötare.

Överstyrelsen finner ifrågavarande förslag synnerligen beaktansvärt. Den utveckling, jordbruksnäringen under senare år undergått och som haft till följd bland annat en starkare efterfrågan på specialutbildad arbetskraft, talar avgjort för en specialisering av utbildningen.

Samtliga elever böra erhålla en allmänt förberedande jordbruksutbildning. Denna synes böra omfatta tre arbetsår. För vissa elever — till exempel ynglingar från vissa trakter av Norrland, som kunna antagas efter avslutad utbildning vid lantbruksskola komma att ägna sig åt jordbruks- samt skogs- och flottningsarbete — torde denna treåriga utbildning vara tillfyllest, och eleverna borde därefter, efter i varje särskilt fall ingiven ansökan, kunna av skolöverstyrelsen medgivas befrielse från vidare fortsättningskolplikt. För övriga elever kunde därefter en uppdelning på olika arbetslinjer ske, varvid främst borde ifrågasättas utbildning till jordbruksarbetare, husdjurskötare, traktorförare samt slöjdare och smeder. De elever, som skola erhålla fortsatt jordbruksutbildning, synas böra erhålla särskild övning

i att bland annat rätt bruka de tekniska hjälpmedel, som böra förekomma vid ett rationellt skött lantbruk. Särskild uppmärksamhet bör även ägnas åt utvecklandet av deras förmåga att rätt bedöma och planlägga olika arbeten. Givetvis bör eleverna på denna linje även deltaga i husdjursskötseln samt slöjd och smide. För de elever, som avses bli djurskötare — ett yrke som torde få anses vara väl lämpat även för dövstumma och där arbetstillgången synes bli allt bättre — bör huvudparten av 4:e årskursens utbildningstid ägnas åt praktiskt arbete i husdjursstallarna. Det synes emellertid icke föreligga några hinder för att eleverna i fråga parallellt därmed åtminstone delvis följa övrigt arbete på gården liksom att de erhålla fortsatt utbildning i slöjd och smide.

Om specialutbildning av dövstumma till traktorskötare är lämpligt, kan ifrågasättas. Däremot torde det vara ställt utom tvekan, att de dövstumma kunna bli fullgoda förare av traktorer. Utbildningen i traktorkörning torde med fördel böra kombineras med utbildning till slöjdare och smed.

Det torde ankomma på skolöverstyrelsen att vid fastställande av de av förlängningen i utbildningstiden förorsakade ändringarna i undervisningsplanen tillgodose ovan angivna synpunkter.

Överstyrelsen vill i detta sammanhang erinra därom, att den löneplacering, som givits yrkeslärarna vid lantbruksskolan, särskilt ladugårdsförman samt slöjdare och smed (respektive Eo 8 och Eo 7), föga motsvarar den yrkesskicklighet samt det ansvar, som befattningarna i fråga kräver. I sitt förslag till löneplacering för lantbruksskolans personal år 1941 förordade överstyrelsen för ovanberörda tjänstemän placering i lönegraderna A 12 och A 9. Då överstyrelsen nu står i begrepp att pålägga tjänstemännen än mera omfattande uppgifter, finner överstyrelsen skäl förorda, att frågan om deras löneplacering tages under omprövning.

Skolöverstyrelsen förordar anordnande av ytterligare yrkeslinjer vid fortsättningsskolorna och föreslår i detta avseende införande av utbildning i metallarbete och tapetseraryrket vid fortsättningsskolan i Vänersborg.

Frågan om vilka yrkeslinjer som böra anslutas till de vid fortsättningsskolorna redan förekommande erbjuder ett synnerligen komplicerat problem. Om ett i verklig mening differentierat yrkesval skall kunna genomföras och den dövstumma ungdomens individuella önskemål i fråga om utbildning tillgodoses inom ramen för fortsättningsskolornas verksamhet, kräves inrättande av ett relativt stort antal utbildningslinjer. Detta är emellertid ur främst ekonomiska, lokala och organisatoriska skäl omöjligt. Antalet elever, som skola göras till föremål för utbildningen i fråga, är nämligen alltför ringa för att motivera uppbyggandet av en mera omfattande organisation. Om man för översiktlighetens skull räknar med avgång från samtliga barndomsskolor vartannat år på samma årtal, vilket från och med år 1947 blir fallet, kan antalet manliga avgångselever från år 1945 och för en tid av fjorton år framåt beräknas komma att ligga mellan 60 och 85. Om av dessa — trots ökningen av antalet yrken i fortsättningsskolorna — ungefär samma procent som hittills beräknas gå till lantbruksskolan och ett något större antal än tidigare söka och erhålla befrielse för enskild utbildning, kvarstå ett antal av mellan 35—50 att vartannat år uppdelas på de olika linjerna vid fortsättningsskolan i Vänersborg. För närvarande finnas där tre linjer. Dessa böra under alla omständigheter

bibehållas. Överstyrelsen kommer i det följande att föreslå inrättandet av utbildning i tapetseryrket och metallarbete. Särskilt den sistnämnda utbildningslinjen torde komma att utöva stor dragningskraft på den dövstumma ungdomen. Överstyrelsen har visserligen funnit, att flera yrken kunna vara lämpliga att upptaga på fortsättningsskolornas program, så t. ex. måleriyrket och plåtslageriyrket, varvid i båda fallen mindre byggnadsarbete än verkstadsarbete bör ifrågasättas, bageriyrket, bokbinderiyrket, körsnärsyrket, vissa grafiska yrken, glassliperi, yrken inom porslins- och keramikindustrien m. fl. Med hänsyn till elevernas ringa antal anser sig emellertid överstyrelsen för närvarande inte kunna föreslå införande av flera yrkeslinjer vid yrkesskolorna. En vidgad användning av den enskilda utbildningsformen synes vara den bästa utvägen för en verkligt effektiv differentiering av yrkesvalet. Överstyrelsen vill jämväl erinra därom, att styrelsen för fortsättningsskola genom att ge befrielse åt elev för utbildning hos enskild mästare å skolorten, vilket stadgan medger, äger möjlighet att för sitt elevantal ytterligare vidga ramen för yrkesvalet. Denna form av utbildning, som hittills varit så gott som oprövad, borde enligt överstyrelsens uppfattning i icke få fall kunna med fördel tillämpas t. ex. i yrken som de förut nämnda. Det synes böra ankomma på ledningen för fortsättningsskolan i Vänersborg samt vederbörande dövstumkonsulent att söka bland stadens industriföretagare och hantverkare finna personer, lämpliga och villiga att åtaga sig uppgiften att i sitt yrke lära upp elever från dövstumskolan.

Vad som synes överstyrelsen utgöra en allvarlig brist i den nuvarande organisationen av den manliga dövstumma ungdomens yrkesutbildning, är det förhållandet, att ingen utbildningslinje för de industriella yrkena finnes. Överstyrelsen finner övervägande skäl tala för lämpligheten av att *utbildning i metallarbete* införes vid någon av fortsättningsskolorna. Ytt-randen av dövstumkonsulenterna synas till fullo ha visat, icke blott att många dövstumma gärna söka sig till detta arbetsområde, utan även att de där lyckats erhålla god försörjning. Styrelsen för fortsättningsskolan i Vänersborg har för sin del tidigare gjort framställning om upprättande av en metallavdelning vid skolan, en framställning, som överstyrelsen redan tidigare tillstyrkt och som dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet vid ifrågavarande tillfälle fann välbetänkt. Framställningen i fråga har emellertid av vissa skäl hittills icke föranlett någon åtgärd.

Emellertid kunna vissa erinringar mot införande av utbildning i metallarbete resas. Rektor för fortsättningsskolan i Vänersborg har i skrivelse till skolöverstyrelsen bland annat erinrat, att före år 1938 stor arbetslöshet rådde inom metall- och maskinindustrien samt att liknande arbetslöshet i ännu högre grad några år efter det nuvarande krigets slut kan återkomma. En viss återhållsamhet beträffande utbildningen i metallarbete vore därför välbetänkt.

De uttalade farhågorna, att inom metall- och maskinindustrien arbetslöshet kan komma att efter det nuvarande krigets slut inträda, delar överstyrelsen. Överstyrelsen vågar emellertid uttala den förmodan, att ifrågavarande arbetsminskning kan bli av övergående natur. Överstyrelsen finner dock liksom rektor i Vänersborg, att en viss återhållsamhet beträffande utbildningen i metallarbete är välbetänkt. Härfor talar ytterligare det förhållandet, varom överstyrelsen upplysts från arbetsmarknadskommissionen, att metallyrket bland den normala ungdomen står mycket högt i kurs.

Överstyrelsen vill föreslå, att utbildningen i metallarbete vid fortsättningsskola för dövstumma delas i en allmän 2-årig linje för samtliga elever, som önska utbildning i yrket, samt en 1- eller 2-årig påbyggnad på denna för det mindre antal elever, för vilka specialutbildning inom något fack av yrket anses motiverad med hänsyn till elevernas önskningar och förutsättningar samt arbetets krav på dylik särutbildning vid skola.

Inom metallavdelningen synes böra ordnas en särskild linje för de svagare begåvade dövstumma, som anses bäst lämpa sig för mindre kvalificerat tempoarbete. För dessa elevers utbildning bör inköpas några specialmaskiner, där eleverna kunna tränas till den noggrannhet, snabbhet och uthållighet, som tempoarbetet kräver. I den mån deras förutsättningar det medger böra dock även ifrågavarande elever erhålla en mera allmän utbildning inom metallyrket. Utbildningen av blivande tempoarbetare bör icke utsträckas över två år.

Till de nuvarande yrkesavdelningarna vid fortsättningsskolan i Vänersborg synas enligt överstyrelsens uppfattning böra knytas en utbildningslinje i *tapetseraryrket*. Flera skäl tala härför. Yrket torde i många avseenden vara väl lämpat för dövstumma. Det synes ge sina utövare god försörjning. Fortsättningsskolan har en omfattande möbeltillverkning. För densamma har skolan behov även av en tapetserare. För eleverna å snickerilinjen vore det värdefullt att även något lära känna ifrågavarande arbete, som ligger deras eget mycket nära. Eleverna i tapetseraryrket kunde å sin sida under sin utbildning erhålla någon erfarenhet av möbelsnickeri. Överstyrelsen finner lämpligt att från budgetåret 1945/46 en tapetserare anställas såsom extra arbetslärare vid fortsättningsskolan samt att erforderliga verktyg och maskiner anskaffas. Överstyrelsen anser dock försiktigheten bjuda att till en början inte räkna med för många lärjungar på denna linje. Sedan verksamheten pågått några år synes en avdelning på 5—6 elever kunna beräknas. Utbildningen torde böra huvudsakligen inriktas på att göra eleverna kvalificerade för verkstads- och industriellt arbete inom yrket.

Utbildningstiden torde böra fastställas till fyra år med möjlighet för elev, som önskar avlägga utlärlingsprov, att ytterligare en termin eller ett år stanna vid skolan. I fråga om de flesta egentliga hantverksyrkena beräknas en lärotid av fyra till fem år för att lärlingen skall anses kompetent att utföra gesällprov och förklaras för »utlärd arbetare». Det torde vara uppenbart, att utbildningstiden för en dövstum lärling inte bör vara kortare. I undervisningsplanen för tapetserare för verkstadsskolorna omfattar undervisningstiden fyra årskurser om vardera 11 månader.

Vid överstyrelsens överväganden om vilka ytterligare yrken, som böra upptagas på fortsättningsskolans program, har starkt ifrågasatts att föreslå inrättande av ett mindre tryckeri för *utbildning av typografer*. Av de uppgifter överstyrelsen inhämtat, synas dövstumma, som erhållit utbildning inom detta fack, vars arbetare vanligen erhålla goda löner, reda sig gott. Ehuru arbetstillgången inom yrket är god, synes en viss brist på lärlingar förefinnas. Ett planerat tryckeri vid skolan i Vänersborg, beräknat för ett mindre antal lärjungar, 3—4 vid varje intagning i fortsättningsskola eller 6—8 vid full verksamhet, synes kunna erhålla arbete för dövstumskolornas räkning genom tryckning av läroböcker, kataloger, redogörelser m. m.

För det beräknade lärjungantalet skulle emellertid erfordras en utrustning (sättmaskin, snällpress, stilmateriel, sätterimöbler m. m.), som unge-

färligen kan beräknas komma att uppgå till den avsevärda summan av minst 50 000 kronor.

Med hänsyn härtill samt till det förhållandet, att överstyrelsen redan föreslagit införande av två nya utbildningslinjer, vilka synas böra gå före en typograflinje, finner överstyrelsen för närvarande inte skäl förorda införande av utbildning i typografyrket vid fortsättningskolor för dövstumma.

Engångskostnaderna för anskaffning av maskiner och verktyg m. m. för anordnande av utbildning i metallarbete vid fortsättningskolan i Vänersborg har skolöverstyrelsen på närmare angivna grunder ansett sig böra beräkna till i runt tal 65 000 kronor, vilket belopp överstyrelsen äskar för ändamålet för nästa budgetår. I nämnda belopp ha kostnaderna för anskaffning av vissa maskiner för utbildning av tempoarbetare icke inräknats. Överstyrelsen anför härom:

För den utbildning av tempoarbetare, som av överstyrelsen föreslagits, synes böra inköpas några lämpliga övningsmaskiner, metallsvarv, excenterpress eller liknande. Med hänsyn till att elevantalet vid avdelningen under arbetsåret 1945/46 torde bli relativt obetydligt, synes dock med inköp av ifrågakvarande maskiner tills vidare, och tills närmare erfarenhet av utbildningen vunnits, kunna anstå.

Engångskostnaden för anskaffning av maskiner och verktyg m. m. för en utbildningslinje i tapetseraryrket har skolöverstyrelsen ansett böra beräknas till 4 225 kronor. Överstyrelsen äskar anslag för ändamålet med nämnda belopp för nästa budgetår.

Beträffande de årliga kostnaderna för de föreslagna nya yrkeslinjerna anför skolöverstyrelsen bland annat följande.

Bland de årliga utgifterna för de föreslagna nya yrkeslinjerna synas främst böra upptagas avlöning för två arbetslärare, en i vardera yrket. Med hänsyn till de stora fordringar, som komma att ställas på dessa lärare i fråga om såväl yrkesskicklighet som förmåga att meddela undervisning, synas dessa lärare böra i likhet med övriga arbetslärare i fortsättningskola placeras i 14 lönegraden. Tills närmare erfarenhet om den nya verksamheten vunnits, böra de anställas såsom extra. Det synes icke otroligt att tillströmningen till metallarbetarlinjen småningom kan erhålla sådan omfattning, att ytterligare en lärare därför måste anställas. Överstyrelsen räknar därvid med, att antalet lärjungar i varje undervisningsgrupp på de nya linjerna, i likhet med vad som gäller för redan förekommande yrkeslinjer, icke bör överstiga 12.

Bland övriga årliga utgifter må särskilt upptagas kostnader för dels nyanskaffning och komplettering samt underhåll av maskiner och verktyg, dels arbetsmateriel för undervisningen. Vilka belopp dessa kostnader kunna komma att uppgå till, kan givetvis för närvarande inte bestämt angivas. I 1938 års verkstadsskolutredning beräknades för årlig komplettering av maskiner 7 procent av anskaffningskostnaderna för den första uppsättningen samt för underhåll och förbrukning av undervisningsmateriel, vari bland annat inbegreps inköp av arbetsmateriel för undervisningen, komplettering av verktyg m. m. 1 500 kronor för 2 avdelningar metallarbetare

och 700 kronor för en avdelning tapetserare. Enligt denna beräkningsgrund skulle de årliga kostnaderna för nämnda ändamål kunna ungefärligen uppskattas till mellan 4 000 kronor och 5 000 kronor.

Efter att ha förordat en inskränkning av utbildningen vid fortsättnings-skolorna för dövstumma till förmån för utbildning hos enskilda företagare, särskilt beträffande de oegentligt dövstumma eleverna och sådana dövstumma elever, vilka befinnas äga fallenhet och intresse för yrken, för vilka utbildning icke meddelas vid fortsättningsskolorna för dövstumma, upp-tager skolöverstyrelsen till behandling frågan om *a n o r d n a n d e a v t e o r e t i s k a k u r s e r f ö r d ö v s t u m m a*, som erhållit överstyrelsens medgivande att fullgöra fortsättningsskolplikt genom utbildning hos enskilda företagare. För anordnande av en dylik kurs vid dövstumskolan i Broby äskar överstyrelsen för nästa budgetår ett anslag av 2 000 kronor.

Ett problem, som i samband med frågan om utbildning hos enskild mästare måste ägnas särskild uppmärksamhet, är det om den teoretiska undervisning, såväl yrkest teori som allmän skolbildning, som meddelas vid fortsättningsskolorna och som onekligen utgör en väsentlig del av deras verksamhet.

Det bör därför undersökas, huruvida icke med enskild utbildning kan förenas förmånen av nämnda teoretiska undervisning. Vad därvid först gäller de elever, som erhålla utbildning hos enskild mästare å ort, där fortsättningsskola är belägen, är stadgat i dövstumskolstadgan, att sådan lärjunge är skyldig deltaga i den teoretiska undervisningen vid skolan. De elever, som avgått från skolan för oegentligt dövstumma, och som nått en sådan språklig ståndpunkt, att de icke oundgängligen ha behov av utbildning vid dövstumskola, och bland annat av denna orsak ofta icke behöva hänvisas till fortsättningsskolor för dövstumma, synas i flera fall kunna följa den teoretiska undervisning, som lämnas vid lärlings- och yrkesskolor.

För övriga elever synes lämpligen kunna årligen vid någon av dövstumskolorna med mera centralt läge i landet under en kortare tid, förslagsvis 4 veckor, anordnas en kurs för samtliga från fortsättningsskolplikt befriade elever, varvid dessa kunde uppdelas i lämpliga klassavdelningar. Enligt överstyrelsens mening synes lämpligast förlägga ifrågavarande kurs till tiden omedelbart efter det läsåret vid dövstumskolorna avslutats med början året efter det, då eleverna avgått från barndomsskola. Med hänsyn till arbetsgivarnas behov av lärlingarnas arbetskraft synes det visserligen, enligt de uppgifter överstyrelsen härom inhämtat, lämpligare att förlägga fortsättningskursen till början av året, januari—februari. Av organisatoriska skäl — främst svårigheten att erhålla lokaler och lärarkrafter — torde emellertid detta inte låta sig göra. Undervisningen bör för ifrågavarande elever göras obligatorisk därigenom, att såsom villkor för erhållande av befrielse från fortsättningsskola för utbildning hos enskild företagare stadgas skyldighet att deltaga i tre på varandra följande teoretiska kurser. Utbildningen synes böra i främsta rummet avse modersmål, varvid särskild vikt bör läggas på rättning av talfel samt övning i avläsning, samhällslära, yrkeshygien och hälsolära, vilket sistnämnda moment jämväl bör innefatta sexualhygien, räkning, naturlära samt gymnastik med lek och idrott. Nödig tid bör därjämte enligt överstyrelsens mening ägnas åt yrkest teori och yrkesritning.

Att finna dövstumslärare benägna att under sina ferier såsom timplärare

åtaga sig här åsyftad undervisningsuppgift torde icke bereda någon svårighet. Däremot kommer det med all sannolikhet att vara förenat med vissa svårigheter att under så lång tid, som här avses, frigöra eleverna från deras uppgifter på respektive utbildnings- och arbetsplatser. Då en liknande anordning emellertid under många år tillämpats för fortsättningsskolan, vars elever under exempelvis 6-veckorskurserna måste söka ledighet från sina anställningar, synes den kunna prövas jämväl för den dövstumma ungdomen. Härtill kan jämväl fogas, att man vid de centrala hantverksskolor, som avses inrättas inom den närmaste framtiden, kommer att söka tillämpa samma princip, d. v. s. sammanföra elever, som erhålla enskild utbildning å skilda orter, till gemensam teoretisk undervisning.

Tillträde till kursen synes böra beredas jämväl äldre dövstumma, som önska bevista densamma, dock efter prövning av överstyrelsen i varje fall.

Vid fortsättningsskolkursen synes timantalet för den teoretiska undervisningen kunna utsträckas till 6 timmar per dag, varjämte dagligen minst en timme bör ägnas åt gymnastik med lek och idrott. Å från egentlig undervisning fri tid — som delvis måste beräknas för överläsning — synes i lämplig omväxling böra anordnas föredrag i nyttiga ämnen, studiecirklar under ledning av lärare, övningar i föreningsteknik, idrott, utflykter m. m.

Det torde böra ankomma på skolöverstyrelsen att för varje år utse ledare för och lärare vid fortsättningsskuren liksom att fastställa närmare planer för undervisningen.

De kostnader för undervisning, undervisningsmateriel, elevernas resor till och från skolorten samt kost m. m. jämte arvoden till kursens föreståndare och husmoder, som fortsättningsskuren kommer att medföra och som per elev och kurs preliminärt kan beräknas icke komma att överskrida 200 kronor, torde böra helt gäldas av statsverket. Överstyrelsen vill i detta sammanhang erinra därom, att utbildningskostnaderna per elev vid enskild utbildning även med här ifrågasatt teoretisk kurs för statsverket kommer att bliva ringa jämfört med kostnaderna per elev vid fortsättningsskola.

Ur skilda synpunkter synes den förmånligaste anordningen vara att förlägga fortsättningsskuren till lantbruksskolan å Broby gård, varvid kursdeltagarna kunna beredas förmånen av en månads för deras utveckling nyttig vistelse på landet. Skolan har i sitt nya elevhem plats för minst 42 interner, dess eget årliga elevantal synes inte komma att väsentligt överskrida 30, av vilka under de sommarveckor, som här är fråga om, upp emot hälften har ferier.

Den av överstyrelsen föreslagna teoretiska kursen synes böra anordnas första gången i juni 1946 under förutsättning dock, att ett tillräckligt antal elever — varvid överstyrelsen räknar med 8 såsom minimum — anmäles. Med hänsyn till det förhållandet, att bland de under de senare åren från fortsättningsskolplikt befriade lärjungarna finnas flera ynglingar, som kunna beräknas önska deltaga i densamma, torde tillräckligt antal kunna uppnås. Om så icke skulle bli fallet, synes kursen böra uppskjutas till år 1947. Sedan erfarenhet vunnits om denna kurs, bör övervägas, om en liknande kurs kan befinnas erforderlig för kvinnliga dövstumma.

Skolöverstyrelsens beräkning av kostnaderna för en till Broby förlagd kurs om fyra veckor med ett antal av högst 10, respektive högst 20 kursdeltagare, framgår av omstående sammanställning:

I. Högst 10 elever i flertalet undervisningsämnen sammanförda till en grupp:

Arvode till kursens föreståndare	kronor	150
Arvode till skolans husmoder för i samband med elevernas inkvartering betingade uppgifter	»	75
Ersättning till två timplärare (beräknad enligt för timplärare i kunskapsämne vid dövstumskola fastställt arvode) 8 timmar per dag	»	1 000
Resor till och från kursorten beräknade efter en genomsnittskostnad av 30 kronor per elev	»	300
Kost beräknad efter en krona 25 öre per elev och dag	»	375
Undervisningsmateriel	»	50
Tvätt m. m.	»	50

Kronor 2 000.

II. Högst 20 elever i flertalet undervisningsämnen, fördelade på två grupper:

Arvode till kursens föreståndare	kronor	200
Arvode till skolans husmoder	»	100
Ersättning till tre timplärare 14 timmar per dag	»	1 750
Resor till och från kursorten	»	600
Kost	»	750
Undervisningsmateriel	»	100
Tvätt, m. m.	»	80

Kronor 3 580.

Beträffande dövstumskolpersonalens abnormpedagogiska utbildning anför skolöverstyrelsen följande.

Det torde vara ställt utom tvivel, att varje lärare för dövstumma barn och dövstum ungdom bör äga viss abnormpedagogisk utbildning. För närvarande är emellertid förhållandet det, att av i dövstumskolan anställd personal blott av lärarna i kunskapsämne kräves särskild sådan skolning. Övriga befattningshavare, som direkt ha att skaffa med elevernas såväl undervisning som uppfostran, såsom gymnastiklärare, slöjd- och arbetslärare, skolkökslärarinnor m. fl. kunna få tillträda sina tjänster utan någon närmare teoretisk eller praktisk erfarenhet av det människomaterial de ha att arbeta med. Det enda krav i detta avseende, som stadgan för dövstumundervisningen uppställer för behörighet till annan lärartjänst än sådan i kunskapsämne är »att äga nöjaktig kännedom om dövstummas meddelelsemedel».

Disproportionen i de nuvarande fordringarna på särutbildning — 2-årig kurs för folkskollärare, som önska bli lärare i kunskapsämne vid dövstumskola å ena sidan, å andra sidan inga som helst reella krav på specialutbildning av övriga lärare — är markant. Överstyrelsen har den uppfattningen, att härvidlag föreligger en brist i dövstumskolororganisationen, som med det snaraste bör rättas. Lämpligast vore enligt överstyrelsens uppfattning, att samtliga lärare för dövstumskolan vid dövstumläraryrkesseminariet erhöles någon undervisning om dövstumheten, dess orsaker och verkningar, de dövstumma, och deras meddelelsemedel, dövstumundervisningens mål och metoder m. fl. väsentliga moment samt beredes tillfälle till auskultering i dövstumskolans

klasser. En utbildningskurs på till exempel en termin eller något kortare tid skulle för visso vara till mycket gagn för vederbörande lärare i deras framtida verksamhet i dövstumskolan. Med hänsyn till att flertalet ovanberörda tjänster kunna betraktas såsom relativt förmånliga torde aspiranter till dylika kurser, som efter behovet kunde anordnas vart annat eller vart tredje år, utan större svårighet erhållas.

Överstyrelsen är emellertid för närvarande inte beredd att i sistberörda avseende avgiva närmare preciserat förslag. Vad som enligt överstyrelsens mening däremot omedelbart kunde åtgöras för att giva ifrågavarande personal behövlig utbildning vore att vid varje skola för nyanställd lärarpersonal, eventuellt för intresserade bland tidigare anställda lärare, arrangera en kortare kurs på några veckotimmar under ledning av skolans föreståndare eller för uppgiften lämplig ämneslärare. För det arbete, som härigenom komme att åvila föreståndarna, kunde compensation beredas genom nedsättning av tjänstgöringsskyldigheten. I förekommande fall torde det böra ankomma på överstyrelsen att lämna närmare anvisningar för utbildningen i fråga.

Yttranden. Statskontoret har anfört följande. I ärendet har överstyrelsen upptagit frågor bland annat om omläggande av slöjd- och hantverksundervisningen i barndomsskolorna, om yrkesorientering och yrkesvägledning, om specialisering av utbildningen vid Broby ävensom med hänsyn härtill lönereglering för ladugårdsförmannen samt slöjdaren och smeden, om dövstumskolpersonalens abnormpedagogiska utbildning, om införande av utbildning i metallarbete och tapetseraryrket i Vänersborg, ävensom om teoretiska kurser för fortsättningskolpliktiga, som genomgå praktisk utbildning hos enskilda företagare.

Statskontoret har i stort sett ansett sig kunna biträda vad överstyrelsen i dessa avseenden anfört och föreslagit. Emellertid kan statskontoret icke dela överstyrelsens uppfattning om nödvändigheten av en omprövning av löneställningen för vissa befattningshavare vid Broby. Vad överstyrelsen anfört rörande yrkeslärarnas m. fl. dövstumpedagogiska skolning giver statskontoret allenast anledning framhålla, att det borde tillses, att ordinarie och extra ordinarie befattningar icke tillsättas med ordinarie innehavare utan att denne visat sig lämplig att handha skolornas klientel.

Mot införande av utbildning i metallarbete vid fortsättningsskolan i Vänersborg talar enligt ämbetsverkets mening åtskilliga vägande skäl. Av utredningen framgår, att den sena avgångsåldern för elever från fortsättningsskolorna för dövstamma (20 år) medför svårigheter för eleverna att uppta konkurrens med fullsinnade, vilka i samma ålder kunna ha ett eller annat års praktik bakom sig. Det torde finnas särskild anledning att beakta detta förhållande, då — enligt vad som framgår av ärendet — arbetsmarknadskommissionen upplyst, att metallyrket bland den normala ungdomen står mycket högt i kurs. Härtill kommer, att en betydande arbetslöshet förväntas komma att inträda inom metall- och maskinindustrien. Då därjämte icke obetydliga kostnader såväl årligen återkommande som av engångsnatur skulle uppstå vid ett bifall till förslaget, måste statskontoret avstyrka detsamma. Därest yrkesutbildning skulle anses böra meddelas i flera yrken än som för närvarande är fallet, synes böra övervägas att utbilda tapetserare. Såsom villkor för inrättande av dylik utbildningslinje lär dock böra uppställas, att visst minimiantal elever, förslagsvis 6, anmält

sig till utbildningen i fråga. Avdelningen för tapetserare skulle då fullt utbyggd omfatta två årsklasser om 6 elever eller tillhopa 12 elever, vilket är maximum för en undervisningsgrupp.

I detta sammanhang vill statskontoret fästa uppmärksamheten vid, att antalet elever vid fortsättningsskolan i Vänersborg under innevarande läsår utgör på de tre utbildningslinjerna snickeri, skrädderi och skomakeri respektive 40, 33 och 14. Då såsom nyss nämnts en undervisningsgrupp icke bör omfatta mer än 12 elever, borde antalet dylika grupper vara, i snickeri 4, i skrädderi 3 och i skomakeri 2. Antalet lärare i respektive ämnen är emellertid 5, 5 och 2, eller således — såvitt statskontoret kan finna — 3 mer än erforderligt. Av lärarna i snickeri och skrädderi äro 3, respektive 2 extra befattningshavare. Under sådana omständigheter torde någon ökning av antalet yrkeslärare icke erfordras vid införande av ny utbildningslinje. Tvärtom synes en minskning av antalet sådana lärare vara motiverad. Det torde böra älliga skolans rektor ävensom överstyrelsen att tillse, att antalet lärarkrafter anpassas efter växlingarna i elevantalet.

Vad slutligen beträffar överstyrelsens förslag om teoretiska kurser för sådana fortsättningsskolpliktiga dövstumma, som genomgå praktisk utbildning hos enskilda företagare, tala onekligen vissa skäl till förmån härför. Då kostnaderna synas bliva måttliga, vill statskontoret icke motsätta sig bifall till framställningen i denna del.

Styrelsen för dövstumskolorna i Vänersborg har anfört, att behovet av förlängda kurser vid fortsättningsskolorna i viss mån beaktats genom skolöverstyrelsens förslag om förlängning med en å två terminer av utbildningstiden för dem, som önskade avlägga utlärlingsprov. Sannolikt vunne man emellertid, framhåller styrelsen, bättre resultat, om steget toges fullt ut och vissa kurser obligatoriskt förlängdes med ett år.

Styrelsen är tveksam, om en utbildningslinje för metallarbete nu bör anordnas med hänsyn till väntade förändringar på arbetsmarknaden. Man förutsåge nu starkt minskade arbetstillfällen inom metallindustrin, samtidigt som man konstaterade ett ökat intresse hos den fullsinnade ungdomen för utbildning i metallarbete. Då man visste, att, när förhållandena i övrigt vore lika, arbetsgivaren föredroge den fullsinnade arbetskraften före den dövstumma, syntes klokheten bjuda, att man något sköte på startandet av en metallindustrilinjje. Liknande ogynnsamma prognoser föreläge ej beträffande tapetserare- och typografyrkena. Styrelsen ville därför föreslå, att utbildningslinjer för tapetserare-, typograf- och metallyrkena anordnades i nu nämnd ordning.

Styrelsen förordar vidare, att de teoretiska kurser, som enligt skolöverstyrelsens förslag skola anordnas för dövstumma, som fullgöra sin fortsättningsskolplikt genom utbildning hos enskilda företagare, förläggas till Vänersborg i stället för till Broby.

Svenska dövstumlärsällskapet har uttalat sin tillfredsställelse över skolöverstyrelsens förslag om anordnande av årliga teoretiska kurser för fortsättningsskolpliktiga, som erhållit överstyrelsens medgivande att fullgöra sin fortsättningsskolplikt genom utbildning hos enskilda företagare, men

har funnit frågan om förläggningssorten för dessa kurser böra bli föremål för mera ingående prövning.

Mot de av skolöverstyrelsen uppdragna riktlinjerna för en omläggning av slöjd- och hantverksundervisningen för de manliga eleverna i barndoms-skolorna för dövstumma, vilken omläggning bland annat syftar till att underlätta deras yrkesval, har jag icke funnit anledning till erinran. Ej heller har jag funnit anledning till erinran mot de av överstyrelsen uppdragna riktlinjerna för anordnande av yrkesorientering och yrkesvägledning.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgått meddelas för närvarande för de manliga dövstumma yrkesutbildning, vid fortsättningsskolan i Broby i lantbruk och trädgårdsskötsel samt vid fortsättningsskolan i Vänersborg i snickeri, skomakeri och skråreri. Utbildningstiden omfattar fyra arbetsår på samtliga linjer utom skomakerilinjerna, där utbildningstiden utgör tre år. Utbildningen är obligatorisk. Styrelse för fortsättningsskola äger emellertid medgiva, att fortsättningsskolpliktig lärjunge må i stället för att deltaga i fortsättningsskolans yrkesutbildning erhålla sådan utbildning hos enskild företagare å skolorten eller i dess närhet, varvid lärjungen dock är skyldig att deltaga i den teoretiska undervisningen vid skolan. Därjämte äger skolöverstyrelsen medgiva befrielse från deltagande i utbildningen vid fortsättningsskola för sådana fortsättningsskolpliktiga dövstumma, som icke äro bosatta å eller i närheten av ort, där fortsättningsskola för dövstumma är belägen, och som i hemmet eller hos enskild företagare åtnjuta yrkesutbildning, motsvarande den, som meddelas i dylik fortsättningsskola. Yrkesutbildningen underlättas i sistnämnda fall därigenom att stipendier av statsmedel för utbildningen utgå med högst 500 kronor för arbetsår under en tid av högst fyra år. Stipendierna bestridas från det under riksstatens åttonde huvudtitel uppförda anslaget till stipendier åt vissa fortsättningsskolpliktiga elever vid läroanstalter för dövstumma.

Jag delar överstyrelsens uppfattning, att utbildningen i hantverksyrkena i regel bör föra fram till avläggande av s. k. utlärlingsprov. I likhet med överstyrelsen finner jag dock icke anledning att för närvarande föreslå en obligatorisk förlängning av utbildningstiden i hantverksyrkena. Däremot synes det vara lämpligt, att, såsom överstyrelsen föreslagit, bestämmelse meddelas av innebörd, att utbildningstiden för hantverksyrkena må, där så för avläggande av utlärlingsprov är erforderligt och elev så önskar, utsträckas med en eller två arbetsterminer. I realiteten synes en sådan bestämmelse endast utgöra ett stadfästande av redan nu tillämpad praxis.

Såsom överstyrelsen erinrat tillämpas nu viss prövotid för eleverna vid verkstadsskolor. En liknande anordning torde i enlighet med överstyrelsens förslag böra införas vid fortsättningsskolorna för dövstumma. Därest det efter prövotidens utgång kan anses ådagalagt, att en elev icke passar för det yrke, för vilket han åtnjuter utbildning, bör han, såsom överstyrelsen

föreslagit, överförs till utbildning i annan yrkesgren. Liknande kontroll bör även övas över de elever, som erhålla utbildning hos enskilda företagare.

Mot överstyrelsens förslag om en viss specialisering av utbildningen på lantbrukslinjen vid fortsättningsskolan i Broby har jag icke funnit anledning till erinran. Däremot torde med omprövningen av löneställningen för viss personal vid nämnda fortsättningsskola böra anstå tills vidare.

Såsom överstyrelsen framhållit erfordras ett relativt stort antal utbildningslinjer inom fortsättningsskolorna, om ett mera differentierat yrkesval skall kunna genomföras och den dövtumma ungdomens individuella önskemål i fråga om utbildning skola kunna tillgodoses inom ramen för fortsättningsskolornas verksamhet. Med hänsyn till antalet fortsättningsskolpliktiga manliga dövtumma är det av ekonomiska och organisatoriska skäl icke möjligt att mera väsentligt utbygga fortsättningsskolorna med nya utbildningslinjer. En vidgad användning av den enskilda utbildningsformen synes i stället vara den bästa utvägen för en effektiv differentiering av yrkesvalet. Vad särskilt de oegentligt dövtumma beträffar torde för dem det allt rikare förgrenade systemet av centrala och lokala verkstadsskolor kunna erbjuda lämpliga utbildningslinjer.

Enligt vad skolöverstyrelsen nu föreslagit bör antalet utbildningslinjer vid fortsättningsskolan i Vänersborg utökas med en linje för utbildning av tapetserare och en linje för utbildning av metallarbetare. Anordnandet av utbildning i tapetseraryrket synes mig utgöra en lämplig komplettering till den nuvarande utbildningen i snickeri. Jag har därför icke något att erinra mot förslaget om inrättande av en utbildningslinje för tapetserare. Statskontoret har ansett, att såsom villkor för inrättande av en sådan linje bör uppställas, att visst minimiantal elever, förslagsvis 6, anmält sig till utbildningen i fråga. Med anledning härav vill jag erinra, att något motsvarande villkor icke gäller för anordnande av utbildning på övriga linjer vid fortsättningsskolorna för dövtumma. Det torde därför icke vara erforderligt att beträffande denna linje uppställa ett sådant villkor. Jag förutsätter givetvis härvid, att skolöverstyrelsen tillser, att utbildning endast anordnas på sådana utbildningslinjer, vid vilka antalet i utbildningen deltagande elever motiverar linjens upprätthållande. Utbildningstiden på den nya linjen torde i enlighet med skolöverstyrelsens förslag böra fastställas till fyra år med rätt för elev, som önskar avlägga utlärlingsprov, att stanna vid skolan ytterligare en termin eller ett arbetsår. Engångskostnaderna för anskaffning av maskiner och verktyg m. m. för ifrågavarande linje har av skolöverstyrelsen beräknats till 4 225 kronor. Medel för ändamålet torde böra beräknas med i avrundat tal 4 200 kronor under dövtummskolornas omkostnadsanslag.

Engångskostnaderna för anskaffning av maskiner och verktyg m. m. för den föreslagna utbildningslinjen för metallarbetare uppgå enligt skolöverstyrelsens beräkningar till icke mindre än i runt tal 65 000 kronor. Med

hänsyn härtill och till vad från statskontorets och styrelsens för fortsättningsskolan i Vänersborg sida anförts är jag icke beredd att för närvarande förorda inrättande av en utbildningslinje för metallarbetare. Ej heller anser jag mig kunna förorda bifall till skolstyrelsens i Vänersborg förslag att i stället för nyssnämnda linje nu inrätta en utbildningslinje för typografer. Jag vill i detta sammanhang erinra om att frågan om yrkesutbildning för partiellt arbetsföra står under utredning av särskilda inom socialdepartementet tillkallade sakkunniga.

För skolöverstyrelsens förslag om anordnande av teoretiska kurser för sådana fortsättningsskolpliktiga manliga dövstumma, som genomgå praktisk utbildning hos enskilda företagare, tala enligt min mening goda skäl. Sedan erfarenhet vunnits om denna kursverksamhet, torde frågan böra upptagas om anordnande av dylika kurser även för kvinnliga dövstumma. Mot överstyrelsens förslag, att dövstumma, som erhålla medgivande att fullgöra fortsättningsskolplikt genom utbildning hos enskilda företagare, skola vara skyldiga delta i tre på varandra följande kurser torde intet vara att erinra. Den första kursen bör enligt överstyrelsens förslag, om minst 8 deltagare anmälas, anordnas i juni 1946 men eljest först påföljande år. Såsom förlägningsplats för kurserna har överstyrelsen förordat dövstumskolan i Broby. Vissa skäl kunna även åberopas för att kurserna förläggas till Vänersborg. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles taga ställning till förlägningsfrågan. Överstyrelsens förslag att kostnaderna för kursdeltagarnas resor till och från kursorten samt uppehälle under kursvistelsen ävensom övriga med kursernas anordnande förenade kostnader skola gäldas av statsmedel föranleder icke erinran från min sida. För nästa budgetår äskar överstyrelsen för ifrågavarande ändamål ett anslag av 2 000 kronor. Mot de till grund för anslagsäskandet liggande kostnadsberäkningarna har jag i och för sig icke funnit anledning till erinran. Då ovisshet råder om tidpunkten för kursens anordnande och om antalet deltagare, förefaller det mig mest praktiskt, att särskilt anslag för ändamålet icke uppföres på riksstaten utan att kostnaderna för kursverksamheten bestridas från nu på riksstaten uppförda anslag för dövstumundervisningen. Utgifterna för kursdeltagarnas resor torde sålunda böra avföras från förslagsanslaget till resor för dövstumskolelever jämte åtföljande vårdare och övriga utgifter från dövstumskolornas anslag till avlöningar, respektive omkostnader. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid efter förslag av skolöverstyrelsen meddela erforderliga bestämmelser i ämnet.

Vad skolöverstyrelsen anfört och föreslagit i fråga om dövstumskolpersonalens abnormpedagogiska utbildning föranleder icke någon erinran från min sida.

II. Utbyggnad och rationalisering av den skolhygieniska verksamheten vid dövstumskolorna och blindanstalterna.

Med skrivelse den 27 oktober 1944 har *skolöverstyrelsen* framlagt utredning och förslag rörande den skolhygieniska verksamheten vid dövstumskolorna samt vid läroanstalterna för blinda och vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte (blindanstalterna). Överstyrelsens förslag går i huvudsak ut på en intensifiering av de hälsovårdande och sjukdomsförebyggande uppgifterna samt en utvidgning av tandläkarverksamheten till att omfatta full sanering av såväl mjölkttandsbettet som det definitiva bettet. Förslagets genomförande skulle medföra en fördubbling av statsverkets kostnader vid ifrågavarande anstalter. De ökade utgifterna hänföra sig särskilt till den utvidgade tandvården, som skulle draga en årlig kostnad av över 25 000 kronor mot för närvarande omkring 9 000 kronor.

Jag övergår nu till att lämna en närmare redogörelse för överstyrelsens utredning och förslag i ämnet.

Skolöverstyrelsens utredning och förslag.

Dövstumskolorna.

Skolläkarverksamheten.

Enligt gällande stadga angående dövstumundervisningen tillkommer det dövstumskolestyrelse att tillse, att lärjungarna erhålla nödig läkarvård. Läkare vid läroanstalterna äro anställda mot visst stadgat arvode. Det åligger läkaren bland annat

att undersöka nyintagna elever och, där så erfordras, lämna föreskrifter om deras behandling särskilt med avseende på ögon, öron och hals,

att över såväl nämnda undersökning som därefter företagna undersökningar föra anteckningar enligt av skolöverstyrelsen i samråd med medicinalstyrelsen fastställt formulär, skolande anteckningarna förvaras å läroanstalten,

att efter anmälan om sjukdomsfall bland lärjungarna omedelbart verkställa undersökning och lämna anvisning om behövliga åtgärder,

att i övrigt meddela erforderlig läkarvård av lärjungarna, samt

att tillse, att de hygieniska förhållandena vid läroanstalten äro tillfredsställande.

Efter att ha lämnat en redogörelse för läkarnas nuvarande arbetsförhållanden vid de olika dövstumskolorna framhåller *skolöverstyrelsen*, att läkarnas verksamhet vore praktiskt taget helt sjukvårdande. Sjukvården be-

dreves på ett mycket olikartat sätt vid de olika anstalterna och under i stort sett ogynnsamma yttre betingelser. Den centrala skolmyndigheten ägde icke tillräcklig insyn över verksamheten i detalj, och gjorda rön komme icke till statistisk bearbetning. Fortsättningsvis anför överstyrelsen bland annat följande.

Modern skolhygien tager främst sikte på den hälsovårdande uppgiften, under det att man numera i allt större omfattning överlämnar de sjukvårdande uppgifterna på samhällets särskilda organ därför. Detta gäller skolor av externatets karaktär. Av den dövstumma skolungdomen gå cirka 80 procent i skolor av internatets typ, och den bör hava sin sjukvård bestridd som hittills genom de vid läroanstalterna anställda läkarna i första hand. Men därjämte är det av synnerlig vikt, att de åtgärder i hälsovårdande och förebyggande syfte, som kunna vidtagas, också i möjligaste mån bli vidtagna.

I betydligt högre grad än hörande och talande elever äro de dövstumma i behov av sorgfällig, skolhygienisk omvårdnad i förebyggande syfte. Detta är naturligtvis beroende, dels på att de under sin skolgång under stor del av året äro berövade målsmännens och de egna hemmens omsorger, dels på att de i endast begränsad omfattning bli i tillfälle att tillgodogöra sig omgivningens erfarenheter och lärdomar på det hygieniska området och dels slutligen därpå, att de genom sitt lyte och sin relativa isolering utsättas för ej oväsentliga risker med avseende på den psykiska och fysiska hälsan. Dessa risker måste i möjligaste mån elimineras genom en sund livsföring, för vilken en rationell och ingående undervisning under skoltiden är grundväsentlig förutsättning.

I fråga om den psykiska hälsovården i dövstumskolorna vill överstyrelsen framhålla betydelsen av, att anstalternas läkare genom en rationell arbetsorganisation och genom andra åtgärder sättas i tillfälle att biträda i arbetet rörande den psykiska hälsovården på ett lämpligt sätt.

Vad den fysiska, förebyggande hälsovården beträffar, synes den böra ordnas i principiell likhet med vad överstyrelsen föreslagit i särskilda framställningar till Kungl. Maj:t rörande det skolhygieniska arbetets bedrivande vid folkskolor och vissa högre skolor. Allmänna klassundersökningar synas också vid dövstumskolorna med vissa fixerade tidsintervaller böra äga rum, vilket nedan närmare skall beröras, varjämte i skolor av viss storlek läkarna böra åläggas att med angiven frekvens besöka skolorna för kontrollundersökningar av vissa elever m. m. Vidare bör obligatorisk tuberkulinundersökning och efter målsmännens medgivande calmette-vaccinering emot tuberkulos företagas av alla elever efter vissa bestämda grundsatser. Likaså böra särskilda föreskrifter utfärdas rörande vaccination emot smittkoppor (skyddskoppypning) genom skolornas försorg. Beträffande läkarnas uppgifter med avseende på förebyggande åtgärder emot smittsamma sjukdomar, bör detsamma gälla som för läkarna i folkskolorna. Överstyrelsen har rörande dessa förhållanden i framställning av den 9 oktober 1943 föreslagit, att folkskolläkarna böra vidtaga åtgärder emot smittsamma sjukdomar bland lärjungar, lärare och övriga tjänst innehavare i skolorna. Det är av särskild vikt, att icke endast lärarna utan ock övrig personal vid dövstumanstalterna i detta avseende noggrant kontrolleras, emedan ju särskilt i anstalter av internatskaraktär lärare och elever under längre tid komma i intim, personlig kontakt med varandra.

Läkarnas arbete bör genom lämpliga föreskrifter vara i huvudlinjerna reglerat med avseende på främjandet av ett nära samarbete med läroanstaltternas lärare, gymnastiklärare och tandläkare liksom även med elevernas enskilda hem och beträffande externerade elever med inackorderingsställen för dem.

Det är vidare önskvärt, att hälsokorten för lärjungarna läggas upp i principiell överensstämmelse med motsvarande kort för de elever, som gå i läroanstalter av övriga typer.

Läkaren bör årligen avgiva årsberättelse över verksamheten enligt formulär, som fastställs av överstyrelsen.

Det synes lämpligt, att sådan bestämmelse meddelas, att läkare skall ingå i dövstumskolornas styrelser. Det angelägna häruti framgår bland annat därav, att vid läroanstalterna i Lund, Örebro, Växjö och Broby redan nu läkare ingått i styrelserna. Sådan läkare saknas å Manilla, Härnösand, Vänersborg och Gävle.

Läkarna böra anställas enligt samma principer som följas beträffande läkare vid de allmänna läroverken. De synas alltså efter förslag av vederbörande skolstyrelse böra tillsättas av skolöverstyrelsen.

De nyintagna eleverna böra alla undersökas av specialist i öron-, näs- och halssjukdomar, i de fall detta icke nyligen gjorts. Detta synes överstyrelsen vara ofrånkomligt nödvändigt. I sammanhang härmed må anföras lämpligheten av att sedermera under skoltiden specialistundersökning sker efter den vid läroanstalten anställde läkarens bedömande från fall till fall. Specialisten bör vara skyldig att å elevernas hälsokort anteckna sina fynd jämte ordinationer.

Beträffande frågan om allmänna klassundersökningar må följande anföras. I gällande författning förutsätts inga regelbundna, allmänna klassundersökningar. Emellertid har det visat sig, att dylika svårigen kunna undvaras. För närvarande äga dylika rum en gång årligen i Manilla och Vänersborg, två gånger årligen i Härnösand, Örebro, Växjö, Gävle och Broby samt tre gånger årligen i Lund. Det synes uppenbart, att beträffande dövstum ungdom ett starkt behov gör sig gällande av läkarövervakning, och överstyrelsen föreslår, att vid alla dövstumanstalter allmänna klassundersökningar av eleverna må ske två gånger årligen. Eleverna böra mätas och vägas minst två gånger årligen, vilket lämpligen kan ske genom sjuksköterskas eller lärarens försorg.

Rörande frågan om regelbundna besök av läkaren å anstalterna i övrigt må följande framhållas. För närvarande besöka läkarna anstalterna på detta sätt: Manilla en gång i veckan, Lund vid behov, Vänersborg vid behov, Härnösand en gång i veckan, Örebro vid behov, Gävle vid behov, Växjö vid behov och Broby vid behov. Det är nödvändigt med tätare läkarbesök vid de anstalter, där de yngsta eleverna gå. Detta gäller främst upptagningskolorna. Vid dessa skolor synes det lämpligt med läkarmottagning en gång i veckan. Vid skolan för dövstamma med komplicerat lyte, som avses förlagd till Mogård, synas särskilda förhållanden föreligga. Anstaltens läkare torde kunna beräknas vara boende i Finspång, cirka en mil från Mogård. Under förutsättning att sköterska finnes anställd, torde här regelbundna läkarbesök var fjortonde dag kunna vara tillfyllest. Dessutom skall på kallelse läkaren där avlägga extrabesök. Även i Örebro, där eleverna bo å inackorderingsställen, synes läkarmottagning en gång i veckan erforderlig. Däremot torde det icke vara nödvändigt med så täta läkarmottagningar för

eleverna i Växjö samt å Broby. På de två sist nämnda ställena äro elevernas levnadsålder relativt hög (respektive 15—21 år och 15—30 år). Det torde vara ett arrangement till elevernas bästa, om läkaren dock vid regelbundna tidpunkter inställer sig å anstalten i Växjö. Där torde han lämpligen böra besöka anstalten två gånger i månaden. Å Broby torde det vara tillfyllest, om läkaren vid behov är anträffbar för eleverna.

Från anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, utgår för innevarande budgetår ett belopp av 7 100 kronor till arvoden till läkare vid dövstumskolorna. Skolöverstyrelsen föreslår en höjning av anslagsmedlen till läkararvoden för nästa budgetår med 6 100 kronor till 13 200 kronor. De till läkarna vid de olika dövstumskolorna nu utgående och av överstyrelsen för nästa budgetår föreslagna arvodena framgå av nedanstående sammanställning:

Läroanstalt	Nuvarande arvode Kronor	Föreslaget arvode Kronor
Manilla	1 700	2 000
Lund	700	1 500
Vänersborg	1 300	2 100
Härnösand	800	—
Örebro	800	2 500
Gävle	800	2 000
Växjö	500	1 000
Broby	500	600
Mogård	—	1 500
Summa kronor	7 100	13 200

Beträffande läkararvodenas storlek anför skolöverstyrelsen följande.

Läkarverksamheten har hittills varit nästan helt sjukvårdande. De principiella uppgifter, som hittills ålegat läkarna, böra alltjämt åvila dem. Men dessutom tillkomma enligt föreliggande förslag en rad förebyggande, hälsovårdande uppgifter. Mot denna principiella bakgrund måste även arvodesproblemet betraktas. Skall en förebyggande effekt av läkarens verksamhet kunna påräknas, innebär detta, att han icke som hittills på vissa håll endast besöker skolan vid sjukdomsfall bland eleverna, utan att han också måste med regelbunden frekvens uppsöka och undersöka eleverna och från hygienisk synpunkt inspektera deras miljö.

För att man skall kunna få en detaljerad uppfattning om arvodenas skäliga storlek, böra förhållandena vid de enskilda anstalterna skärskådas.

Manilla. Nuvarande arvode utgår med 1 700 kronor per år. Läkaren avlägger ett besök i veckan å anstalten och därutöver cirka 15 besök per år, summa 50. Med resetiden inberäknad åtgår för läkaren för varje gång cirka 2½ timmar.

För den händelse skolan å Manilla skulle med ungefär oförändrat lärjungantal fortsätta sin verksamhet efter de nya skolhygieniska linjerna, vill överstyrelsen föreslå, att arvodet höjes från 1 700 kronor till 2 000 kronor. Bland de nya uppgifterna må nämnas regelbundna klassundersökningar, samråd med lärarna i vidgad omfattning rörande elevernas psykiska till-

stånd, vidgade skyldigheter beträffande skyddskoppypning och tuberkuloskontroll, aktivt deltagande efter bestämda grundsatser i ungdomens fostran till sunda levnadsvanor, förande av nytt, utförligt hälsokort och avgivande av utförlig årsredogörelse, reglerad hygienisk inspektion av lokaliteterna och mathållningen.

Iund. Nuvarande arvode är 700 kronor. Elevantalet utgör 68, varav cirka hälften äro externerade. Läkaren avlägger tre besök å anstalten årligen samt därutöver vid behov. Eleverna besöka som regel läkaren vid dennes privata mottagning. Han förutsättes nu besöka anstalten för allmän klassundersökning endast två gånger per år men dessutom en gång i veckan. Läkaren har även att göra hembesök hos sjuka elever. Med den nya formen för skolhygieniskt arbete borde läkaren skäligen åtnjuta ett årsarvode av 1 200 kronor. För läsåret 1945/46 beräknas emellertid lärjungeantalet stiga till 80. Årsarvodet synes böra beräknas till 1 500 kronor.

Vänernborg. Nuvarande läkararvode är 1 300 kronor. Elevantalet är 186. Läkaren besöker anstalten för allmän klassundersökning en gång årligen (nu förutsättes två gånger årligen) och dessutom tidvis en gång i veckan och tidvis oftare. Över hälften av lärjungarna (106) befinna sig i åldern 15—29 år (fortsättningsskolan) och torde giva läkaren betydligt mindre arbete än de yngre eleverna (80 i upptagningsskolan). För läsåret 1945/46 beräknas lärjungeantalet uppgå till 174; arvodet torde böra fixeras till 2 100 kronor.

Härnösand. Nuvarande årsarvode är 800 kronor. Elevantalet är 97. Två klassundersökningar per år förekomma, och läkaren besöker dessutom anstalten en gång i veckan. Verksamheten kan sägas vara ungefär densamma som utövas på Manilla, till arten och till omfattningen endast obetydligt mindre än där. Anstalten avses överflyttad till Gävle.

Örebro (externat). Nuvarande arvode är 800 kronor. Elevantalet 98. Allmänna klassundersökningar äga rum två gånger årligen, och därutöver besöker läkaren anstalten endast vid behov. Läkaren besöker sjuka elever i deras hem, och de få besöka honom vid hans privata mottagning. Antalet sjukbesök i elevernas hem äro cirka 50 per år. Nu förutsättes läkaren besöka anstalten en gång i veckan. För läsåret 1945/46 antages elevantalet vid anstalten i Örebro uppgå till 118. Vid detta elevantal synes ett läkararvode av 2 500 kronor böra beräknas.

Gävle. Nuvarande arvode är 800 kronor. Elevantalet utgör 49. Allmänna klassundersökningar äga rum två gånger årligen, och därutöver besöker läkaren anstalten endast vid behov. Nu förutsättes läkaren besöka anstalten en gång i veckan. Arvodet föreslås vid oförändrat elevantal höjt till 1 200 kronor. För läsåret 1945/46 förutses ett elevantal på 102 (klientelet från Härnösand). Vid sådant förhållande föreslås ett årsarvode för läkaren på 2 000 kronor eller detsamma som vid övriga dövstumanstalter av denna storlek.

Växjö. Nuvarande läkararvode är 500 kronor. Antalet elever utgör 82. Allmänna klassundersökningar äga rum två gånger årligen, och därutöver besöker läkaren anstalten endast vid behov. Nu förutsättes läkaren besöka anstalten var fjortonde dag. Elevantalet beräknas läsåret 1945/46 bli 75. Arvodet vid ungefär nämnda elevantal torde böra höjas till 1 000 kronor.

Broby. Nuvarande läkararvode är 500 kronor. Elevantalet utgör 25. Två allmänna undersökningar förekomma per år, och dessutom besöker läkaren

anstalten endast vid behov. De vuxna eleverna vid denna anstalt torde i stort sett icke vara i behov av annan läkarövervakning än den, som kommit dem till del hittills. Dock tillkommer för läkaren vissa nya hälsovårdande uppgifter och registreringsarbete. Anstalten torde läsåret 1945/46 komma att ha cirka 30 elever. Årsarvodet för läkaren bör bestämmas till 600 kronor.

Mogård. Denna anstalt beräknas läsåret 1945/46 komma att ha cirka 68 elever (klientelet från Gävle). Här förutsättes läkaren avlägga två regelbundna besök i månaden jämte extrabesök. Varje resa till och från anstalten medför för läkaren en utgift på cirka 10 kronor (bilkostnad och väntekostnad). Varje besök beräknas taga en tid av 1½ timme i anspråk, rese-tiden inräknad. Varje år kommer läkaren alltså att besöka anstalten 24 gånger samt dessutom för extrabesök summa cirka 35 gånger. Läkardarvodet inklusive reseersättning torde böra beräknas till 1 500 kronor.

Utgifter för förbandsmateriel, medicin, specialistvård m. m. bestridas från den i dövstumskolornas omkostnadsstat under anslagsposten till övriga utgifter upptagna delposten å 13 800 kronor till sjukvård åt elever och skyddslingar samt tandvård och bad. Sjukvårdsutgifterna uppgingo under budgetåret 1942/43 till närmare 12 000 kronor. Med hänsyn härtill och till att kostnaderna kunna beräknas stiga något vid läkarverksamhetens omorganisation i enlighet med skolöverstyrelsens förslag, uppskattar överstyrelsen medelsbehovet för bestridande av sjukvårdskostnaderna under nästa budgetår till 12 100 kronor.

Till komplettering och nyanskaffning av instrumentarium för läkarverksamheten vid dövstumanstalterna hemställer skolöverstyrelsen om ett anslag av 10 000 kronor. Överstyrelsen anför:

Förhållandena beträffande instrumentarium åt läkarna lämna mycket övrigt att önska. Det är att märka, att läkarna vid dessa skolor för dövstumma också ha den skyldigheten att ombesörja sjukvården för eleverna, vilket innebär, att kraven på instrumentarium här är större än t. ex. i allmänna och kommunala läroverk. Ingenstades är instrumentariet tillfredsställande. Ett otillräckligt sådant finnes å Manilla, i Vänersborg, Härnösand och Gävle. Instrumentarium saknas helt i Örebro, Lund och å Broby. Vid samtliga anstalter behövs ett instrumentarium av tillräcklig omfattning och fullgod kvalitet. Om man räknar med nuvarande kostnad per instrumentarium (cirka 1 500 kronor) skulle totalkostnaden för 7 läroanstalter bli 10 500 kronor. Då instrumentarier delvis finnas å Manilla, Vänersborg, Härnösand, Växjö och Gävle, samt då Broby endast är i behov av ett mindre instrumentarium torde för nyanskaffning endast erfordras 10 000 kronor.

Sjuksköterskeverksamheten.

Gällande personalförteckning för läroanstalterna för dövstumma upptager fyra sjuksköterskebefattningar i lönegraden A 6. Dessa befattningar äro placerade vid dövstumskolorna å Manilla, i Vänersborg och i Härnösand samt vid vårdanstalten i Gävle för dövstumma med komplicerat lyte. Befattningarna å Manilla och i Härnösand hållas i avvaktan på statsmakternas ställningstagande till frågan om upptagningssskolornas antal och förlägg-

ning vakanta och uppehållas med icke-ordinarie befattningshavare. Sjuksköterskor äro icke anställda vid dövstumskolorna i Lund, Örebro, Växjö och Broby.

Skolöverstyrelsen föreslår, att sjuksköterskebefattningarna uppflyttas till lönegraden A 7. Till stöd härför anför överstyrelsen bland annat följande.

Lönegrad A 6 är i förhållande till arbetets art rätt låg. Emellertid måste vid bedömandet av dess lämplighet åtskilliga, särskilda omständigheter tagas i betraktande. Sjuksköterskorna ha för dövstumskolornas behov endast med svårighet stått att finna. Det är att märka, att arbetet med dövstum ungdom för sköterskorna torde innebära en arbetsuppgift, som kräver särskilda personliga förutsättningar. Vidare kompensera tydligen de nuvarande löneförmånerna icke enligt sköterskornas mening i allmänhet den nackdel, som ligger däruti, att de avskäras från möjligheten att utöva sjukvård i andra, vanligare former. Vidare är i sammanhanget av betydelse, att dövstumanstalternas sköterskor stå i lönegrad A 6, under det att blindskolornas sköterskor avlönas i A 7. Man kan även motivera placeringen i 7 lönegraden därmed, att sköterskornas uppgifter dels kvantitativt komma att ökas och dels icke som förut bli enbart sjukvårdande utan också hälsovårdande med vissa speciella uppgifter av social och pedagogisk art.

Skolöverstyrelsen finner behov föreligga av ordinarie sjuksköterskebefattning — förutom vid de dövstumanstalter, där sådan nu är placerad — jämväl vid dövstumskolan i Lund. Då bostad emellertid icke för närvarande kan beredas en sjuksköterska i skolbyggnaden i Lund, föreslår överstyrelsen, att tills vidare anställs en sjuksköterska med deltidstjänstgöring mot ett särskilt arvode. Jämväl vid dövstumskolorna i Örebro och Växjö bör enligt överstyrelsens mening anställas arvodesavlönade sjuksköterskor med deltidstjänstgöring. Däremot finner överstyrelsen icke behov föreligga av sköterska vid dövstumskolan i Broby. Överstyrelsen föreslår ett arvode av 340 kronor till vardera av sköterskorna vid skolorna i Lund och Örebro samt ett arvode av 240 kronor till sköterskan vid skolan i Växjö. Beträffande arvodesättningen anför överstyrelsen följande.

Det synes vara tillräckligt, om sköterskorna vid anstalterna i Lund, Örebro och Växjö inställa sig en gång i veckan och för varje gång 2 timmar. Därjämte böra de vid lästerminernas början för assistens vid de allmänna klassundersökningarna m. m. vara tillgängliga å anstalterna 2 timmar dagligen under en vecka (6 dagar). Vardera sköterskan beräknas under året på detta sätt göra 40 besök å anstalten med ett sammanlagt antal tjänstgöringstimmar av 80. Skäligt arvode härför blir per år beräknat efter 6 kronor per inställelse 240 kronor. Sköterskan i Lund och Örebro bör dessutom ha skyldighet att enligt läkarens bestämmande göra hembesök hos eleverna. Antalet dylika besök per år beräknas till cirka 25. Sköterskan torde böra åtnjuta ett arvode av 100 kronor per år för de hembesök, som erfordras. (Enligt från svenska sjuksköterskeföreningen inhämtade uppgifter beräknas kostnaderna för sköterskas hembesök under dagen till 3 kronor 50 öre och på natten till 5 kronor.) Kostnaden för de tre deltidanställda sköterskorna blir per år efter denna beräkningsgrund 920 kronor.

Skolöverstyrelsen föreslår, att medel till arvoden åt de deltidsanställda sköterskorna beräknas under anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Tandläkarverksamheten.

Enligt gällande stadga angående dövstumundervisningen skola eleverna beredas nödig tandvård.

Från den under anslaget till avlöningar vid dövstumskolorna uppförda anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, utgår för innevarande budgetår arvoden till tandläkare vid följande skolor med nedan angivna belopp:

Broby	kronor	350
Manilla	»	900
Vänersborg	»	600
Växjö	»	900

Summa kronor 2 750.

Vid de övriga skolorna anlitas privata tandläkare eller tandpoliklinik. Kostnaderna härför bestridas från den i dövstumskolornas omkostnadsstat under anslagsposten till övriga utgifter upptagna delposten till sjukvård åt elever och skyddslingar samt tandvård och bad.

Skolöverstyrelsen har lämnat uppgifter om tandvårdens omfattning vid vissa av dövstumanstalterna.

Manilla. Tandläkaren besöker dövstumskolan cirka 150 gånger per år. Samtliga elever, som varit i behov av vård, ha behandlats. Dock har full sanering av bettet icke kunnat ske.

Vänersborg. Fullständig sanering av tänderna äger icke rum, utan behandling sker endast vid särskilt framträdande tillfälligt behov därav.

Gävle. Elevernas tänder kontrolleras en gång årligen.

Broby. Tandläkaren besöker skolan en gång årligen och medför därvid instrumentarium.

Beträffande principerna för tandläkarverksamhetens bedrivande i fortsättningen anför skolöverstyrelsen följande.

Den huvudprincip beträffande tandläkarverksamhetens bedrivande, som bör följas, är, att alla eleverna erhålla full sanering av mjölk tandbettet och det definitiva bettet, innefattande givetvis även behandling vid akut uppträdande tandvårdsbehov och dessutom årlig kontroll av tandstatus jämte behandling för därvid iakttagna sjukdomar i tänderna och deras omgivningar. Nyinskrivna elever böra snarast möjligt efter ankomsten till anstalterna erhålla av behovet påkallad behandling. Vederbörliga registreringsåtgärder böra av tandläkarna vidtagas. Dessutom bör genom samarbete mellan tandläkare och anstalternas läkare under givna enhetliga direktiv den förebyggande tandvården i övrigt så vitt möjligt är beaktas.

Det är av synnerlig vikt, att tandvårdsverksamheten bedrivs på i möjligaste mån likformigt sätt vid alla anstalterna i den meningen, att huvud-

principerna för den lämnade behandlingen och profylaxen överallt äro desamma. Det är fördenskull principiellt lämpligt antingen att verksamheten sker inom anstalterna eller ock inom folktandvårdens ram utanför dessa. Även vid förläggande av verksamheten inom anstalterna synes vården böra ske enligt folktandvårdens principer. Detta är lämpligt också av det skälet, att instrumentarier och förbrukningsartiklar på sådant sätt kunna kontrolleras vara av lämplig beskaffenhet och draga rimliga kostnader.

Vissa skäl av psykologisk art tala för behandling inom anstalterna. Härvid må erinras om betydelsen av, att eleverna också vid tandbehandlingen kunna göra sig förstådda så väl som möjligt och i övrigt stå i kontakt med personer, som äga förutsättningar för ävägbringande av dylik kontakt. Detta gäller kanske särskilt de efterblivna dövstumma, som också av andra humanitära skäl helst icke böra föras till allmänna tandvårdspolikliniker. Inom anstalten arbetande tandläkare och tandsköterska måste beräknas så småningom bli väl kända för eleverna, och tillgången på övrig specialutbildad personal inom dövstumskolorna är vid tandbehandlingen en stor tillgång av naturliga skäl. Å andra sidan synes det i många fall vara lämpligt, att eleverna snarast möjligt komma i kontakt med livet utanför internaten och lära sig att där finna sig tillrätta. Detta skäl kan tala för överförande av vissa elever för tandvård till folktandvårdspoliklinikerna.

Det synes som sagt i varje fall lämpligt, att tandvården vid dessa skolor utövas inom folktandvårdens ram, och att verksamheten inspekteras av vederbörande tandvårdsinspektör. Därutöver måste givetvis skolöverstyrelsen ha insyn över verksamheten i dess detaljer, varför ett samarbete förutsättes i kontrollerande och ledande syfte mellan tandvårdsinspektörerna och skolornas tandläkare och läkare.

Frågan huruvida och i vilken omfattning den tandvårdande verksamheten vid dövstumanstalterna bör förläggas inom eller utanför dessa måste givetvis också bedömas ur ekonomisk synpunkt. Det blir för staten betydligt dyrbarare att anordna tandvårdslokaler inom anstalterna, än om eleverna behandlas vid folktandvårdspoliklinikerna. I förra fallet kan redan den instrumentella utrustningen beräknas draga en kostnad av minst 50 000 kronor.

Slutligen kan denna fråga icke rationellt lösas, innan man helt kan överskåda, i vilken omfattning folktandvårdsorganisationen kan utnyttjas för här avsett ändamål. På grund av det läge, vari utvecklingen inom folktandvården ännu befinner sig, föreligger synbarligen icke förutsättningen för ett dylikt bedömande. Överstyrelsen avstår fördenskull ifrån att i detta sammanhang taga slutgiltig ställning till här behandlade organisatoriska huvudproblem men har för avsikt att vid lämplig tidpunkt snarast möjligt återkomma härtill.

Emellertid synes det angeläget, att redan nu modernisera och utbygga tandläkarverksamheten vid dövstumanstalterna, vilket framgår av redogörelsen för, huru densamma för närvarande bedrivs.

Skolöverstyrelsen föreslår, att för nästa budgetår under den i dövstumskolornas avlöningsanslag ingående anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, upptages ett belopp av 14 750

kronor till arvoden åt tandläkare. Arvoden föreslås skola utgå med följande belopp:

Anstalt	Kronor
Broby	350
Gävle	2 040
Lund	1 540
Manilla	2 530
Mogård	1 250
Vänersborg	3 280
Växjö	1 400
Örebro	2 360
	<hr/>
	Summa kronor 14 750.

Vid beräkningen av arvodenas storlek har skolöverstyrelsen, enligt överstyrelsens uppgift i likhet med svenska tandläkarförbundet, ansett sig böra utgå från en ersättning av 9 kronor 50 öre — 11 kronor 50 öre, allt efter dyrt. Antalet arbetstimmar per år vid de olika anstalterna har beräknats med ledning av vissa för skolan å Manilla verkställda beräkningar.

De av skolöverstyrelsen föreslagna tandläkararvodena avse närmast ersättning för arbetsprestationerna. Kostnaderna för erforderlig förbrukningsmateriel m. m. föreslås skola bestridas från dövstumskolornas omkostnadsanslag. Det erforderliga medelsbehovet under nästa budgetår till driftkostnader för tandläkarverksamheten vid dövstumskolorna beräknar överstyrelsen till 2 800 kronor. Enligt för Stockholms folkskolors räkning utförda beräkningar medför tandläkarverksamheten vid dessa skolor en driftkostnad av 1 krona 80 öre per arbetstimme. Detta belopp, som avser kostnaden för material och ersättning för slitage, har av överstyrelsen lagts till grund vid beräkningen av medelsbehovet till driftkostnader för tandläkarverksamheten vid dövstumskolorna.

Såsom förut nämnts är i omkostnadsstaten för dövstumskolorna för innevarande budgetår under anslagsposten till övriga utgifter uppförd en delpost ä 13 800 kronor till sjukvård åt elever och skyddslingar samt tandvård och bad. Skolöverstyrelsen framhåller önskvärdheten av att medel till bestridande av utgifterna för de ändamål, för vilka delposten är avsedd, från och med nästa budgetår anvisas under tre särskilda delposter. Delposten till sjukvård har såsom förut nämnts beräknats till 12 100 kronor och delposten till tandvård till 2 800 kronor. Delposten till bad beräknar överstyrelsen till 2 500 kronor. Med hänsyn till den osäkerhet, som vidlåder beräkningen av medelsbehovet till sjukvård, tandvård och bad, föreslår överstyrelsen, att delposterna till dessa ändamål uppföras med förslagsvis betecknade belopp. Överstyrelsens förslag till fördelning av ifrågavarande anslagsmedel mellan de olika dövstumanstalterna framgår av omstående sammanställning:

S k o l a	Sjukvård Kronor	Tandvård Kronor	Bad Kronor
Manilla	1 900	450	—
Växjö	2 100	260	—
Lund	1 900	270	400
Vänersborg	1 900	610	500
Örebro	1 100	430	1 600
Gävle	2 000	350	—
Broby	400	200	—
Mogård	800	230	—
Summa kronor	12 100	2 800	2 500

Blindanstalterna.

Läkarverksamheten.

Enligt gällande stadga för statens läroanstalter för blinda tillkommer det vederbörande skolstyrelse att ombesörja nödig läkarvård av lärjungarna. Jämlikt stadgan skall läkaren undersöka nyintagna lärjungar och därvid så vitt möjligt utröna blindhetens uppkomst och beskaffenhet. Minst en gång årligen under följande skolår skola lärjungarna därjämte läkarundersökas. I övrigt innehåller stadgan inga föreskrifter rörande läkarverksamheten.

Även enligt reglementet för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte skall vid elevs eller skyddslings första ankomst till anstalten fullständig läkarbesiktning å denne anställas, varvid särskilt lytenas uppkomst och beskaffenhet såvitt möjligt skola utrönas. Läkarundersökning bör å skyddsling företagas minst en gång varje år. Skyddsling, som visat sig farlig för omgivningen, skall, om anstaltens läkare prövar sådant lämpligt, utskrivast till någon statens sinnessjukanstalt. Skyddsling från anstalten i Lund må icke anbringas i familjevård, innan lämpligheten därav prövats av vederbörande inspektör eller av anstaltens läkare. I övrigt innehåller stadgan inga föreskrifter om läkarverksamheten.

Skolöverstyrelsen anför till en början bland annat följande.

Stadgandena rörande läkarverksamheten vid anstalterna för blinda äro mycket ofullständiga och betydligt mindre detaljerade än motsvarande bestämmelser för dövstumanstalterna.

Läkarnas tillsättning sker som vid dövstumanstalterna efter lokala beslut; enhetliga bestämmelser rörande förordnandetidens längd och avgångsåldern finnas icke. Enhetliga hälsokort finnas icke. Hälsokorten följa icke lärjungarna vid övergång från en anstalt till en annan.

Årsberättelse efter allmän, gemensam plan avgives icke av läkarna. Hitills avgivna årsberättelser äro summariska och giva icke möjlighet till detaljerad insyn över läkarverksamhetens bedrivande.

Inga föreskrifter äro meddelade rörande specialistundersökning eller specialistvård utanför den vanliga skolläkarverksamheten, ehuru det här gäller

ett klientel, som är i synnerligt behov av och också i viss form åtnjuter dylik specialistövervakning. Bestämmelser äro icke meddelade om läkarnas samarbete med lärare, gymnastiklärare, tandläkare, sköterskor m. fl.

Vad som framför allt faller i ögonen vid iakttagande av den nuvarande läkarverksamheten vid anstalterna för blindas är, att det hela rör sig om sjukvård, under det att hälsovårdande uppgifter icke alls fyllas av läkarna annat än på deras eget initiativ. Sjukvård åt eleverna vid hantverksskolan i Kristinehamn bekostas av staten endast beträffande från Tomteboda dimitterade elever, under det att sjukvård åt alla elever, även icke dimitterade, i Växjö bestridas med statsmedel. Båda anstalterna äro dock i övrigt fullt jämställda beträffande eleverna.

Sammanfattande kan sägas, att läkarverksamheten i hög grad är i behov av utbyggande och omläggning efter både sjukvårdande och hälsovårdande linjer, enhetlig reglering samt central kontroll och ledning.

Beträffande läkarnas nuvarande arbetsförhållanden m. m. vid de olika blindanstalterna inhämtas bland annat följande av överstyrelsens utredning.

Tomteboda. Allmänna klassundersökningar förekomma en gång årligen. Läkaren besöker anstalten en gång i veckan. Dessutom avlägger han per år cirka 30 extra besök å anstalten. Han mottager också elever vid behov i sin privata mottagning.

Relativt tillfredsställande instrumentarium för läkaren finnes. Dock måste läkaren för närvarande på grund av brist på t. ex. mikroskop och centrifug medföra urinprov till sin privata mottagning för att där undersöka dem.

Läkaren åtnjuter i arvode per år 2 100 kronor. Ögonläkare finnes anställd emot ett årsarvode av 500 kronor. Han undersöker alla eleverna en gång årligen och dessutom de nyinskrivna eleverna under höstterminens tre första veckor. Dessa senare undersökningar ske, bland annat på grund av att instrumentarium saknas å anstalten, å läkarens privata mottagning.

Kristinehamn. Allmänna klassundersökningar förekomma en gång årligen. Läkaren besöker i övrigt anstalten endast vid behov. Han mottager eleverna vid sin privata mottagning.

Läkaren åtnjuter icke särskilt årsarvode utan debiterar arvode för varje konsultation. Arvode för från Tomteboda dimitterade elever utgår av statsmedel och bestrides för övriga elever av vederbörande fattigvårdsstyrelse.

Specialister ha i förekommande fall konsulterats i Karlstad och Örebro, och denna undersökning har bekostats av eleverna själva.

Växjö. Allmänna klassundersökningar förekomma en gång årligen. Läkaren besöker anstalten i övrigt endast vid behov. Elever mottagas vid läkarens privata mottagning.

Läkarens arvode per år är 400 kronor.

Ögonspecialist är icke anställd. Rektor har framhållit, att bristen på ögonspecialist vore för eleverna rätt kännbar, då flera av dem behövde särskild ögonvård för att behålla förefintliga synrester. I flera fall hade resor måst företagas till lasarett med särskild ögonavdelning och ögonspecialist. Dessa resor och denna vård bekostades av eleverna själva.

Lund. Undersökning av alla elever jämförlig med s. k. allmänna klassundersökningar förekommer icke. Läkaren besöker anstalten en gång i veckan, varje gång 3—4 timmar, vartill komma cirka 50 extrabesök årligen.

Elever mottagas i enstaka fall å läkarens privata mottagning. Tillfredsställande instrumentarium för läkaren finnes.

Läkaren åtnjuter ett årsarvode på 2 000 kronor samt en månads semester jämte fria resor till och från anstalten. Läkare och rektor anse, att skäligt arvode skulle vara 4 000 kronor. Specialister anlitas vid Lunds lasarettss polikliniker.

Beträffande de allmänna riktlinjerna m. m. för den skolhygieniska verksamheten vid blindanstalterna anför skolöverstyrelsen bland annat följande.

De principiella synpunkter, som vid behandlingen av dövstumanstalterna anförts rörande den skolhygieniska verksamhetens allmänna inriktning och omfattning, gälla också i fråga om den blinda ungdomen. Nu ligga emellertid förhållandena beträffande anstalterna för blinda delvis till på ett annat sätt än för klientelet å dövstumanstalterna. De å blindanstalterna vårdade voro läsåret 1943/44 till antalet 396. Av dessa vårdades ungdom under 16 år endast å Tomtebodas och i Lund (skolavdelningen och vårdhemmet). Antalet elever å Tomtebodas under 16 år var 100 och antalet elever i samma åldersgrupp i Lund 41; 141 elever eller 35,6 procent av totalantalet å anstalterna vårdade var alltså ungdom under 16 års ålder. Av det totala antalet elever och skyddslingar voro 44 externerade.

Det är tydligt, att kontinuerlig övervakning i hälsovårdande syfte med aktiv fostran till sunda levnadsvanor framför allt måste taga sikte på eleverna och skyddslingarna i uppväxtåldern, under det att för det övriga, vuxna klientelet i första hand sjukvårdsbehovet måste tillgodoses. Även för de elever i Kristinehamn, som icke dimitterats från Tomtebodas, synes staten böra bestrida kostnaderna för läkarvård och övrig sjukvård såsom sker i den i övrigt alldeles jämställda anstalten i Växjö. Dessa elever kunna eljest icke bliva föremål för sådan hälsoövervakning, som motsvarar berättigade krav också med hänsyn till övriga elevers bästa.

I gällande stadgor för blindanstalterna kunna och böra vissa direktiv lämnas för den hygieniska verksamhetens bedrivande av den art, att de bli gällande för alla anstalterna. En instruktion för anstaltsläkaren synes böra inryckas i stadgorna.

Vid blindanstalterna böra läkarna anställas på samma sätt som vid allmänna läroverken och som för dövstumanstalterna föreslagits. Vid varje anstalt bör alltså medelst förordnande för högst sex år anställas en läkare.

I direktionen för Tomtebodas torde en läkare böra ingå i likhet med vad som gäller beträffande styrelsen för anstalten i Lund.

För blindanstalterna gemensamt hälsokort, som följer eleverna vid förflyttning mellan anstalterna, bör fastställas av överstyrelsen. Läkaren bör avgiva årsberättelse enligt av överstyrelsen fastställt formulär.

Vidare synes det lämpligt, att bestämmelse meddelas om, att alla nylämnade elever obligatoriskt skola undersökas av ögonspecialist, där så kan ske inom anstalternas lokaler och i övrigt å sjukvårdsanstalt vid poliklinisk mottagning eller å privat mottagning. Specialistundersökningarna böra ordnas så, att läkarna härvid hava tillgång till elevernas hälsokort, varvid då gjorda fynd jämte ordinationer skola antecknas.

Enligt av skolöverstyrelsen framlagt förslag till instruktion för läkarna vid blindanstalterna skall det bland annat åligga läkarna

att undersöka nyinskrivna elever omedelbart efter deras intagning å anstalten,

att följa elevernas själsliga och kroppsliga utveckling samt hälsotillstånd och att i samarbete med rektor, lärare, sköterskor och målsmän vidtaga åtgärder för bevarande av deras hälsa och för deras fostrande till sunda levnadsvanor,

att följa sjuka och klena, internerade och externerade elevers hälsotillstånd och vidtaga lämpliga åtgärder i detta sammanhang,

att vid behov avlägga hembesök hos å skolorten boende, externerade elever,

att vid fall av smittsam sjukdom bland eleverna eller bland anstaltens befattningshavare lämna rektor nödiga råd och vidtaga på läkaren ankommande lämpliga åtgärder för att hindra smittans spridning,

att två gånger årligen utföra allmänna klassundersökningar av eleverna utom vad beträffar vårdhemmets elever vid anstalten i Lund, där undersökning av alla skyddslingarna sker en gång årligen,

att å anstalten i Lund två gånger i veckan, å Tomteboda en gång i veckan samt å anstalterna i Växjö och Kristinehamn en gång i månaden på tid, som av rektor efter anstaltsläkarens förslag bestämmes, vara inom anstalten tillstådes för att därvid gå rektor, lärare och elever tillhanda med de råd, som elevernas hälsotillstånd och sundhetsanordningarna vid anstalten kunna påkalla,

att även eljest, därest av hälsoskäl någon elev av rektor till honom hänvisas, verkställa erforderlig undersökning samt

att föra och förvara elevernas hälsokort.

Beträffande läkarnas arvoden anför skolöverstyrelsen följande.

Som förut nämnts är läkararvodet å Tomteboda per år 2 000 kronor och i Lund 2 000 kronor jämte en månads semester och fria resor till och från anstalten. I Kristinehamn debiterar läkaren arvode per konsultation, som för från Tomteboda dimitterade elever utgår av statsmedel och för övriga elever från vederbörande fattigvårdsstyrelse. I Växjö är läkararvodet 400 kronor.

Först må framhållas, att den läkarverksamhet, som nu förutsättes vid blindanstalterna, dels blir mera omfattande än förut och dels blir av annan karaktär än förut, i det att nya hälsovårdande uppgifter vid sidan av de sjukvårdande nu föreslås komma att fyllas av läkarna.

Tomteboda. Lämpligt arvode torde vara 2 700 kronor per år. Ögonläkarens arbete beräknas taga 35—40 timmar i anspråk per år, och torde arvodet härför böra fastställas till 800 kronor.

Lund. Två årliga allmänna undersökningar förutsättas för skolans och arbetshemmets elever och en dylik för vårdhemmets skyddslingar. Å vårdhemmet behöves endast en årlig allmän undersökning på grund av att läkaren där två gånger i veckan går ronder av å sjukhus vanlig typ med observationer och undersökningar. Två mottagningar i veckan bör läkaren ha i stället för en. Klientelet är nämligen fysiskt och psykiskt defekt i stor utsträckning och i starkt behov av noggrann medicinsk övervakning. Arvodet per år torde böra fastställas till 4 500 kronor.

Kristinehamn. Det synes motiverat, att till läkaren av statsmedel utgår årsarvode samt att även icke från Tomteboda dimitterade elever beredas sjukvård på statens bekostnad. Det bör åligga läkaren att vid behov verk-

ställa sjukbesök å de enskilda elevernas inackorderingsställen utan särskild kostnad för dem. Det förutsättes vidare, att läkaren två gånger årligen skall utföra allmänna klassundersökningar, och att han skall avlägga regelbundna besök å anstalten en gång i månaden under läsåret, utföra hygieniska inspektioner m. m., varför för honom ett årsarvode av 1 000 kronor synes lämpligt.

Växjö. Läkaren har hittills endast besökt anstalten för undersökning av nyinskrivna, för en årlig allmän klassundersökning och dessutom vid behov. Han förutsättes nu utföra två årliga klassundersökningar och besöka anstalten en gång i månaden. Årsarvodet föreslås till 800 kronor.

Efter denna plan skulle läkarnas, fränsett ögonläkarens, sammanlagda arvode per år i stället för som hittills 4 400 kronor bli 9 000 kronor.

För närvarande bestridas de på statsverket fallande utgifterna för läkare och sjukvård från blindanstalternas omkostnadsanslag. I omkostnadsstaten för läroanstalterna för blinda är för ändamålet uppförd en delpost å förslagsvis 7 350 kronor till läkare och sjukvård åt elever, och i omkostnadsstaten för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte är likaledes uppförd en delpost å förslagsvis 8 000 kronor till läkare och sjukvård åt elever. Från förstnämnda delpost utgå 6 600 kronor till tomtebodainstitutet, 100 kronor till hantverksskolan i Kristinehamn och 650 kronor till hantverksskolan i Växjö.

Skolöverstyrelsen föreslår, att medel till bestridande av arvoden åt läkarna vid blindanstalterna — dock ej arvoden åt specialister — skola i fortsättningen anvisas under de i avlöningsstaterna för blindanstalterna uppförda anslagsposterna till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Enligt överstyrelsens förslag skulle under nämnda anslagsposter beräknas till läkararvoden vid läroanstalterna för blinda ett belopp av 4 500 kronor och till läkararvode vid vårdanstalten i Lund ett belopp av 4 500 kronor.

Utgifterna för specialistvård, medicin, förbandsmateriel m. m. föreslås alltfjämt skola bestridas från blindanstalternas omkostnadsanslag. Utgifterna för nämnda ändamål ha enligt vad överstyrelsens utredning synes giva vid handen under budgetåret 1943/44 uppgått till 3 900 kronor vid läroanstalterna för blinda och till i runt tal 4 800 kronor vid vårdanstalten i Lund. Överstyrelsen framhåller, att de för sjukvårdsändamål disponibla medlen visat sig otillräckliga. Med hänsyn härtill och till de ökade kostnader, som kunna beräknas uppstå vid läkarverksamhetens omorganisation i enlighet med skolöverstyrelsens förslag, uppskattar överstyrelsen medelsbehovet till specialistvård, medicin, förbandsmateriel m. m. under nästa budgetår till 5 450 kronor vid läroanstalterna för blinda, varav för tomtebodainstitutet 3 850 kronor och för vardera av hantverksskolorna 800 kronor, samt vid vårdanstalten i Lund till 6 500 kronor. Utgifterna för ifrågavarande ändamål böra enligt överstyrelsens förslag avföras från särskilda i omkostnadsstaterna under anslagsposterna till övriga utgifter uppförda, förslagsvis betecknade delposter till sjukvård åt elever.

Till nyanskaffning och komplettering av instrumentarium för läkarverksamheten vid läroanstalterna för blinda hemställer skolöverstyrelsen om anslag för nästa budgetår med 2 500 kronor. Överstyrelsen anför:

Läkarna å blindanstalterna behöva i sitt arbete visst standardinstrumentarium. För närvarande finnes icke något sådant vid hantverksskolorna i Kristinehamn och Växjö. I Kristinehamn finnas cirka 42 elever och i Växjö cirka 30, alla över 16 års ålder. Eleverna i Kristinehamn äro alla externerade. För dessa anstalter förutsattes som förut nämnts en årlig undersökning av alla eleverna. Därjämte böra alltjämt förekomma undersökningar av alla nyinskrivna elever. Hittills ha läkarna undersökt eleverna framför allt vid sina privata mottagningar och med tillhjälp av sina privata instrumentarier. Visst enkelt instrumentarium erfordras också å dessa anstalter, särskilt som det nu förutsattes, att läkaren skall avlägga ett besök i månaden å anstalten. Kostnaden per anstalt skulle härför bli ungefär 650 kronor eller sammanlagt för bägge 1 300 kronor. Instrumentariet å Tomtebodå är icke helt tillfredsställande och behöver kompletteras. Kostnaden för dylik komplettering skulle belöpa sig till ungefär 1 200 kronor. Instrumentarier för ingående ögonundersökning, vilka för övrigt äro synnerligen dyrbara, synas icke vara erforderliga. Sammanlagda kostnaden för tomtebodainstitutets och hantverksskolornas instrumentarier skulle alltså uppgå till omkring 2 500 kronor. Anslag för ändamålet synes böra anvisas å omkostnadsstaten för läroanstalterna för blinda under en särskild delpost, förslagsvis benämnd utrustning för läkarrum, under anslagsposten till övriga utgifter.

Sjuksköterskeverksamheten.

Gällande personalförteckning för vårdanstalten i Lund upptager en befattning såsom översköterska i lönegraden A 7. Vid vårdanstalten är därjämte anställd en extra ordinarie assistentsköterska i 5 lönegraden. Assistent-sköterskan tjänstgör även såsom vårdarinna å asylen vid vårdanstalten.

Skolöverstyrelsen föreslår, att i stället för den nuvarande extra ordinarie assistentsköterskebefattningen vid vårdanstalten i Lund skall inrättas en ordinarie skötersketjänst i lönegraden A 6. Assistent-sköterskans åligganden som sköterska å asylen måste då, anför överstyrelsen, övertagas av en särskild asylsköterska i lönegraden V 1. Närmare motivering för vad sålunda föreslagits lämnar överstyrelsen icke.

Överstyrelsen föreslår vidare, att en allmän instruktion fastställes för sjuksköterskorna i enlighet med av överstyrelsen härutinnan framlagt förslag samt att bestämmelser meddelas om behörighet till sjuksköterskebefattning vid blindanstalterna. Behörighetsvillkoren böra, anför överstyrelsen, lämpligen vara desamma som nu gälla för sjuksköterskebefattningar vid dövstumanstalterna.

Tandläkarverksamheten.

Några bestämmelser om tandvård åt eleverna vid blindanstalterna äro icke meddelade i gällande stadgor, medan däremot, såsom förut nämnts, i stadgan för dövstumundervisningen säges, att eleverna skola beredas nödig tandvård.

Skolöverstyrelsen framhåller, att tandvården för eleverna vid blindanstalterna genomgående är synnerligen otillfredsställande. Beträffande de nuvarande förhållandena vid de olika blindanstalterna anför överstyrelsen följande.

Tomteboda. Kvinnlig tandläkare finnes anställd. Hon arbetar i läkarens mottagningsrum. Samtliga elever kontrolleras en gång årligen och sanering sker, dock icke av mjölktdandsbettet. Tandläkaren besöker anstalten en gång i veckan, varje gång cirka 2 timmar. För detta arbete åtnjuter hon ett årsarvode av 1 050 kronor.

Tandläkarens arbete försvåras väsentligt dels av att hon icke har någon egentlig hjälp av sköterskan, som endast dirigerar barnen till mottagningen, dels av att instrumentariet är omodernt och helt otillräckligt, dels av att utrymmet i läkarens mottagningsrum är för litet och dels slutligen av att belysningsanordningarna äro otillfredsställande. Verksamheten är otillfredsställande till sin art och utövas under ogynnsamma yttre betingelser.

Lund. Viss tandläkare anlitas emot överenskommen taxa för varje utfört arbete. Tandvården kostade läsåret 1942/43 1 207 kronor. Tandläkaren besöker anstalten endast på anfordran. Något biträde i arbetet har han icke. Vanlig tandvård lämnas åt arbetshemmets och skolans elever, extraktion för asylisterna. Tandbehandlingen sker å tandläkarens privata mottagning. Instrumentarium finnes icke. Omkostnader för arbetet ha ersatts av tandläkaren själv.

Kristinehamn. Tandläkare är ej anställd. Eleverna söka privat tandläkare och betala vården själva.

Växjö. Eleverna få själva bekosta tandvården, vilket enligt rektor är otillfredsställande; bristen på ordnad tandvård är kännbar.

Statens utgifter för tandvård åt elever vid tomtebodainstitutet och vårdanstalten i Lund avföras från de i omkostnadsstaterna för blindanstalterna under anslagsposterna till övriga utgifter upptagna delposterna till läkare och sjukvård åt elever.

Beträffande principerna för tandvårdsverksamhetens ordnande anför överstyrelsen följande.

Den huvudprincip beträffande tandläkarverksamhetens bedrivande bör följas, som föreslagits för de dövstummas del. Det är tydligt, att om staten icke bekostar rationell tandvård åt elever och skyddslingar, så blir särskilt för hantverksskolornas elever den tandvård, som dessa kunna bekosta sig själva, synnerligen bristfällig. Det är angeläget, att de blinda såväl som de dövstumma få åtnjuta samma förmåner i berört avseende.

Tandvården bör bedrivas inom folktandvårdens principiella ram. Av förut för de dövstummas del förd argumentering framgår att tandvård, där sig så göra låter, bör givas å anstalterna. Lämpligen bör arbetet bedrivas efter denna linje för institutet å Tomteboda och vid anstalten i Lund. Vad särskilt anstalten i Lund beträffar, är det förenat med stor nackdel att föra ofta nedkomna och svårt andligen och kroppsligen särpräglade patienter till tandläkarens privata mottagning; man kan också befara, att tandläkaren kan vägra mottaga dylika patienter i sin privata mottagning. Dessa transporter fordra personal, som är svår att lösgöra för ändamålet. Framför allt humanitära skäl tala för förläggandet av tandbehandlingarna till anstalten.

Däremot torde tandvården vid de bägge hantverksskolorna böra givas å folktandvårdspoliklinik eller hos privat tandläkare, som åtnjuter statligt årsarvode för sitt arbete, som då givetvis bör bedrivas efter samma principer som arbetet å anstalterna. Av skäl, som på tal om dövstumskolorna anförts, har överstyrelsen för avsikt att framdeles taga ställning till frågan, i vilken utsträckning folktandvårdsorganisationen lämpligen bör utnyttjas. För närvarande torde privata tandläkare i Kristinehamn och Växjö böra anlitas. Verksamheten bör liksom tandläkarverksamheten för de dövstamma vara underkastad inspektion av statens tandvårdsinspektörer jämte skolöverstyrelsen. I Lund och å Tomteboda böra tandläkarna ha assistens av tandsköterskor, vilket är ägnat att betydligt effektivisera arbetet och förkorta arbetstiden.

Skolöverstyrelsen föreslår, att för nästa budgetår under de i blindanstalternas avlöningsanslag ingående anslagsposterna till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, upptages ett belopp av 5 000 kronor till arvoden åt tandläkare vid läroanstalterna för blinda och ett belopp av 2 100 kronor till arvode åt tandläkare vid vårdanstalten i Lund. Av beloppet å 5 000 kronor skulle såsom arvode utgå vid tomtebodainstitutet 2 600 kronor, vid hantverksskolan i Kristinehamn 1 400 kronor och vid hantverksskolan i Växjö 1 000 kronor. Vid beräkningen av arvodenas storlek har överstyrelsen liksom för dövstumskolornas del lagt till grund en efter dyrort differentierad ersättning av 9 kronor 50 öre — 11 kronor 50 öre. Antalet erforderliga arbetstimmar vid de olika anstalterna har beräknats med ledning av vissa för dövstumskolan å Manilla verkställda beräkningar.

De av skolöverstyrelsen föreslagna tandläkararvodena avse närmast ersättning för arbetsprestationerna. Kostnaderna för tandvårdsmateriel samt vid tomtebodainstitutet och vårdanstalten i Lund jämväl för tandsköterskeassistens föreslår skolöverstyrelsen skola bestridas från blindanstalternas omkostnadsanslag. Till grund för beräkningen av medelsbehovet för tandvårdsmateriel har överstyrelsen liksom beträffande dövstumskolorna lagt en beräknad kostnad av en krona 80 öre per arbetstimme. Med denna utgångspunkt uppskattar överstyrelsen kostnaderna under nästa budgetår för tandvårdsmateriel vid läroanstalterna för blinda till 850 kronor och vid vårdanstalten till 350 kronor. På grundval av en ersättning av 2 kronor per arbetstimme beräknar överstyrelsen vidare ett belopp av 450 kronor vara erforderligt vid vardera av tomtebodainstitutet och vårdanstalten för bestridande av utgifter för tandsköterskeassistens, varvid överstyrelsen räknar med att tandläkarna komma att anlita sina privata tandsköterskor. De sammanlagda kostnaderna för tandvårdsmateriel och tandsköterskeassistens beräknar överstyrelsen sålunda till 1 300 kronor vid läroanstalterna för blinda och till 800 kronor vid vårdanstalten. Utgifterna för ifrågavarande ändamål böra enligt överstyrelsens förslag avföras från en i respektive omkostnadsstat under anslagsposten till övriga utgifter upptagen delpost till tandvård åt elever om förslagsvis 1 300 kronor, respektive 800 kronor. Av

delposten å 1 300 kronor avses 850 kronor för tomtebodainstitutet, 250 kronor för hantverksskolan i Kristinehamn och 200 kronor för hantverksskolan i Växjö.

Till utrustning för tandläkarrum vid tomtebodainstitutet och vårdanstalten i Lund äskar överstyrelsen tillhopa 13 000 kronor. Överstyrelsen anför:

Den dentalutrustning, som bör ifrågakomma, är densamma, som förekommer såsom standardutrustning för folktandvårdspoliklinik. Enligt uppgift uppgick kostnaden i januari 1944 för dylik standardutrustning, omfattande möbler och apparater för operationsrum, steriliseringsanläggning, röntgenanläggning, glasvaror, instrument för operationsrummet, rotfyllnadsinstrumentarium och verktyg för protes, till 8 341 kronor enligt billigaste offert. Enligt denna beräkningsgrund skulle kostnaderna uppgå till ($2 \times 8\,341 =$) 16 682 kronor. Emellertid torde härifrån viss summa kunna avgå för instrument m. m., som finnas i användbart skick å Tomteboda, varför kostnaden skulle kunna stanna vid cirka 13 000 kronor. Anslag för ändamålet synes böra anvisas under anslagsposterna till övriga utgifter å blindanstaltens omkostnadsstat under särskilda delposter, förslagsvis benämnda utrustning för tandläkarrum. I omkostnadsstaten för läroanstalterna för blinda synes posten böra upptagas till 4 600 kronor och i vårdanstaltens omkostnadsstat till 8 400 kronor.

Yttranden.

Statskontoret har anfört:

Vad först angår läkarverksamheten bör denna i fråga om den förebyggande hälsovården givetvis ordnas på i princip samma sätt som vid folkskolor och högre kommunala och statliga skolor. Vid läro- och vårdanstalter för dövstumma och blinda böra eleverna härutöver liksom hittills komma i åtnjutande av sjukvård. Då den hittillsvarande verksamheten varit nästan helt sjukvårdande, skulle förslaget medföra ökade arbetsuppgifter för skolläkarna. Detta har ansetts motivera i stort sett icke obetydliga höjningar av till läkarna nu utgående arvoden. Vid dövstumskolorna och blindanstalterna skulle således dessa arvoden ökas från totalt 7 100, respektive 4 400 kronor för år till 13 200, respektive 9 000 kronor för år.

Förslaget innebär, att till läkarna skulle utgå fasta årsarvoden, vilka skulle vara oberoende av elevantalets växlingar. Av handlingarna i ärendet framgår icke, på vilka principer överstyrelsen grundat sina beräkningar i detta avseende. Att hänsyn härvid i viss mån synes ha tagits till förekomsten av olika åldersgrupper vid skilda skolor ävensom till storleken av antalet internerade och externerade elever, torde emellertid framgå av de föreslagna arvodena. Fördelat på det av överstyrelsen för nästkommande budgetår beräknade elevantalet vid respektive skolor skulle arvodet variera mellan omkring 12 kronor per elev vid upptagnings- och fortsättningsskolan för dövstumma i Vänersborg samt cirka 21 kronor per elev vid dövstumskolan i Örebro (externat). Vid Manilla komme arvodet per elev att bli ungefär 17 kronor för år. Vid blindanstalterna skulle arvodena ligga högre och uppgå till å Tomteboda 19 kronor 50 öre, i Lund och Kristinehamn (externat) 24 kronor samt i Växjö över 26 kronor 50 öre, allt för elev och år.

Till jämförelse med de angivna siffrorna må nämnas, att vid folk- och

småskoleseminarierna, där läkarna i fråga om de externerade seminarieeleverna skola svara för såväl den förebyggande hälsovården som sjukvården, läkarnas årliga arvoden bestämts till ett grundarvode av 500 kronor och ett rörligt arvode av 5 kronor för elev. Om två tredjedelar av grundarvodet anses belöpa på seminarieklasserna erhåller läkaren vid ett dubbelseminarium med sex klasser per seminarieelev och år $\left(5 + \frac{500 \times 2}{6 \times 24 \times 3} =\right)$ ungefär 7 kronor 30 öre.

Statskontoret kan icke finna överstyrelsens förslag rörande läkararvodena tillfredsställande. Genom bifall till detsamma skulle nämligen komma att fastställas arvoden under hänsynstagande till ett elevantal, som påverkats av en — såvitt kan bedömas — tillfällig höjning av födelsetalen, och som ligger icke obetydligt över genomsnittet för den närmast föregående tioårsperioden. De föreslagna arvodena äro också avsevärt högre än de, som utgå till läkare vid folk- och småskoleseminarierna. Statskontoret vill visserligen icke bestrida, att läkarnas arbetsuppgifter vid upptagningsskolorna med hänsyn till elevmaterialets beskaffenhet kunna vara av större omfattning än vid seminarierna. Det synes emellertid med fog kunna ifrågasättas, om uppgifterna äro så omfattande, att de motivera mer än dubbelt så stora arvoden. Handlingarna i ärendet giva — såvitt statskontoret kan finna — icke något stöd härför. Uppmärksammas må särskilt, att arvodet vid fortsättningsskolan i Växjö föreslagits till 1 000 kronor för år eller vid ett beräknat elevantal av 75 ett belopp av 13 kronor 33 öre per elev. Då eleverna här tillhöra i stort sett samma åldersgrupper som seminarieeleverna, borde någon större skillnad icke förefinnas mellan läkarens åligganden och ersättning vid denna skola och vid småskoleseminariet å orten. Enligt förslaget skulle emellertid arvodet för dövstumskoleelev ligga cirka 85 procent över det förut beräknade arvodet för seminarieelev, oaktat dövstumskoleleverna äro internerade.

Statskontoret måste för sin del finna det ur alla synpunkter lämpligast, att arvode till läkarna vid dövstumskolorna utgår efter samma principer som vid andra skolformer med en fast och en rörlig, av elevantalet beroende del. Till utgångspunkt för fastställande av beloppen synes böra tagas de nyssnämnda för seminarieläkarna gällande arvodesbestämmelserna, vilka dock torde få jämkas med hänsyn till de vid dövstumskolor rådande förhållandena. Sålunda kan måhända vara motiverat, att det per elev utgående beloppet sättes något högre för externerade än för internerade elever. Det lär få ankomma på överstyrelsen att närmare överväga den lämpliga storleken av arvodena efter sådana grunder.

Vad däremot angår blindanstalterna anser statskontoret hinder icke böra möta mot att fastställa läkararvodena till vissa bestämda belopp. Det gäller här allenast fyra anstalter, av vilka två ha ett relativt litet elevantal. En höjning av nu utgående arvoden synes motiverad allenast för anstalten i Lund, där läkararvodet torde vara tillmätt i knappaste laget. Ämbetsverket får för sin del föreslå ett arvode å 3 000 kronor för år. Vad överstyrelsen föreslagit beträffande sjukvård åt elever i Kristinehamn föranleder icke annan erinran från statskontorets sida, än att arvodet till läkaren synes böra bestämmas till 600 kronor.

För komplettering och nyanskaffning av instrumentarium vid dövstumskolorna anser sig statskontoret kunna tillstyrka anvisande av ett belopp av högst 6 000 kronor.

Med avseende å sjuksköterskeverksamheten har överstyrelsen föreslagit uppflyttning från 6 till 7 lönegraden av de fyra ordinarie sjuksköterskorna vid dövstumskolorna. I anledning härav får statskontoret erinra, att den nuvarande löneställningen för sjuksköterskorna bestämdes av 1938 års riksdag efter förslag av överstyrelsen (proposition 1938:212 sid. 59 och 73). Då överstyrelsen i sina anslagsäskanden för budgetåret 1939/40 under hänvisning till riksdagens nyssnämnda beslut hemställde om uppförande å ordinarie stat jämväl av sjuksköterskan å Tomtebodas, framhöll överstyrelsen, att överstyrelsen icke ville motsätta sig en placering i 7 lönegraden, då en jämförelse med förhållandena vid dövstumskolorna syntes kunna motivera en högre löneställning för sjuksköterskan vid blindinstitutet än vid sagda skolor (proposition 1939:211 sid. 187—189). Även detta förslag godtogs av statsmakterna. Under sådana omständigheter och då översköterskorna vid sinnessjukhusen äro placerade i 6 lönegraden får statskontoret avstyrka förslaget i denna del. Erinras må för övrigt, att de statsanställda sjuksköterskornas löne- och anställningsförhållanden inom kort torde komma att bli föremål för utredning genom särskilda sakkunniga. Icke heller kan ämbetsverket förorda ombildande av den extra ordinarie assistentskötersketjänsten i 5 lönegraden vid vårdanstalten för blinda i Lund till en ordinarie sköterskebefattning i 6 lönegraden samt inrättandet av en tjänst som asylsköterska, för vilka förslag i ärendet icke förebragts någon motivering.

För deltidsanställd sköterska i Lund och Örebro har beräknats ett särskilt arvode för hembesök med 100 kronor för år och sköterska. Då antalet exter-ner i Lund är 32 och i Örebro 98, synes en lämpligare fördelning av det för ändamålet beräknade beloppet, 200 kronor, böra övervägas.

Såsom överstyrelsen framhållit, skola eleverna vid dövstumskolorna enligt gällande stadgebestämmelser på skolans bekostnad erhålla tandvård. De begränsade medel, som hittills stått till förfogande, synas i stort sett ha medgivit behandling allenast av akuta fall. Det föreliggande förslaget avser en betydande utvidgning av tandläkarverksamheten. Då huvudprinciperna för den lämnade behandlingen överallt borde vara densamma, har överstyrelsen funnit lämpligt, att verksamheten bedrivs inom anstalterna eller ock inom folktandvårdens ram utanför dessa. I vilken omfattning folktandvårdsorganisationen kunde utnyttjas för här avsett ändamål kunde emellertid enligt överstyrelsen icke nu överblickas. Överstyrelsen har därför avstått från att i detta sammanhang taga slutgiltig ställning till det organisatoriska problemet men funnit angeläget att redan nu modernisera och utbygga tandläkarverksamheten vid förevarande dövstum- och blindanstalter.

Enligt statskontorets mening är det uppenbart, icke minst av ekonomiska skäl, att folktandvårdsorganisationen bör utnyttjas för beredande av tandvård åt berörda anstalters elever. Det bör därför enligt ämbetsverkets mening icke ifrågakomma att nu utbygga den inom anstalterna bedrivna tandvården. En förbättrad tandvård för eleverna bör sålunda genomföras successivt i den mån avtal kan komma till stånd med vederbörande landsting eller stad om anlåtande för ändamålet av kommunal tandpoliklinik. Statskontoret kan således icke tillstyrka det av överstyrelsen framlagda förslaget beträffande tandläkarverksamheten. Vad särskilt angår blindanstalterna måste statskontoret avstyrka, att statsverket generellt påtager sig kostnaderna för tandvård åt elever i hantverksskolorna. Anmärkas må, att dessa skolor äro avsedda för beredande av yrkesutbildning även för blinda, tillhörande icke skolpliktiga åldersgrupper.

Beträffande övriga av överstyrelsen berörda *anslagsfrågor* finner statskontoret icke anledning till annan erinran, än att de föreslagna delposterna till sjukvård, tandvård och bad icke synas böra betecknas förslagsvis.

Allmänna lönenämnden har anfört:

Såsom följd av den skolhygieniska verksamhetens onläggning vid abnormskolorna föreslås höjning av läkararvodena. **Beträffande dövstumskolorna** föreslås härvid ökningar, som variera mellan 100 kronor (Broby) och 1 700 kronor (Örebro), och i fråga om blindanstalterna skulle ökningen av redan förefintliga arvoden utgöra lägst 400 kronor (Växjö) och högst 2 500 kronor (Lund). Lönenämnden vill erinra, att vid en statlig realskola med ett lärjungantal motsvarande det högsta vid abnormskolorna för budgetåret 1945/46 beräknade, eller 174, läkararvodet för år utgör $(400 + 1:75 \times \times 174 =)$ 704 kronor 50 öre. Vid den abnormskola, som enligt framställningen beräknas få nämnda elevantal, nämligen dövstumskolan i Vänersborg, skulle emellertid arvodet enligt förslaget uppgå till i det närmaste 3 gånger nämnda belopp, eller 2 100 kronor. Vad dövstumskolan i Örebro beträffar, vilken skola beräknas få 118 elever, skulle läkararvodet utgöra icke mindre än 2 500 kronor. Det synes lönenämnden med fog kunna ifrågasättas, huruvida rationaliseringen av den skolhygieniska verksamheten vid dövstumskolorna verkligen kräver fastställande av läkararvoden, som så avsevärt överstiga dem som gälla vid realskolorna. Det må understrykas, att det här icke gäller undersökning eller vård av specialist, eftersom dylik förutsatts skola förekomma i särskild ordning. Vad lönenämnden nu anfört äger motsvarande tillämpning beträffande blindanstalterna; härutinnan fäster man sig särskilt vid det föreslagna höga arvodet vid vårdanstalten i Lund (4 500), för vilket förslag endast lämnats den motiveringen, att klientelet såsom varande i stor utsträckning fysiskt och psykiskt defekt är i starkt behov av noggrann medicinsk övervakning. Lönenämnden, som med det anförda velat påvisa behovet av en närmare granskning av det föreliggande förslaget till läkararvoden, har likväl för egen del funnit sig sakna bestämda hållpunkter för att kunna framställa något direkt förslag i nu omhandlade avseende. Lönenämnden vill emellertid i detta sammanhang uttala, att det torde få förutsättas, att den höjning av de nuvarande läkararvodena, som kan komma att medgivas, verkligen kommer att motsvaras av en förbättrad och intensifierad hälsovård vid ifrågavarande läroanstalter.

Vad angår förslaget om uppflyttning av vissa sjukskötersketjänster vid dövstumskolor från A 6 till A 7 har till stöd härför bland annat åberopats, att sjuksköterskorna vid blindanstalterna äro placerade i A 7. Lönenämnden vill emellertid erinra, att vid blindanstalterna finnas endast 2 ordinarie sjukskötersketjänster. Härvid har den vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas gällande lönegradsplaceringen för sjuksköterskan bestämts med hänsyn till lönegradsplaceringen för översköterskan vid vårdanstalten i Lund (A 7) och tillika med utgångspunkt från att dövstumskolornas sjuksköterskor år 1938 inplacerats i 6 lönegraden (jämför proposition 1939: 211 sid. 188, 190). Tillräcklig anledning att nu uppflytta dövstumskolornas sjuksköterskor till 7 lönegraden föreligger enligt lönenämndens mening icke, särskilt med hänsyn till att inom kort torde komma att igångsättas en allmän utredning angående avlöningsförhållandena för statsanställda sjuksköterskor m. fl. Av sistnämnda skäl kan lönenämnden ej heller för närvarande tillstyrka, att assistentskötersketjänsten vid vårdanstalten i Lund i Eo 5

utbytes mot en ordinarie tjänst i A 6. Därest efter den planerade omläggningen av hälsovården vid sistnämnda anstalt full tjänstgöring kan beredas den i framställningen avsedda sköterskan å asylen, har lönenämnden icke något att erinra mot att för ändamålet inrättas en extra ordinarie befattning såsom asylsköterska med lön enligt lönegrad V 1 (kungörelsen 1942: 637).

Mot de för avlönande av tandläkare vid ifrågavarande läroanstalter föreslagna grunderna (9: 50—11: 50 per arbetstimme, allt efter vederbörande dyrrort) synes lönenämnden någon erinran icke vara att göra.

Skolöverstyrelsen har med anledning av statskontorets och allmänna lönenämndens yttranden anfört bland annat följande.

Redan nu, då läkarna ännu icke ha att bestrida de nya hälsovårdande uppgifter, som överstyrelsens förslag innebär, variera deras årsarvoden per lärjunge vid abnormskolorna mellan 6 och 20 kronor. På sina håll är arvodet dubbelt så högt eller än högre än arvodet per seminarieelev, om detta arvode i enlighet med statskontorets uträkning antages vara 7 kronor 30 öre. Så har för närvarande läkaren å Manilla 15 kronor 60 öre per lärjunge och år, i Gävle 16 kronor 33 öre, i Broby 20 kronor, å Tomtebodå 14 kronor 49 öre och i Växjö 13 kronor 33 öre. Statsmakterna ha alltså ansett, att arbetsuppgifterna för läkarna vid dövstumskolor och blindanstalter äro av den art och omfattning, att arvodenä per år och lärjunge i ett flertal fall böra vara mera än dubbelt så stora som de, vilka utgå till läkarna för vården av seminariernas elever. Detta synes också vara väl motiverat. Seminarieeleverna komma till seminarierna med friskbetyg, under det att lärjungarna vid dövstumskolor och blindanstalter utom sitt huvudsakliga lyte och ofta komplicerade defekter ej sällan förete mentala avvikelser från normala förhållanden, varjämte de i stor utsträckning ha en nedsatt motståndskraft emot psykiska och fysiska sjukdomar.

När överstyrelsen ansett sig böra föreslå höjda arvoden beror detta givetvis på den betydande arbetsökning, som läkarna måste antagas få, om det av överstyrelsen föreslagna, skärpta och delvis omlagda övervakningssystemet förverkligas.

Statskontoret förordar såsom ur alla synpunkter lämpligast, att läkararvodet vid dövstumskolorna utgår med en fast och en rörlig, av elevantalet beroende del. Överstyrelsen däremot har föreslagit, att arvodet som hittills skall utgå med en fixerad summa per år. Statskontoret anser, att arvodesbestämmelserna för seminarieläkarna böra tillämpas med de jämkningar, som kunna motiveras av vid dövstumskolorna rådande förhållanden.

Läkarnas arbetsuppgifter vid de olika dövstumskolorna variera betydligt. Detta förhållande är orsakat av olikheterna i lärjungarnas ålder, graden av dövhet och stumhet, komplikationer och andra lyten, det mentala tillståndet samt lärjungarnas egenskap av interner, respektive externer. Läkarnas arvoden måste avvägas med hänsyn till de till omfattning och art växlande arbetsuppgifterna. Någon enhetlighet i arvodesfördelningen kan därför icke vinnas, därest arvodet skulle uppdelas på en fast och en rörlig del. Den ena av dessa komponenter kan visserligen bestämmas till ett för alla skolor enhetligt belopp, men den andra måste då varieras efter anstaltens särart. Det synes överstyrelsen därför vara betydligt enklare, om arvodet finge, i enlighet med överstyrelsens förslag, utgå med ett bestämt ouppdelat belopp för varje anstalt.

Överstyrelsen vill fästa uppmärksamheten på att statskontoret icke anser uppdelning av årsarvodet behövlig vid blindanstalterna dels på grund därav, att det här endast gäller fyra läroanstalter och dels enär tvenne av dessa ha ett relativt litet lärjungeantal. Det förhållandet att dövstumskolorna äro åtta och blindanstalterna fyra kan överstyrelsen icke finna vara ett skäl för att arvodena skola utgå enligt skilda principer vid dessa båda grupper av läroanstalter.

Enligt statskontoret bör beträffande blindanstalterna höjning av läkararvodena endast ske vid anstalten i Lund. Överstyrelsen vidhåller sitt förslag härutinnan. Vad blindanstalten i Lund beträffar bör observeras, att läkaren jämlikt överstyrelsens förslag skall besöka anstalten två gånger i veckan i stället för som hittills en och att årligen två allmänna klassundersökningar skola ske, utom för vårdhemmets skyddslingar, i stället för som nu ingen alls. Den ökning av övervakningens intensitet, som överstyrelsen funnit nödvändig, innebär alltså ett mera än fördubblat arbete för läkaren, varför minst en fördubbling av arvodet bör ske. Med tanke på nya hälsovårdande uppgifter, som nu skulle komma till, har överstyrelsen föreslagit ett årsarvode av 4 500 kronor i stället för nu 2 000 kronor.

Statskontoret tillstyrker för komplettering och nyanskaffning av instrumentarier vid dövstumskolorna ett belopp av högst 6 000 kronor i stället för 10 000 kronor enligt överstyrelsens förslag. Den relativt betydande kostnaden per instrumentarium betingas framför allt av de mikroskop och centrifuger, som svårigen kunna undvaras av läkarna för undersökning och behandling av lärjungarna. Det bör beaktas, att läkarna vid dövstumskolorna till skillnad från vid exempelvis allmänna läroverken äro skyldiga att bestrida ej endast hälsovårdande utan även sjukvårdande uppgifter.

Statskontoret finner det uppenbart, att folktandvårdsorganisationen bör utnyttjas för beredande av nödig tandvård åt eleverna vid abnormskolorna och anser därför, att den inom anstalterna bedrivna tandvården icke nu bör utbyggas. Såsom överstyrelsen tidigare framhållit, bör tandvården i varje fall utövas inom folktandvårdens ram, varvid är att märka, att detta kan ske både inom och utom anstalterna. Överstyrelsen har också påpekat, att för den största delen av eleverna tandvården bör ske inom anstalterna av humanitära och psykologiska skäl. Överstyrelsens förslag till ordnande av verksamheten är uppgjort på basen av denna uppfattning.

Då statskontoret avstyrker, att statsverket påtager sig kostnaderna för tandvård åt elever vid hantverksskolorna, anmärker ämbetsverket, att dessa skolor äro avsedda för beredande av yrkesutbildning även för blinda, tillhörande icke skolpliktiga åldersgrupper. Överstyrelsen måste härtill framhålla, att just dessa grupper av elever ha visat sig vara i synnerligen stort behov av tandvård, som de under nuvarande förhållanden i stort sett icke kunnat komma i åtnjutande av.

Såsom den lämnade redogörelsen givit vid handen går skolöverstyrelsens nu framlagda förslag rörande den skolhygieniska verksamheten vid dövstumskolorna och blindanstalterna i huvudsak ut på en intensifiering av de hälsovårdande och sjukdomsförebyggande uppgifterna samt en utvidgning av tandläkarverksamheten till att omfatta full sanering av såväl mjölkttandsbettet som det definitiva bettet. Förslaget bör ses mot bakgrund av de beslut, som vid 1944 års riksdag fattades om rationalisering

Departement-
schefen.

och utbyggnad av skolhälsovården vid folkskoleväsendet, de allmänna läroverken, de högre kommunala skolorna samt folk- och småskoleseminarierna. Även vid dövstumskolorna och blindanstalterna föreligger, såsom framgått av den lämnade redogörelsen, behov av att rationalisera den skolhygieniska verksamheten.

Läkarverksamheten vid såväl dövstumskolorna som vid blindanstalterna har hittills varit i stort sett helt sjukvårdande. Den rätt till fri sjukvård, som nu tillkommer elever vid ifrågavarande anstalter, bör i enlighet med skolöverstyrelsens förslag alltjämt tillkomma dem och utsträckas till att vid hantverksskolan för blindas i Kristinehamn avse även andra än från blindinstitutet å Tomtebodas dimitterade elever. Den förebyggande läkarvården bör, såsom överstyrelsen föreslagit, i princip ordnas på samma sätt som vid folkskolor samt högre kommunala och statliga skolor. I enlighet härmed bör, såsom föreslagits, obligatorisk tuberkulinundersökning och efter målsmännens medgivande calmette-vaccinering emot tuberkulos ske av alla elever i dövstumskolor och blindanstalter efter vissa grundsatser. Såsom överstyrelsen framhållit torde det icke endast beträffande eleverna utan även i fråga om lärare och övrig personal vara av särskild vikt, att noggranna åtgärder vidtagas mot smittsamma sjukdomars spridning inom nämnda anstalter. Med hänsyn härtill synes det mig lämpligt, att i erforderlig utsträckning även lungröntgenfotografering (skärmbildsfotografering) sker av personal och elever vid abnormanstalterna. Tills vidare torde för ändamålet från anstalternas sida samarbete böra upptagas med vederbörande tuberkulosdispensärer, varvid kostnaderna liksom för gruppundersökningar i övrigt enligt vad jag inhämtat kunna förväntas bli ersatta av svenska nationalföreningen mot tuberkulos.

Mot detaljutformningen enligt skolöverstyrelsens förslag av läkarverksamheten vid de särskilda anstalterna har jag icke funnit anledning till erinran.

De ökade arbetsuppgifter, som enligt det förordade förslaget komma att åvila läkarna vid dövstumskolorna och blindanstalterna, har skolöverstyrelsen ansett motivera icke obetydliga höjningar av de till läkarna utgående arvoden. Enligt överstyrelsens förslag böra alltjämt till läkarna vid såväl dövstumskolorna som blindanstalterna utgå fasta årsarvoden, medan statskontoret för dövstumskolornas del förordar, att läkararvodet skall utgå efter samma principer som vid andra skolformer med en fast och en rörlig, av elevantalet beroende del. För egen del anser jag mig böra biträda skolöverstyrelsens förslag i förevarande avseende.

Från den under dövstumskolornas avlöningsanslag upptagna anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, utgår för närvarande ett belopp av 7 100 kronor till arvoden åt läkare vid dövstumskolorna. Skolöverstyrelsen föreslår för nästa budgetår en höjning av anslagsmedlen till arvoden till läkare vid dövstumskolorna med 6 100 kronor till 13 200 kronor. Beträffande de till läkarna vid de olika dövstumsko-

lorna nu utgående och de av överstyrelsen för nästa budgetår föreslagna arvodena torde jag få hänvisa till den sammanställning, som finnes intagen på sid. 61. Överstyrelsens förslag bygger på den förutsättningen, att upptagningsskolan i Härnösand från och med nästa läsår kommer att vara förlagd till Gävle och vårdanstalten för dövstumma till Mogård. Mot de av överstyrelsen föreslagna arvodena till skolläkarna vid dövstumskolorna å Mannilla (2 000 kronor) samt i Lund (1 500 kronor), Vänersborg (2 100 kronor), Växjö (1 000 kronor) och Broby (600 kronor) har jag icke funnit anledning till erinran. Arvodet till skolläkaren torde böra bestämmas till 2 200 kronor vid dövstumskolan i Örebro i stället för av överstyrelsen föreslagna 2 500 kronor, till 2 000 kronor vid skolan i Härnösand och till 1 200 kronor vid vårdanstalten för dövstumma, vilken anstalt enligt vad jag beräknat kommer att vara förlagd till Gävle under nästa budgetår. Anslagsbehovet till arvoden åt skolläkare vid dövstumskolorna under nästa budgetår beräknar jag sålunda till $(2\,000 + 1\,500 + 2\,100 + 1\,000 + 600 + 2\,200 + 2\,000 + 1\,200 =)$ 12 600 kronor.

Under återopande av vad statskontoret och allmänna lönenämnden anfört kan jag icke biträda skolöverstyrelsens förslag om uppflyttning av sjuksköterskebefattningarna vid dövstumskolorna från lönegraden A 6 till lönegraden A 7. Mot förslaget om anställande av sjuksköterskor med deltidstjänstgöring vid dövstumskolorna i Lund, Örebro och Växjö har jag icke funnit anledning till erinran. Vid allmänna läroverk åtnjuter skolsköterska med heltidstjänstgöring 75 kronor för vecka och 3 kronor 75 öre för timme vid kortare tjänstgöring än en vecka i följd. Med tillämpning av dessa ersättningsgrunder synes årsarvodet till sköterskorna vid nysnämnda dövstumskolor böra beräknas till 330 kronor för inställelsen vid läroanstalterna i stället för av överstyrelsen föreslagna 240 kronor. Därutöver torde i enlighet med överstyrelsens förslag böra beräknas viss ytterligare ersättning till sköterskorna vid dövstumskolorna i Lund och Örebro för hembesök hos sjuka elever enligt läkarens bestämmande. Skolöverstyrelsen har i sådant avseende beräknat en ersättning av 100 kronor till vardera av sköterskorna. Med beaktande av vad statskontoret anfört anser jag mig i stället böra beräkna ett belopp av 70 kronor för sköterskan i Lund och ett belopp av 130 kronor för sköterskan i Örebro. Årsarvodet skulle sålunda enligt mitt förslag utgöra för sköterskan i Växjö 330 kronor, för sköterskan i Lund $(330 + 70 =)$ 400 kronor och för sköterskan i Örebro $(330 + 130 =)$ 460 kronor. Medelsbehovet för ifrågakvarande ändamål skulle alltså uppgå till $(330 + 400 + 460 =)$ 1 190 kronor. Medel torde böra anvisas under anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Till komplettering och nyanskaffning av instrumentarium för läkarrum vid dövstumskolorna har skolöverstyrelsen hemställt om ett anslag av 10 000 kronor. Jag biträder detta förslag och beräknar i det följande medel för ändamålet under dövstumskolornas omkostnadsanslag.

De medel, som hittills stått till dövstumskolornas samt blindinstitutets å Tomtebodas och vårdanstaltens i Lund förfogande för tandvård åt elever och skyddslingar, synas i stort sett endast ha medgivit behandling av akuta fall. Såsom förut framhållits innebär det föreliggande förslaget en utvidgning av tandläkarverksamheten att omfatta full sanering av såväl mjölkttandsbettet som det definitiva bettet. Därjämte föreslås, att statsverket generellt skall påtaga sig kostnaderna för tandvård även åt eleverna vid hantverksskolorna för blinda. Då huvudprincipen för den lämnade behandlingen överallt borde vara densamma, har skolöverstyrelsen funnit lämpligt, att verksamheten bedreves inom folktandvårdens ram, varvid detta kunde ske inom eller utom anstalterna. I vilken omfattning folktandvårdsorganisationen kunde utnyttjas för här avsett ändamål kunde emellertid enligt överstyrelsens mening icke nu överblickas. Överstyrelsen har därför avstått från att i detta sammanhang taga slutlig ställning till detta organisationsproblem men funnit angeläget att redan nu modernisera och utbygga tandläkarverksamheten vid abnormskolorna. Överstyrelsens förslag till ordnande av verksamheten är uppgjort på grundval av den uppfattningen, att tandvården av humanitära och psykologiska skäl för den största delen av eleverna borde ske inom anstalten. Statskontoret, som funnit det vara uppenbart, icke minst av ekonomiska skäl, att folktandvårdsorganisationen borde utnyttjas för beredande av tandvård åt dövstumskolornas och blindanstaltens elever och skyddslingar, har därför motsatt sig, att den inom anstalterna bedrivna tandvården utbygges. Ämbetsverket har likaledes avstyrkt, att statsverket påtager sig kostnaderna för tandvård åt eleverna vid hantverksskolorna för blinda.

Mot överstyrelsens förslag att tandvården vid abnormanstalterna skall omfatta full sanering av såväl mjölkttandsbettet som det definitiva bettet har jag icke funnit anledning till erinran. Jag anser mig även kunna biträda överstyrelsens förslag att statsverket skall påtaga sig kostnaderna jämväl för tandvård åt eleverna vid hantverksskolorna. Vad beträffar frågan, huruvida tandvårdsverksamheten vid abnormanstalterna skall inom folktandvårdens ram bedrivas inom eller utom anstalterna, delar jag överstyrelsens uppfattning att humanitära och psykologiska skäl tala för att tandvården i viss utsträckning bedrivs inom anstalterna. Ur humanitära skäl synes detta vara särskilt påkallat i fråga om klientelet vid vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte. Även andra skäl såsom anstaltens belägenhet kunna åberopas för att tandvårdsverksamheten skall bedrivas inom vissa anstalter. Jag anser mig därför kunna godtaga skolöverstyrelsens förslag till ordnande av ifrågakommande verksamhet.

Från den under anslaget till avlöningar vid dövstumskolorna uppförda anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, utgå för närvarande fasta årsarvoden endast till tandläkarna vid dövstumskolorna å Manilla samt i Broby, Vänersborg och Växjö, medan kostnaderna för anlåtande av tandläkare vid de övriga dövstumskolorna bestri-

das från den i dövstumskolornas omkostnadsstat upptagna delposten till sjukvård åt elever och skyddslingar samt tandvård och bad. Enligt skolöverstyrelsens förslag böra fasta årsarvoden utgå från nyssnämnda anslagspost under dövstumskolornas avlöningsanslag till tandläkare vid samtliga dövstumskolor. Häremot har jag icke funnit anledning till erinran. Ej heller synes något vara att erinra mot de för avlönande av tandläkare vid dövstumskolorna och blindanstalterna föreslagna grunderna (9 kronor 50 öre — 11 kronor 50 öre per arbetstimme, allt efter vederbörandes dyrort). Medelsbehovet till arvoden åt tandläkare vid dövstumskolorna har överstyrelsen beräknat till 14 750 kronor. Med anledning av att vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte torde komma att under nästa budgetår vara förlagd till Gävle och icke, såsom överstyrelsen beräknat, till Mogård, torde sistnämnda belopp böra höjas med 100 kronor till 14 850 kronor.

I enlighet med skolöverstyrelsens förslag torde i omkostnadsstaten för dövstumskolorna för nästa budgetår böra upptagas tre särskilda, förslagsvis betecknade delposter till respektive sjukvård, tandvård och bad. Dessa poster ha av överstyrelsen beräknats till respektive 12 100 kronor, 2 800 kronor och 2 500 kronor. Mot överstyrelsens beräkningar i och för sig har jag icke funnit anledning till erinran. Någon höjning eller sänkning av posterna torde ej heller vara påkallad med hänsyn till den av mig förordade förläggningen av dövstumskolorna under nästa budgetår.

För närvarande bestridas de på statsverket fallande utgifterna för läkare och sjukvård åt elever och skyddslingar vid blindanstalterna från dessa anstalters omkostnadsanslag. Jag anser mig böra biträda överstyrelsens förslag att medel till bestridande av arvoden åt läkarna vid blindanstalterna i fortsättningen skola anvisas under de i avlöningsstaterna för blindanstalterna uppförda anslagsposterna till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Medelsbehovet till arvoden åt läkarna vid läroanstalterna för blinda har skolöverstyrelsen beräknat till 4 500 kronor, varav 2 700 kronor för arvode åt läkaren vid blindinstitutet å Tomtebodas, 1 000 kronor för arvode åt läkaren vid hantverksskolan i Kristinehamn och 800 kronor för arvode åt läkaren vid hantverksskolan i Växjö. Mot storleken av de sålunda föreslagna arvodena har jag icke funnit anledning till erinran. Däremot torde det av överstyrelsen föreslagna arvodet, 4 500 kronor, till läkaren vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte böra reduceras till 4 000 kronor. Utgifterna för specialistvård, medicin, förbandsmaterial m. m. torde, såsom föreslagits, alltjämt böra bestridas från blindanstalternas omkostnadsanslag och avföras från särskilda i omkostnadsstaterna uppförda, förslagsvis betecknade delposter till sjukvård åt elever. Medelsbehovet torde i enlighet med överstyrelsens förslag böra beräknas till 5 450 kronor för läroanstalterna för blinda och till 6 500 kronor för vårdanstalten i Lund.

Till nyanskaffning och komplettering av instrumentarium för läkarverksamheten vid läroanstalterna för blinda torde för nästa budgetår under

nämnda anstalters omkostnadsanslag böra beräknas av överstyrelsen föreslaget belopp, 2 500 kronor.

Förslaget om ombildande av den extra ordinarie assistentskötersketjänsten i 5 lönegraden vid vårdanstalten för blinda i Lund till en ordinarie sköterskebefattning i 6 lönegraden kan jag i likhet med statskontoret och allmänna lönenämnden icke förorda. Ej heller kan jag tillstyrka förslaget om inrättande av en tjänst såsom asylsköterska vid vårdanstalten, för vilket förslag icke förebragts någon motivering.

Till arvoden åt tandläkare vid läroanstalterna för blinda torde i överensstämmelse med vad skolöverstyrelsen föreslagit böra beräknas ett belopp av 5 000 kronor under den i avlöningsstaten för nämnda läroanstalter upptagna anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Under motsvarande anslagspost i avlöningsstaten för vårdanstalten i Lund torde vidare, såsom överstyrelsen föreslagit, böra beräknas ett belopp av 2 100 kronor till arvode åt tandläkare vid denna anstalt. Utgifter för tandvårdsmaterial samt vid tomtebodainstitutet och vårdanstalten i Lund jämväl för tandsköterskeassistens torde i enlighet med överstyrelsens förslag böra bestridas från blindanstalternas omkostnadsanslag. Medelsbehovet under nästa budgetår för ifrågavarande ändamål har överstyrelsen beräknat till 1 300 kronor vid läroanstalterna för blinda och till 800 kronor vid vårdanstalten. Beräkningarna ha icke givit mig anledning till erinran.

Till utrustning för tandläkarrum torde i enlighet med skolöverstyrelsens förslag böra anvisas ett belopp av 4 600 kronor för blindinstitutet å Tomteboda och ett belopp av 8 400 kronor för vårdanstalten för blinda i Lund. Medel härför beräknar jag i det följande under respektive omkostnadsanslag.

III. Anslagsberäkningar m. m.

1. Läroanstalter för blinda: Avlöningar.

Detta anslag är uppfört med 374 200 kronor. Personalförteckning och avlöningsstat med därtill hörande bestämmelser äro intagna på sid. 603 f. i statsliggaren.

Skolöverstyrelsen har beräknat anslagsbehovet för nästa budgetår till 388 700 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 14 500 kronor. Av överstyrelsens framställning och därvid fogade handlingar inhämtas följande.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän. Överstyrelsen beräknar anslagsposten till 230 800 kronor, vilket innebär en minskning med 5 800 kronor. Denna betingas av att två ledigblivna ordinarie lärarbefattningar, nämligen en befattning såsom ämneslärare och en befattning såsom arbetslärare, icke må jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 24 mars 1944 tills vidare återbesättas med ordinarie innehavare. Den härav betingade minskningen motväges emellertid av ökat medelsbehov på grund av emotsedda löneklassuppflyttningar.

Arvoden m. m., bestämda av Kungl. Maj:t. Denna anslagspost, som nu är uppförd med 3 100 kronor, föreslås av överstyrelsen höjd med 9 500 kronor till 12 600 kronor. Højningen är föranledd av överstyrelsens förslag om anvisande under ifrågavarande anslagspost av dels 4 500 kronor till arvoden åt läkare, dels ock 5 000 kronor till arvoden åt tandläkare.

Avlöningar till vård- och ekonomipersonal. Posten är uppförd med ett förslagsvis betecknat belopp av 82 600 kronor, varav 72 100 kronor disponeras av institutet å Tomtebodas och 10 500 kronor av hantverksskolan i Växjö. Nämnda av institutet och hantverksskolan disponerade belopp må ej utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas. Att posten upptagits med ett förslagsvis betecknat belopp beror på att närmare erfarenheter beträffande medelsbehovet ansetts böra avvaktas, innan maximering av anslagsposten ägde rum. Sedan nu lönerna utgått enligt samma bestämmelser sedan den 1 augusti 1942 och någon erfarenhet angående medelsbehovet numera vunnits, torde, anför överstyrelsen, anslagsposten i likhet med vad som i regel gäller anslagsposter till avlöningar till icke-ordinarie personal böra maximeras. Överstyrelsen föreslår, att posten uppföres med oförändrat belopp, 82 600 kronor, varav 72 000 kronor skulle tillkomma blindinstitutet och 10 600 kronor hantverksskolan. Den ändrade fördelningen motiveras med att löneklassuppflyttningar nödvändiggör, att hantverksskolan tilldelas förhöjt anslag.

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Överstyrelsen föreslår, att denna anslagspost höjes med 11 600 kronor till 21 200 kronor. Højningen motiveras med — förutom löneklassuppflyttning och dylikt — att förutnämnda ordinarie lärarbefattningar komma att uppehållas av icke-ordinarie lärare.

Rörligt tillägg. Denna post kan enligt överstyrelsens beräkningar sänkas med 800 kronor till 41 500 kronor.

I enlighet med skolöverstyrelsens förslag torde för avlöningar till ordinarie tjänstemän vid läroanstalterna för blinda böra anvisas förslagsvis 230 800 kronor, vilket innebär en minskning med 5 800 kronor. Under anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, vilken post nu är uppförd med 3 100 kronor, bör i enlighet med vad jag i det föregående förordat beräknas ett belopp av 4 500 kronor till arvoden åt läkare och ett belopp av 5 000 kronor till arvoden åt tandläkare. Posten bör sålunda höjas med 9 500 kronor till 12 600 kronor. Anslagsposten till avlöningar till vård- och ekonomipersonal, som nu är uppförd med ett förslagsvis betecknat belopp, torde i enlighet med överstyrelsens förslag böra uppföras med ett oförändrat, maximerat belopp av 82 600 kronor. I överensstämmelse med överstyrelsens förslag torde vidare anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal böra höjas med 11 600 kronor till 21 200 kronor och anslagsposten till rörligt tillägg kunna sänkas med 800 kronor till 41 500 kronor.

Anslaget bör alltså uppföras med $(230\ 800 + 12\ 600 + 82\ 600 + 4\ 500 + 5\ 000 =)$ 388 700 kronor. Ökningen i förhållande till anslaget för innevarande budgetår utgör 14 500 kronor.

Departementschefen.

2. Läroanstalter för blinda: Omkostnader.

Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 204 900 kronor och disponeras enligt omkostnadsstat med tillhörande bestämmelser, införd på sid. 605 f. i statsliggaren.

Skolöverstyrelsen har i anslutning till de av läroanstalternas styrelser framlagda beräkningarna och överstyrelsens förslag till utbyggnad och rationalisering av den skolhygieniska verksamheten ifrågasatt följande ändringar i omkostnadsstaten.

	Nuvarande belopp kronor	Ökning eller minskning kronor
<i>Utgifter:</i>		
1. Sjukvård m. m. åt personal, <i>förslagsvis</i>	400	—
2. <i>Expenser:</i>		
a. Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	71 100	— 5 200
b. Övriga <i>expenser</i>	27 600	+ 400
3. <i>Övriga utgifter:</i>		
a. Undervisnings- och arbetsmateriel, <i>förslagsvis</i>	13 900	+ 1 000
b. Kosthåll, <i>förslagsvis</i>	79 850	+ 1 500
c. Beklädnad för elever vid institutet och förskolan för blinda å Tomteboda, <i>förslagsvis</i>	19 800	—
d. Skyddsbeklädnad, <i>förslagsvis</i>	1 200	—
e. Utrustningsbidrag till avgående elever, <i>förslagsvis</i>	7 700	— 200
f. Läkare och sjukvård åt elever, <i>förslagsvis</i>	7 350	— 7 350
g. Sjukvård åt elever, <i>förslagsvis</i>	—	+ 5 450
h. Tandvård åt elever, <i>förslagsvis</i>	—	+ 1 300
i. Utrustning för läkarrum	—	+ 2 500
j. Utrustning för tandläkarrum	—	+ 4 600
k. Utackorderingsbidrag till elever vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män, <i>förslagsvis</i>	17 400	—
l. Utgifter för från institutet och förskolan för blinda å Tomteboda till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män dimitterade elever, <i>förslagsvis</i>	20 000	+ 1 000
Summa utgifter kronor	266 300	+ 5 000
<i>Inkomster:</i>		
1. Elevavgifter	6 670	—
2. Ersättning för värme, elektrisk ström, städning, tvätt, skyddsbeklädnad m. m.	14 430	— 600
3. Försäljning av slöjdalster m. m.	10 000	+ 1 000
4. Kustersättning m. m.	30 300	+ 900
Summa inkomster kronor	61 400	+ 1 300
Nettoutgift kronor	204 900	+ 3 700

Av överstyrelsens framställning inhämtas bland annat följande.

2 a. Bränsle etc. För blindinstitutet beräknas en minskning med 5 000 kronor och för hantverksskolan i Kristinehamn en minskning med 200 kronor.

2 b. Övriga expenser. Överstyrelsen tillstyrker en höjning av anslagsmedlen till de två hantverksskolorna med 200 kronor till vardera skolan. Medelsåtgången vid hantverksskolan i Kristinehamn utgjorde för tiden den 1 juli 1943—den 30 april 1944 2 727 kronor. Till övriga expenser har budgetåret 1943/44 vid hantverksskolan i Växjö åtgått 2 800 kronor, varjämte räkningar å omkring 500 kronor, avseende nämnda budgetår, måste betalas av innevarande budgetårs anslag. En del av de inventarier, som inköpts år 1935, då skolan började sin verksamhet, vore nu så förslitna, att de behöfve utbytas mot nya.

3 a. Undervisnings- och arbetsmateriel. Den föreslagna höjningen av denna post med 1 000 kronor avser hantverksskolan i Växjö och motsvaras av en höjning med samma belopp av inkomstposten för försäljning av slöjdalster m. m.

3 b. Kosthåll. Med hänsyn till de verkliga utgifterna och inkomsterna under budgetåret 1943/44 vid hantverksskolan i Växjö föreslår överstyrelsen en höjning av utgiftsposten till kosthåll med 1 500 kronor och en uppräkningspost för kostersättning m. m. med 900 kronor.

3 e. Utrustningsbidrag. Sänkningen beror på minskning av antalet bidragsberättigade elever vid hantverksskolan i Kristinehamn.

3 l. Utgifter för dimitterade elever. Höjningen motiveras med ökning av kostnaderna för inackordering (från 4 kronor 25 öre till 4 kronor 50 öre per dag och elev).

Inkomster. Minskningen av inkomstposten för värmeersättning m. m. beror på att färre befattningshavare numera bo i Växjöskolan.

Delposten till bränsle, lyse och vatten torde i enlighet med skolöverstyrelsens förslag böra sänkas med 5 200 kronor. Den av överstyrelsen föreslagna höjningen med 400 kronor av delposten till övriga expenser finner jag mig böra biträda. Mot den av överstyrelsen förordade höjningen av delposten till undervisnings- och arbetsmateriel med 1 000 kronor, vilken höjning uppväges av motsvarande uppräkningspost för försäljning av slöjdalster m. m., har jag icke funnit anledning till erinran. Likaså biträder jag överstyrelsens förslag om höjning av delposten till kosthåll med 1 500 kronor och sänkning av delposten till utrustningsbidrag till avgående elever med 200 kronor. Såsom jag i det föregående förordat bör under anslagsposten till övriga utgifter uppföras dels en delpost å förslagsvis 5 450 kronor till sjukvård åt elever, dels en delpost å förslagsvis 1 300 kronor till tandvård åt elever, dels en delpost å 2 500 kronor till utrustning för läkarrum, dels ock en delpost å 4 600 kronor till utrustning för tandläkarrum. Den nuvarande delposten å förslagsvis 7 350 kronor till läkare och sjukvård åt elever bör utgå ur omkostnadsstaten. Mot den föreslagna höjningen med 1 000 kronor av delposten till utgifter för dimitterade elever

Departementschefen.

finner jag icke anledning till erinran. Då jag i likhet med överstyrelsen icke ifrågasätter någon ändring beträffande övriga i omkostnadsstaten upptagna utgiftsposter, bör sålunda omkostnadsstatens utgiftssida höjas med $(400 - 5\,200 + 1\,000 + 1\,500 - 200 + 5\,450 + 1\,300 + 2\,500 + 4\,600 - 7\,350 + 1\,000 =) 5\,000$ kronor till 271 300 kronor. I enlighet med överstyrelsens förslag beräknar jag inkomstsidas slutsumma till 62 700 kronor. Anslaget till omkostnader torde sålunda böra beräknas till $(271\,300 - 62\,700 =) 208\,600$ kronor.

3. Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar.

Detta anslag är nu uppfört med 216 000 kronor. Personalförteckning och avlöningsstat återfinnas på sid. 606 i statsliggaren.

Skolöverstyrelsen har beräknat medelsbehovet under nästa budgetår till 229 200 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 13 200 kronor. Överstyrelsen har anfört bland annat följande.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän. Vårdanstaltens styrelse har hemställt, att den extra ordinarie befattningen såsom eldare i 5 lönegraden måtte förändras till ordinarie. Till stöd härför har från anstaltens sida framhållits, att tjänsten vore absolut nödvändig för framtiden och att den nuvarande tjänstinnehavaren varit anställd vid anstalten sedan år 1932. Den ringa merkostnad, som skulle följa med omändringen, skulle mer än väl uppvägas av vinsten för vårdanstalten att få behålla en kunnig, energisk och plikttrogen person. Överstyrelsen har intet att erinra mot detta förslag. Ifrågavarande anslagspost, som nu är uppförd med 72 400 kronor, torde vid bifall till detta förslag och överstyrelsens i annat sammanhang framställda förslag om utbyte av en extra ordinarie assistentsköterskebefattning i 5 lönegraden mot en ordinarie assistentsköterskebefattning i 6 lönegraden böra höjas med i avrundat tal 5 400 kronor till 77 800 kronor.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Den i avlöningsstaten nu uppförda anslagsposten å 800 kronor till arvode och särskild ersättning, bestämd av Kungl. Maj:t, är avsedd till arvode åt biträde å rektorsexpeditionen. Vårdanstaltens styrelse har hemställt, att, enär anslagsmedlen för detta ändamål vore otillräckliga, dessa måtte höjas med 700 kronor till 1 500 kronor. Inspektören för blindundervisningen tillstyrker detta förslag under åberopande av att vid fem angivna dövstumskolor utgår anslag för motsvarande ändamål med 2 000 kronor, oaktat antalet elever vid dessa skolor vore betydligt lägre än vid vårdanstalten. Överstyrelsen har icke något att erinra mot att anslagsmedlen till arvode åt biträde å rektorsexpeditionen höjes med föreslaget belopp, 700 kronor. — I annat sammanhang har överstyrelsen föreslagit, att arvodet till vårdanstaltens läkare, nu 2 000 kronor, vilket bestrides ur delposten till läkare och sjukvård å vårdanstaltens omkostnads-

stat, skulle höjas med 2 500 kronor till 4 500 kronor och bestridas ur nu ifrågavarande anslagspost och att arvode till tandläkare, 2 100 kronor, jämväl skulle utgå ur denna post. Vid bifall till detta förslag och förslaget om höjning av arvodet åt biträde å rektorsexpeditionen med 700 kronor bör posten, vars benämning torde böra ändras till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, höjas med 7 300 kronor till 8 100 kronor.

Avlöningar till vård- och ekonomipersonal. Denna anslagspost är i gällande avlöningsstat upptagen till förslagsvis 103 500 kronor. Liksom motsvarande post i avlöningsstaten för läroanstalterna för blindas torde posten böra maximeras. Enligt vad vårdanstaltens rektor upplýst har under budgetåret 1943/44 till avlöningar till vård- och ekonomipersonal åtgått 102 351 kronor 92 öre, varav till sjukvikarier 2 534 kronor 77 öre och till semestervikarier m. m. 4 075 kronor 36 öre. Avlöningar till extra ordinarie personal ha alltså uppgått till 95 741 kronor 79 öre. För budgetåret 1945/46 ha på grund av uppflyttning i löneklass av 34 befattningshavare lönerna till extra ordinarie personal beräknats till 99 807 kronor eller avrundat 100 000 kronor, varjämte till sjukvikarier räknats med ett belopp av 2 500 kronor och till semestervikarier 4 500 kronor eller tillhoppa 107 000 kronor. Vid bifall till överstyrelsens i annat sammanhang framställda förslag om anställande av en asylsköterska i lönegrad V 1 (kungörelsen 1942: 637) skulle förevarande anslagspost behöva höjas med i runt tal 2 000 kronor. Med hänsyn härtill och då överstyrelsen icke har något att erinra mot rektors beräkning får överstyrelsen tillstyrka, att anslagsposten höjes med 5 500 kronor till 109 000 kronor.

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. För budgetåret 1944/45 har beräknats att ur denna anslagspost, som är uppförd med 16 400 kronor, skola bestridas avlöningar till, jämte andra, förut nämnda extra ordinarie assistentsköterska och extra ordinarie eldare med tillhoppa ($2\,778 + 2\,625 =$) 5 403 kronor. Vid bifall till förslaget om eldare-tjänstens omändring till ordinarie och utbyte av assistentsköterskebefattningen mot en ordinarie sjuksköterskebefattning minskas alltså medelsbelastningen under denna post med sistnämnda belopp. Däremot medför uppflyttning av en lärare till högre löneklass en utgiftsökning av 357 kronor. Posten synes alltså kunna sänkas med ($5\,403 - 357 =$) 5 046 kronor eller avrundat 5 000 kronor till 11 400 kronor.

Rörligt tillägg. Denna anslagspost torde kunna upptagas med oförändrat belopp, 22 900 kronor.

Skolöverstyrelsens förslag om beredande av ordinarie anställning åt den sedan år 1932 vid vårdanstalten anställda extra ordinarie eldaren anser jag mig böra biträda. Vid bifall härtill bör den extra ordinarie befattningen såsom eldare i 5 lönegraden indragas och en befattning såsom eldare i lönegraden A 5 uppföras på personalförteckningen för vårdanstalten. Förslaget om utbyte av en extra ordinarie assistentsköterskebefattning i 5 lönegraden mot en ordinarie sköterskebefattning i 6 lönegraden har jag i det föregående icke ansett mig kunna tillstyrka. Anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän bör med hänsyn till det av mig förordade förslaget om

Departementschefen.

inrättande av en ordinarie befattning såsom eldare höjas med 2 900 kronor till 75 300 kronor. Ur den i avlöningsstaten upptagna anslagsposten å 800 kronor till arvode och särskild ersättning, bestämd av Kungl. Maj:t, utgår nu arvode till biträde å rektorsexpeditionen med samma belopp. Rektors arbetsbörda är enligt vad inspektören för blindundervisningen framhållit synnerligen betungande. Den föreslagna höjningen med 700 kronor av anslagsmedlen till arvode åt biträde å rektorsexpeditionen finner jag mig därför böra biträda. Under ifrågavarande anslagspost, vars benämning bör ändras till »Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t», bör i enlighet med vad jag i det föregående förordat beräknas ett belopp av 4 000 kronor till arvode åt läkare och ett belopp av 2 100 kronor till arvode åt tandläkare. Anslagsposten bör sålunda höjas med $(700 + 4\,000 + 2\,100 =)$ 6 800 kronor till 7 600 kronor. Mot skolöverstyrelsens beräkning av medelsbehovet under anslagsposten till avlöningar till vård- och ekonomipersonal har jag i och för sig icke funnit anledning till erinran. Då jag emellertid i det föregående icke ansett mig kunna tillstyrka överstyrelsens förslag om anställande av en asylsköterska i lönegraden V 1, bör det av överstyrelsen beräknade beloppet, 109 000 kronor, minskas med 2 000 kronor. Posten bör sålunda uppföras med 107 000 kronor, vilket innebär en höjning med 3 500 kronor. Såsom överstyrelsen föreslagit torde posten nu böra maximeras. Anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal bör vid bifall till förslaget om ordinariesättning av befattningen såsom eldare uppföras med 14 200 kronor, vilket innebär en minskning med 2 200 kronor. Posten till rörligt tillägg torde böra beräknas till oförändrat belopp, 22 900 kronor. Avlöningsanslaget i sin helhet beräknar jag sålunda till $(75\,300 + 7\,600 + 107\,000 + 14\,200 + 22\,900 =)$ 227 000 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 11 000 kronor.

4. Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader.

Detta anslag är för närvarande uppfört med 101 700 kronor och disponeras enligt omkostnadsstat, införd på sid. 607 i statsliggaren.

Skolöverstyrelsen har i sina anslagsäskanden för nästa budgetår i anslutning till de av vårdanstaltens styrelse framlagda beräkningarna och överstyrelsens förslag till utbyggnad och rationalisering av den skolhygieniska verksamheten ifrågasatt följande ändringar i omkostnadsstaten:

	Nuvarande belopp kronor	Beräknade belopp kronor
<i>Utgifter:</i>		
1. Sjukvård m. m. åt personal, <i>förslagsvis</i>	200	200
2. <i>Expenser:</i>		
a. Bränsle, lyse och vatten, <i>förslagsvis</i>	29 400	29 400
b. Övriga <i>expenser</i>	17 900	18 800
3. <i>Övriga utgifter:</i>		
a. Undervisnings- och arbetsmateriel, <i>förslagsvis</i>	9 500	9 500
b. Kosthåll, <i>förslagsvis</i>	70 000	70 000
c. Beklädnad, <i>förslagsvis</i>	12 000	12 000
d. Skyddsbeklädnad, <i>förslagsvis</i>	1 700	1 700
e. Läkare och sjukvård åt elever, <i>förslagsvis</i>	8 000	—
f. Sjukvård åt elever, <i>förslagsvis</i>	—	6 500
g. Tandvård åt elever, <i>förslagsvis</i>	—	800
h. Utrustning för tandläkarrum	—	8 400
Summa utgifter kronor	148 700	157 300
<i>Särskilda uppbördsmedel:</i>		
1. Ersättning för värme, elektrisk ström, städning, tvätt, skydds- beklädnad m. m.	10 300	10 300
2. Försäljning av slöjdalster	9 000	9 000
3. Kostersättning	27 700	27 700
Summa särskilda uppbördsmedel kronor	47 000	47 000
Nettoutgift kronor	101 700	110 300

Till stöd för höjningen av delposten till övriga *expenser* anför överstyrelsen följande.

Vårdanstaltens styrelse har anfört, att en icke ringa del av anstaltens inventarier vore i allra största behov av upprustning, vartill delposten till övriga *expenser* icke lämnade tillgång, sedan övriga ofrånkomliga utgifter blivit täckta. Till övriga *expenser* har budgetåret 1943/44 åtgått 20 569 kronor 69 öre. För budgetåret 1940/41 sänktes denna post från 18 900 kronor till 17 900 kronor, varefter posten för budgetåren 1941/45 upptagits till sistnämnda belopp. Denna beskrining av posten har i första hand minskat möjligheterna att nöjaktigt underhålla och förnya inventariebeståndet. Med hänsyn härtill och till medelsåtgången föregående budgetår finner överstyrelsen sig böra tillstyrka anstaltsstyrelsens förslag om höjning av denna post till 18 800 kronor.

Den föreslagna höjningen av delposten till övriga *expenser* med 900 kronor anser jag mig böra biträda. I enlighet med vad jag i det föregående förordat bör i omkostnadsstaten under anslagsposten till övriga utgifter uppföras dels en delpost å *förslagsvis* 6 500 kronor till sjukvård åt elever, dels en delpost å *förslagsvis* 800 kronor till tandvård åt elever, dels ock en

Departementschefen.

delpost å 8 400 kronor till utrustning för tandläkarrum. Den nu i omkostnadsstaten ingående delposten å förslagsvis 8 000 kronor till läkare och sjukvård åt elever bör utgå ur staten. Då jag i övrigt icke ifrågasätter några ändringar beträffande omkostnadsstaten för nästa budgetår, bör ifrågasvarande anslag höjas med $(900 + 6\,500 + 800 + 8\,400 - 8\,000 =)$ 8 600 kronor till 110 300 kronor.

5. Dövstumskolorna: Avlöningar.

Förslagsanslaget till avlöningar vid dövstumskolorna är för innevarande budgetår uppfört med 1 180 000 kronor. Personalförteckning och avlöningsstat med tillhörande bestämmelser äro införda på sid. 609 f. i statsliggaren.

Elevantalet vid dövstumskolorna, som enligt av skolöverstyrelsen lämnade uppgifter innevarande budgetår uppgår till 595, beräknas nästa läsår bli 697. Vid vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte, vars utgifter tills vidare bestridas från dövstumskolornas anslag, beräknas för nästa budgetår för skolhemmet ett elevantal av 30 (nu 27) och för arbetshemmen sammanlagt 38 skyddslingar (nu 28).

Skolöverstyrelsen har i sina anslagsberäkningar utgått ifrån, att antalet upptagningsskolor nästa läsår kommer att vara oförändrat men att nuvarande norra distriktets upptagningsskola kommer att överflyttas från Härnösand till Gävle samt att vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte då kommer att överflyttas till Mogård. Då jag för egen del förordat bibehållande under nästa budgetår av fyra upptagningsskolor med oförändrad förläggning och räknar med att vårdanstalten jämväl under samma budgetår kommer att vara förlagd till Gävle, ingår jag icke närmare på konsekvenserna beträffande personalförteckningen och avlöningsanslaget av den av överstyrelsen beräknade överflyttningen av en av upptagningsskolorna och av vårdanstalten.

Av överstyrelsens framställning om anslag för nästa budgetår inhämtas bland annat följande.

Lärare i kunskapsämne. Innevarande läsår tjänstgöra vid dövstumskolorna 61 lärare i kunskapsämne, varav 51 ordinarie, 9 extra ordinarie och 1 extra. I detta antal ingår även de två s. k. landstingslärarna vid dövstumskolan i Lund, för vilka reserverats en av vardera av nämnda ordinarie och extra ordinarie tjänster. I enlighet med av Kungl. Maj:t fastställd personalförteckning finnas vid skolorna 53 ordinarie lärartjänster i kunskapsämne. Av innehavarna av dessa åtnjuter en lärare vid dövstumskolan å Manilla tjänstledighet för uppehållande av dövstumkonsulentbefattningen i Stockholms distrikt, och en lärare vid samma skola innehar förordnande såsom rektor vid dövstumskolan i Växjö. Från dövstumskolan i Örebro har gjorts framställning om anställande av ytterligare en icke-ordinarie lärare, vilken framställning tillstyrkts av överstyrelsen. Därest denna framställning av Kungl. Maj:t beviljas, kommer antalet lärare i kunskapsämne tjänstgörande vid dövstumskolorna under läsåret 1944/45 att utgöra 62. För nästkommande läsår blir antalet läraravdelningar avsevärt högre. Enligt över-

styrelsens beräkningar skulle, med den föreslagne nye läraren vid örebro-skolan, antalet erforderliga lärare i kunskapsämne uppgå till 70. Vid ett så högt lärarantal synes det överstyrelsen rimligt, att ytterligare en extra ordinarie tjänst inrättas och att antalet extra ordinarie lärare i kunskapsämne bestämmas till 10. Någon svårighet att bereda dessa extra ordinarie lärare anställning även under påföljande läsår, läsåret 1946/47, torde icke komma att föreligga, även om antalet läraravdelningar kommer att minska på grund av avgång från vissa barndomsskolor utan motsvarande nyintagning. För budgetåret 1945/46 räknar överstyrelsen sålunda med 19 icke-ordinarie lärare i kunskapsämne, varav 10 extra ordinarie och 9 extra.

Arbetslärare i fortsättningsskola. Vid dövstumskolorna äro för innevarande verksamhetsår anställda 17 arbetslärare i fortsättningsskola, varav 7 ordinarie. Befattningshavarna äro fördelade med 12 på Vänersborgsskolan (6 ordinarie och 6 extra) och med 5 på växjöskolan (1 ordinarie och 4 extra). Styrelserna för de båda skolorna ha nu gjort framställningar om inrättande av extra ordinarie arbetslärartjänster från och med budgetåret 1945/46. Sålunda föreslår styrelsen för Vänersborgsskolan, att 5 nu anställda extra arbetslärare måtte göras till extra ordinarie. Styrelsen för fortsättningsskolan i Växjö anhåller i likhet med föregående år, att en arbetslärartjänst i klädsömnad måtte förändras till extra ordinarie. Vad först Vänersborgsskolan beträffar vill överstyrelsen anföra följande. Skolans 12 arbetslärare representera yrkena snickeri, skrädleri och skomakeri. Av de ordinarie arbetslärarna äro två snickare, tre skraddare och en skomakare, av de extra tre snickare, två skraddare och en skomakare. Förslag föreligger nu om införande från och med budgetåret 1945/46 av utbildning i två nya yrken, metallarbete och tapetseraryrket. För undervisning i dessa yrken erfordras en arbetslärare i vardera yrket. Överstyrelsen föreslår, att två dylika arbetslärare anställas såsom extra med placering i lönegrad Ex 14, samma löneställning som övriga extra arbetslärare i fortsättningsskola. Någon nedskärning av antalet arbetslärare i de övriga yrkena vågar överstyrelsen icke föreslå, då det på nuvarande stadium är omöjligt att förutsäga, huru tillströmningen av elever till de nya yrkena och förskjutningen av elevantalet mellan de olika yrkena kan komma att gestalta sig. Antalet icke-ordinarie arbetslärare vid fortsättningsskolan i Vänersborg skulle sålunda under budgetåret 1945/46 komma att uppgå till 8. Överstyrelsen kommer givetvis icke att förordna hela detta antal, därest det icke blir erforderligt för undervisningens bedrivande. Av de 8 icke-ordinarie lärarna föreslår överstyrelsen, att en anställes såsom extra ordinarie. I skolans framställning har särskilt omnämnts en arbetslärare, som sedan fem år tjänstgjort vid skolan. Då han är snickare och en lämplig fördelning av snickerilärarna på olika anställningsformer (2 ordinarie, 1 extra ordinarie och 2 extra) härigenom skulle uppnås, föreslår överstyrelsen extra ordinarie anställning från och med läsåret 1945/46 för en arbetslärare i snickeri. Yrkesutbildningen i Växjö omfattar huvudsakligen vävning, klädsömnad, tvätt och strykning samt bakning. För undervisning i dessa yrken äro nu anställda 1 ordinarie lärare i vävning, 2 extra lärare i klädsömnad och 1 extra lärare i vardera tvätt och strykning samt bakning. Genom den från och med budgetåret 1943/44 genomförda omläggningen av yrkesundervisningen vid dövstumskolan i Växjö har klädsömnad blivit den yrkesgren, som vunnit mest anslutning. Styrelsens framställning om en fastare anställningsform för en lärare i klädsömnad synes därför vara fullt motiverad. För dövstumskolan

i Växjö räknar överstyrelsen sålunda för budgetåret 1945/46 med 4 icke-ordinarie arbetslärare, varav 1 extra ordinarie och 3 extra. Sammanlagda antalet icke-ordinarie arbetslärare vid fortsättningsskolorna för dövstumma nämnda budgetår skulle, därest överstyrelsens förslag vinner bifall, uppgå till 12, varav 2 extra ordinarie och 10 extra.

Lärare i gymnastik med lek och idrott. Vid de dövstumskolor, som icke hava ordinarie lärare i gymnastik med lek och idrott, äro under innevarande budgetår med undantag för Brobyskolan anställda extra lärare i gymnastik med sammanlagt 68 veckotimmars tjänstgöring. Överstyrelsen föreslår för nästkommande budgetår för dessa lärare ett något högre timantal, förslagsvis 74 veckotimmar. Höjningen hänför sig till Örebroskolan, vars elevantal beräknas komma att stiga med ett tjugotal elever.

Timlärare. Innevarande budgetår äro vid dövstumskolorna anställda ett antal timlärare med undervisning i hushållsgöromål, olika arbetsämnen såsom lannesömnad, stickning och bokbinderi samt träslöjd och kindergartnerarbete. Antalet timlärartimmar uppgår till 103. För budgetåret 1945/46 har begärts ett sammanlagt antal timlärartimmar av 118. Höjningen avser skolorna i Lund, Vänersborg och Härnösand, där antalet undervisningsgrupper i hushållsgöromål respektive kindergartnerarbete beräknas komma att stiga.

Vård- och ekonomipersonal. Överstyrelsen beräknar en ökning av antalet vårdarinnor i Vänersborg från 7 till 8. Som motiv för denna ökning har åberopats tillkomsten av nya klassavdelningar.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Arvoden till läkare, tandläkare och sjuksköterskor. Från anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, utgå nu till arvoden till läkare 7 100 kronor och till arvoden till tandläkare 2 750 kronor. I enlighet med skolöverstyrelsens i det föregående redovisade förslag har överstyrelsen under ifrågavarande anslagspost beräknat till arvoden till läkare 13 200 kronor, till arvoden till tandläkare 14 750 kronor och till arvoden till deltidsanställda sjuksköterskor vid dövstumskolorna i Lund, Örebro och Växjö tillhoppa 920 kronor. Till sistnämnda skola utgår nu från arvodesposten ett särskilt arvode med 100 kronor för praktiska övningar i hem- och olycksfallsvård. Dessa övningar ledas av sjuksköterska. Vid bifall till överstyrelsens förslag om anställande vid skolan i Växjö av en sjuksköterska med deltidstjänstgöring anser överstyrelsen, att denna sjuksköterska bör utan särskild ersättning kunna åtaga sig ledningen av övningarna, varför det härför avsedda arvodet enligt överstyrelsens förslag bör indragas från och med nästa budgetår.

Skriv- och bokföringshjälp. Överstyrelsen föreslår, att de nu till vårdanstalten för nämnda ändamål utgående medlen höjas från 1 000 kronor till 1 200 kronor.

Arvoden till föreståndare, biträdande lärare m. m. vid dövstumslärarseminariet. Överstyrelsen anför härom följande. Föreståndaren för dövstumslärarseminariet har gjort framställning om höjda arvoden och anslag till seminariets verksamhet. Till föreståndaren, som själv undervisar två veckotimmar vid seminariet, begäres ett arvode av 1 200 kronor, till tre biträdande lärare med sammanlagd undervisning av fyra veckotimmar föreslås ett belopp av 1 200 kronor och för särskild undervisning vid seminariet ett sammanlagt belopp av 300 kronor. Till nämnda arvoden utgå nu respektive 800, 750 och 200 kronor. Överstyrelsen vill här erinra om att dessa arvoden före krisens inträde utgingo

med respektive 900, 1 100 och 300 kronor. I föreståndarens arvode ingår, som förut nämnts, även ersättning för två veckotimmars undervisning. Det torde böra övervägas, om icke föreståndarens arvode borde bestämmas med lägre belopp och han därutöver för sin undervisning finge särskild ersättning. De biträdande lärarna åtnjuta med nuvarande anslag ersättning per veckotimme med belopp, som understiger 200 kronor, medan till timplärare i kunskapsämne vid dövstumskola å I-ort utgår ett arvode av 229 kronor per veckotimme. Rätteligen borde timpläraryrvodena vid dövstumläraryrseminariet jämföras med timpläraryrvodena vid övriga lärarutbildningsanstalter för folkskolestadiet. Vid folk- och småskoleseminarierna utgå timarvodena å I-ort med följande belopp: till timplärare, som äger behörighet att vinna anställning som extra ordinarie adjunkt eller att genomgå provår, med 293 kronor, till annan timplärare med 257 kronor och till timplärare å övningsskollärartjänst med 278 kronor. Med hänsyn till lärarnas vid dövstumläraryrseminariet kompetens (innevarande läsår tjänstgöra, förutom föreståndaren, vid dövstumskolan anställda lärare samt dövstumprästen i Stockholm) synes sistnämnda belopp vara det lägsta, som bör ifrågakomma för dövstumläraryrseminariet. Överstyrelsen föreslår, att till arvoden åt fyra lärare vid seminariet (med en tjänstgöring av sammanlagt i genomsnitt 6 veckotimmar) för budgetåret 1945/46 beräknas, efter ett belopp av 275 kronor per veckotimme, sammanlagt 1 650 kronor. Då seminariets föreståndare för sin undervisning därigenom skulle komma i åtnjutande av ett belopp av 550 kronor, torde arvodet för det egentliga föreståndarskapet kunna bestämmas till 500 kronor. Till arvoden för särskild undervisning vid seminariet (föreläsningar av läkare i tal- och röstfysiologi samt hörsel- och hörsel- och röstfysiologi) föreslås det begärda beloppet, 300 kronor, eller samma belopp som tidigare utgått.

Statskontoret har anfört bland annat följande.

Beträffande den skolhygieniska verksamheten har statskontoret den 18 november 1944 avgivit utlåtande över överstyrelsens förslag i ämnet. I vad anslagsäskandena beröra kostnader för nämnda ändamål må hänvisas till sagda utlåtande.

Med hänsyn till vad därom anförts vill statskontoret icke motsätta sig en reglering av arvoden till lärarna vid dövstumläraryrseminariet. Ämbetsverket får i sådant avseende föreslå, att arvodet för undervisningstimmor bestämmas till det för timplärare i kunskapsämne vid dövstumskola fastställda beloppet, under förutsättning dock att seminarieundervisningen ligger utanför vederbörande lärares maximitjänstgöring. Någon ändring av arvodet för föreståndarskapet för seminariet, vilket för närvarande torde kunna beräknas till $\left(800 - \frac{750}{2} =\right)$ 425 kronor, eller av det för särskild undervisning avsedda beloppet, 200 kronor, kan statskontoret icke tillstyrka. Ej heller kan ämbetsverket tillstyrka den av överstyrelsen förordade förhöjningen av arvodet till skriv- och bokföringshjälp vid vårdanstalten, för vilken höjning någon särskild motivering icke anförts.

Som motiv för ökningen av antalet vårdarinnor i Vänersborg från 7 till 8 har åberopats tillkomsten av nya klassavdelningar. Med utgångspunkt från överstyrelsens förslag om ett bibehållande av fyra upptagningskolor torde emellertid elevantalet i Vänersborg komma att minskas från 186 läsåret

1943/44 till 174 nästkommande läsår. Vid sådant förhållande borde ökning av antalet vårdarinnor icke erfordras.

Vidkommande de icke-ordinarie arbetslärarna i fortsättningsskola må hänvisas till ämbetsverkets utlåtande i anledning av skolöverstyrelsens förslag beträffande upptagningskolornas förläggning m. m. I betraktande av vad i nämnda sammanhang anförts får statskontoret avstyrka ombildningen av en extra lärarbefattning i snickeri vid fortsättningsskolan i Vänersborg till extra ordinarie. Däremot vill ämbetsverket icke motsätta sig uppförande på extra ordinarie stat av en extra lärare i klädsömnad i Växjö, vilken tjänstgjort vid skolan i 6 år.

Såsom närmare framgår av sid. 91 ff. i propositionen nr 154 till 1940 års lagtima riksdag, önskade vid statens övertagande av dövstumundervisningen två av de dåvarande dövstumlärarna icke övergå i statstjänst. Dessa lärare, ordinarie dövstumlärarna vid tredje dövstumskoldistriktets skola i Lund Evert Nikodemus Lundberg och Ebba Borgström, född Sjölin, uppfördes därför på indragningsstat hos landstinget i Malmöhus län. Landstinget begärde därefter, i anslutning till vad som förutsatts vid statsövertagandet, statsbidrag för deras avlönande. Sådant bidrag utgår till Malmöhus läns landsting för avlönande av nämnda lärare från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget av 14 200 kronor till bidrag till avlöning åt vissa på indragningsstat hos landsting uppförda dövstumlärare. Statsbidraget motsvarar vad lärarna under året ägt uppbära enligt för dem den 30 juni 1938 — d. v. s. omedelbart före statens övertagande av ansvaret för dövstumundervisningen — gällande löneförmåner med tillägg av ett belopp, motsvarande landstingets utgifter för deras delaktighet i statens pensionsanstalt. Lärarna ha enligt en den 6 augusti 1940 ingången överenskommelse mellan skolöverstyrelsen, på statens vägnar, och landstinget beretts sysselsättning vid dövstumskolan i Lund.

Lundberg och Ebba Borgström ha nu i skrivelse den 30 oktober 1944 anhållit, att Kungl. Maj:t måtte bereda dem tillfälle att så snart som möjligt övergå i statstjänst som ordinarie lärare vid upptagningskolan i Lund, och därvid förklarat sig villiga att mottaga sådan tjänst på samma villkor, som gälla för de statligt anställda dövstumlärarna.

Ansökningen har tillstyrkts av *styrelsen för upptagningskolan i Lund, inspektören för dövstumundervisningen, skolöverstyrelsen och statskontoret*. Statskontoret har därvid anført följande.

Enligt vad statskontoret under hand inhämtat utgöras de till landstingets förfogande ställda tjänsterna av en ordinarie och en extra ordinarie befattning. Då båda lärarna vid övergång till statstjänst böra erhålla ordinarie anställning, måste åtgärder vidtagas för att ersätta den nyssnämnda till landstingets förfogande ställda extra ordinarie befattningen med en ordinarie tjänst. Enligt från överstyrelsen erhållen uppgift kommer en ordinarie lärare i kunskapsämne vid skolan i Vänersborg att avgå med pension den 30 juni 1945. Därest båda de å indragningsstat uppförda lärarna alltjämt vilja kvarstanna vid skolan i Lund, föreligger alltså vid utgången av inne-

varande budgetår möjlighet att ordna ett utbyte av tjänster, så att två ordinarie tjänster stå till förfogande i Lund.

Lärarnas övergång till statstjänst bör enligt statskontorets mening kunna ske på det sättet, att överstyrelsen bemyndigas att utan ansökningsförfarande utnämna dem till innehavare av omförmälda ordinarie tjänster. Lärarnas löneställning torde få bedömas efter bestämmelserna i civila avlöningsreglementet, varvid givetvis bör tillses, att lärarna icke lida minskning i till dem nu utgående löneförmåner. Några särskilda övergångsbestämmelser lära således icke vara erforderliga i föreliggande fall.

Ett tillmötesgående av framställningen kommer givetvis att påverka överstyrelsens anslagsäskanden för nästkommande budgetår. Sålunda torde anslagsposterna till ordinarie tjänstemän och till övrig icke-ordinarie personal få ökas med kostnaderna för en ordinarie, respektive en extra ordinarie lärare i kunskapsämne. Å andra sidan lärer anslaget till bidrag till avlöning åt vissa på indragingsstat hos landsting uppförda dövstumslärare kunna indragas.

Vid beräkningen av ifrågavarande anslag utgår jag ifrån, att nuvarande fyra upptagningsskolor komma att bibehållas under nästa budgetår med oförändrad förläggning samt att vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte jämväl under samma budgetår kommer att vara förlagd till Gävle.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgått uppehållas en ordinarie och en extra ordinarie befattning såsom lärare i kunskapsämne vid dövstumskolan i Lund av de på indragingsstat hos Malmöhus läns landsting uppförda ordinarie dövstumslärarna Evert Nikodemus Lundberg och Ebba Borgström, vilka nu anhållit att få övergå i statstjänst såsom ordinarie lärare vid dövstumskolan i Lund och därvid förklarat sig villiga att mottaga sådan tjänst på samma villkor som gälla för de statligt anställda lärarna. I likhet med de hörda myndigheterna anser jag mig böra tillstyrka bifall till ansöknigen. Lundberg och Ebba Borgström torde böra beredas ordinarie anställning såsom lärare i kunskapsämne från och med den 1 juli 1945. Den ordinarie lärarbefattning i kunskapsämne, som nu uppehålles av en av de två på indragingsstat uppförda lärarna och som jämlikt anmärkning i personalförteckningen tills vidare skall hållas obesatt, bör för ändamålet få tillsättas från och med nämnda tidpunkt, till följd varav nyssnämnda anmärkning bör utgå ur personalförteckningen. Med utgången av juni 1945 blir en ordinarie lärartjänst i kunskapsämne vid skolan i Vänersborg ledig, vilken, därest såväl Lundberg som Ebba Borgström alltjämt vilja kvarstanna i Lund, kan förflyttas dit. Lundbergs och Ebba Borgströms övergång i statstjänst torde, såsom statskontoret föreslagit, böra ske på så sätt, att skolöverstyrelsen bemyndigas att utan ansökningsförfarande utnämna dem till innehavare av omförmälda ordinarie tjänster. Såsom statskontoret framhållit torde lärarnas blivande löneställning få bedömas efter bestämmelserna i civila avlöningsreglementet, varvid bör tillses, att lärarna icke lida minskning i till dem nu utgående löneförmåner.

Antalet innevarande läsår tjänstgörande lärare i kunskapsämne utgör 62,

Departementschefen.

varav 9 extra ordinarie och 2 extra. Utöver de ordinarie lärartjänsterna i kunskapsämne torde för nästa budgetår i enlighet med skolöverstyrelsens förslag böra räknas med 19 icke-ordinarie sådana tjänster, av vilka 10 torde böra vara extra ordinarie och 9 extra.

Skolöverstyrelsens förslag om förändring av en av de två extra befattningarna i 14 lönegraden såsom lärare i klädsömnad vid fortsättningskolan i Växjö till extra ordinarie befattning i samma lönegrad anser jag mig i likhet med statskontoret böra tillstyrka.

Vid fortsättningsskolan i Vänersborg äro nu anställda 6 ordinarie och 6 extra arbetslärare. Av de ordinarie lärarna äro två lärare i snickeri, tre i skrädderi och en i skomakeri samt av de extra lärarna tre i snickeri, två i skrädderi och en i skomakeri. Skolöverstyrelsen har föreslagit, att en av de extra lärarbefattningarna i snickeri skall förändras till extra ordinarie. För den av mig i det föregående förordade utbildningslinjen i tapetseri har överstyrelsen vidare föreslagit anställande av en extra arbetslärare i 14 lönegraden eller samma lönegrad, som övriga extra arbetslärare vid fortsättningsskola äro placerade i. Statskontoret, som ansett, att antalet lärare i snickeri och skrädderi nu vore för stort i förhållande till lärjungeantalet vid fortsättningsskolan, har med hänsyn härtill icke funnit någon ökning av antalet arbetslärare vara erforderlig vid införande av en ny utbildningslinje. Av samma skäl har ämbetsverket motsatt sig förslaget om ombildning av en av de extra lärarbefattningarna i snickeri till extra ordinarie. Vid sitt ställningstagande torde statskontoret emellertid ha förbisett, att undervisningen i snickeri, skrädderi och skomakeri vid upptagningsskolan i Vänersborg meddelas av arbetslärarna vid fortsättningsskolan därstädes och icke såsom vid övriga upptagningsskolor av särskilda vid dessa anställda arbetslärare. Det är givetvis vanskligt att redan nu exakt beräkna behovet av arbetslärare under nästa läsår vid skolorna i Vänersborg. Vid beräkning av medelsbehovet synes det emellertid vara lämpligt att utgå ifrån, att ytterligare en extra arbetslärare kommer att erfordras på grund av inrättandet av en utbildningslinje i tapetseri. Med hänsyn till vad skolöverstyrelsen anfört anser jag mig böra biträda förslaget om förändring av en av de tre extra lärartjänsterna i snickeri till extra ordinarie.

Då antalet elever vid upptagningsskolan i Vänersborg, vilket nu utgör 64, nästa läsår beräknas uppgå till 92, torde behov då uppstå av att anställa ytterligare en vårdarinna. Jag utgår härifrån vid anslagsberäkningen.

Förslaget om höjning av anslagsmedlen till skriv- och bokföringshjälp vid vårdanstalten för dövstumma, för vilket förslag särskild motivering icke lämnats, kan jag i likhet med statskontoret icke tillstyrka.

Från anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, utgår för närvarande dels 800 kronor såsom arvode åt föreståndaren vid dövstumläroarseminariet, dels 750 kronor såsom arvoden med lika belopp per veckotimme till tre lärare vid seminariet med en sammanlagd undervisning av fyra veckotimmar, dels ock 200 kronor såsom

arvoden för särskild undervisning vid seminariet. För nämnda ändamål utgingo senast för budgetåret 1940/41 respektive 900 kronor, 1 100 kronor och 300 kronor. Överstyrelsens förslag till höjning och omreglering av ifrågasvarande arvoden kan jag endast på så sätt bifalla, att jag förordar en återgång till nyssnämnda, tidigare gällande belopp. Vad jag sålunda förordat medför ett ökat medelsbehov av 550 kronor.

Medelsbehovet under anslagsposten till avlöningar till ordinarie tjänstemän uppskattar jag till i runt tal 625 000 kronor, vilket innebär en uppräkning med 10 000 kronor. Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, är nu uppförd med förslagsvis 24 400 kronor. I enlighet med vad jag i det föregående förordat böra under denna anslagspost beräknas dels ytterligare ($12\ 600 - 7\ 100 =$) 5 500 kronor till arvoden till läkare, dels 1 190 kronor till arvoden till deltidsanställda skolköterskor, dels ock ytterligare ($14\ 850 - 2\ 750 =$) 12 100 kronor till arvoden till tandläkare. Det nu utgående arvodet å 100 kronor för praktiska övningar i hem- och olycksfallsvård vid fortsättningsskolan i Växjö torde i enlighet med skolöverstyrelsens förslag kunna indragas vid bifall till det av mig förordade förslaget om anställande av skolsköterska med deltids-tjänstgöring vid nämnda fortsättningsskola. Posten bör vidare uppräknas med 550 kronor på grund av den av mig förordade höjningen av arvodet till föreståndaren vid dövstumläroarseminariet m. m. Arvodessposten i sin helhet bör sålunda höjas med ($5\ 500 + 1\ 190 + 12\ 100 - 100 + 550 =$) 19 240 kronor till 43 640 kronor. Anslagsposten till avlöningar till vård- och ekonomipersonal, som nu är uppförd med förslagsvis 220 000 kronor, torde böra uppräknas med 5 000 kronor till 225 000 kronor. Till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal utgår nu ett belopp av förslagsvis 183 300 kronor, vilket ej må utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas. Under budgetåret 1943/44, då anslagsposten till detta ändamål var uppförd med samma belopp som för innevarande budgetår, överskreds posten med i runt tal 40 700 kronor. Med beaktande härav och med hänsyn till det i förhållande till behovet under läsåret 1943/44 ökade lärarbehov, som förutses för nästa läsår, förordar jag, att anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal höjes med 66 700 kronor till 250 000 kronor. Jag förutsätter, att det skall ankomma på Kungl. Maj:t att på förslag av skolöverstyrelsen bestämma antalet extra ordinarie lärare i kunskapsämne. Anslagsposten till rörligt tillägg torde böra uppföras med 146 400 kronor eller för avrundning av avlöningsanslagets slutsumma med 146 360 kronor, vilket innebär en höjning med 9 060 kronor. Avlöningsanslaget i dess helhet beräknar jag sålunda till ($625\ 000 + 43\ 640 + 225\ 000 + 250\ 000 + 146\ 360 =$) 1 290 000 kronor. Ökningen i jämförelse med anslaget för innevarande budgetår utgör 110 000 kronor. Å andra sidan kan det nu på riksstaten uppförda förslagsanslaget av 14 200 kronor till bidrag till avlöning åt vissa på indragningsstat hos landsting uppförda dövstumslärare indragas.

6. Dövstumskolorna: Omkostnader.

Förslagsanslaget till omkostnader vid dövstumskolorna är för innevarande budgetår uppfört med 596 700 kronor och disponeras på sätt framgår av sid. 611 f. i statsliggaren.

Skolöverstyrelsen har vid sina anslagsberäkningar utgått ifrån, att antalet upptagningskolor nästa läsår kommer att vara oförändrat men att upptagningskolan i Härnösand kommer att överflyttas till Gävle samt att vårdanstalten för dövstumma med komplicerat lyte då kommer att överflyttas till Mogård. Överstyrelsen har under nämnda förutsättningar beräknat omkostnadsanslaget till i runt tal 675 000 kronor. Därjämte åskar överstyrelsen anslag till vissa i samband med omorganisationens genomförande stående kostnader.

Av skolöverstyrelsens anslagsberäkningar inhämtas bland annat följande.

Sjukvård m. m. Till detta ändamål utgå nu 5 000 kronor. Skolöverstyrelsen föreslår en höjning för dövstumskolorna i Broby, Härnösand, Vänersborg, Växjö och Örebro med tillhoppa 1 300 kronor.

Bränsle, lyse och vatten. Nuvarande anslagsbelopp utgör 150 800 kronor, varav 5 100 kronor utgå till dövstumskolan i Broby. Skolöverstyrelsen föreslår, att anslagsmedlen till denna skola höjas med 5 900 kronor till 11 000 kronor. De verkliga utgifterna vid skolan för ifrågasvarande ändamål utgjorde budgetåret 1943/44 cirka 11 500 kronor.

Övriga expenser. Till detta ändamål utgå nu 12 000 kronor. Från samtliga skolors sida med undantag av skolorna å Manilla och i Lund ha begärts höjda anslag. Såsom motiv för de begärda höjningarna har bland annat anförts, att, under det att anslagsmedlen efter krigsutbrottet sänkts, tryckningskostnaderna för föreskrivna blanketter m. m. under senare år avsevärt stigit. Vid vissa skolor beräknas dessutom elevantalet bli högre. För dövstumskolan i Vänersborg uppgår den ifrågasatta höjningen av anslaget till 1 400 kronor. Detta belopp är huvudsakligen avsett att täcka kostnaderna för uppsättning av fem nya telefoner samt för ökade telefonavgifter. Telefonerna ha av skolöverläkaren vid besök å skolan föreslagits skola insättas i de olika elevföreläggningarna och i sjuksköterskans bostad, för att snabb kommunikation vid hastigt påkommande sjukdomsfall skall kunna ordnas mellan den sjuke och sjuksköterskan. Enligt vad överstyrelsen inhämtat från rikstelefonbyrån skulle kostnaderna för telefonerna, uppsättning och avgifter under ett år uppgå till i runt tal 1 000 kronor. Den sammanlagda höjningen synes skolöverstyrelsen med hänsyn tagen även till det utökade elevantalet böra upptagas till 1 200 kronor. Överstyrelsen föreslår en höjning av nu utgående anslag med 200 kronor för vardera av dövstumskolorna i Gävle och Örebro, vilkas elevantal i likhet med Vänersborgsskolans kommer att avsevärt ökas, samt för vardera av skolorna i Broby och Växjö samt vårdanstalten med 100 kronor. Det sammanlagda anslaget till övriga expenser skulle därigenom komma att uppgå till 13 900 kronor eller 1 900 kronor högre belopp än innevarande budgetår.

Undervisnings- och arbetsmateriel. Nuvarande anslagsbelopp utgör 66 200 kronor. Skolöverstyrelsen föreslår oförändrad medels-

anvisning för nästa budgetår. Därvid tillstyrker överstyrelsen skolstyrelsens i Vänersborg förslag om sänkning av Vänersborgsskolans anslag med 5 000 kronor. Den sålunda föreslagna sänkningen motväges av föreslagen nedräkning med samma belopp av inkomstposten för från fortsättningskolan i Vänersborg försålda arbeten. Å andra sidan föreslår skolöverstyrelsen höjning av anslagsmedlen till skolan i Härnösand med 900 kronor till 1 900 kronor, till skolan i Lund med 500 kronor till 1 500 kronor, till skolan å Manilla med 2 500 kronor till 3 700 kronor, till skolan i Örebro med 500 kronor till 2 300 kronor och till vårdanstalten med 600 kronor till 1 200 kronor. Överstyrelsen framhåller, att anslagsmedlen för ifrågavarande ändamål efter krigsutbrottet starkt beskurits samt att ständiga klagomål framförts från skolorna över anslagsmedlens otillräcklighet. I det för Manillaskolan föreslagna beloppet har inräknats medel för anskaffande av hörapparater.

I n v e n t a r i e r o c h m a s k i n e r. Härom anför skolöverstyrelsen bland annat följande. Denna anslagspost har på grund av krisförhållandena starkt beskurits. Sammanlagda anslaget utgick budgetåret 1939/40 med 22 640 kronor, medan samma anslag innevarande budgetår utgör 10 200 kronor. Anslagsminskningen har under de senare åren blivit alltmera kännbar och vid vissa skolor äro inventarierna i ett synnerligen bristfälligt skick. Detta gäller särskilt Örebro skolan. Styrelsen för nämnda skola har nu gjort framställning om ett inventarieanslag å 31 000 kronor för budgetåret 1945/46. Detta är avsett för inköp av pulpeter, armatur, symaskiner, arbetsbord m. m. Styrelsen hade redan till 1940 års riksdag begärt anslag till de ifrågavarande inventarierna, då kostnadsberäknade till 23 500 kronor. Överstyrelsen tillstyrkte 21 000 kronor. Nu beräknas samma inventarier draga en kostnad av 31 000 kronor. Överstyrelsen finner det för sin del i hög grad önskvärt, att skolan i Örebro erhåller de begärda inventarierna. Skolan har alltsedan 1938 i stor utsträckning fått nöja sig med gamla pulpeter, vilka kasserats vid annan läroanstalt i Örebro, och den elektriska armaturen är i hög grad ålderdomlig till och med skadlig för barnens ögon. Överstyrelsen tillstyrker därför ett belopp av 21 000 kronor till inköp av de nödvändigaste inventarierna. Vidare ha för skolorna i Härnösand och å Manilla begärts höjda anslag från respektive 1 300 till 2 800 och 1 600 till 5 000 kronor. Beloppen äro avsedda att täcka kostnaderna för förnyelse av vissa inventarier såsom möbler, sängkläder, linnepersedlar och porslän m. m. Överstyrelsen tillstyrker för vardera skolan en höjning av 500 kronor till dessa ändamål.

T v ä t t o c h r e n h å l l n i n g. Örebro skolans anslagsmedel föreslås höjda med 200 kronor till 1 200 kronor med hänsyn till att skolans lokaler efter ombyggnad kommer att ökas.

S j u k v å r d , t a n d v å r d o c h b a d. Till dessa ändamål beräknar skolöverstyrelsen, såsom i annat sammanhang framhållits, respektive 12 100 kronor, 2 800 kronor och 2 500 kronor eller sålunda tillhopa 17 400 kronor, medan nu till dessa ändamål utgå 13 800 kronor från ifrågavarande anslag.

U t r u s t n i n g f ö r l ä k a r r u m. Skolöverstyrelsen beräknar för detta ändamål under förevarande anslag ett belopp av 10 000 kronor.

K o s t h å l l. Skolöverstyrelsen beräknar en ökning av anslagsbehovet med 11 000 kronor till 261 000 kronor. Å andra sidan beräknas inkomsterna i form av ersättning för kost åt personal endast uppgå till 57 300 kronor eller till 4 100 kronor lägre belopp än det i nu gällande omkost-

nadsstat upptagna. Resultatet blir sålunda en nettoökning med (11 000 + 4 100 =) 15 100 kronor.

Utackordering av elever. Skolöverstyrelsen beräknar, att utgifterna för detta ändamål komma att stiga med 14 900 kronor på grund av ökat elevantal. Överstyrelsen föreslår därför, att det nuvarande anslagsbeloppet höjes med detta belopp till 129 900 kronor.

Beklädnad åt elever. Nuvarande anslagsbelopp utgör 72 200 kronor. Överstyrelsen föreslår en höjning med 9 000 kronor.

Ersättning för värme och lyse i tjänstebostäder. Denna inkomstpost, som nu är upptagen med 9 000 kronor, beräknar överstyrelsen till 11 200 kronor, vilket innebär en höjning med 2 200 kronor.

Från dövstumskolan i Lund försålda produkter. Någon inkomstpost för detta ändamål är icke upptagen i gällande omkostnadsstat. Skolöverstyrelsen räknar för nästa budgetår med en inkomst av 1 000 kronor.

Statskontoret har anfört följande.

Under innevarande budgetår ställdes till dövstumskolornas förfogande anslag till övriga expenser av samma storlek som för budgetåret 1943/44, oaktat elevantalet beräknades sjunka med genomsnittligt sju procent. Uppenbarligen bör då icke en stegring av elevantalet i förhållande till innevarande budgetår tagas till intäkt för anvisandet av ökade medel till övriga expenser. Statskontoret anser sig därför icke kunna tillstyrka framställningen härom. Höjning av anslagsposten ifråga bör enligt ämbetsverkets mening ske allenast för bestridande av kostnader för 5 nya telefoner, uppsättning av dessa samt avgifter under ett år vid skolan i Vänersborg. För ändamålet torde erfordras 1 000 kronor, varav 600 kronor synas ha karaktären av engångskostnad.

Statskontoret vill icke bestrida, att begränsningen av anslagen medfört väsentliga brister i beståndet av inventarier och maskiner. I nuvarande situation bör det emellertid av skilda anledningar vara angeläget att uppskjuta erforderliga nyanskaffningar av större omfattning. Ämbetsverket kan därför icke för närvarande förorda det för nyanskaffning vid skolan i Örebro föreslagna beloppet av 21 000 kronor. Till instrumentarier för läkarrummen har ämbetsverket i utlåtande den 18 november 1944 föreslagit anvisande av 6 000 kronor. Till beklädnad av elever bör vara tillfyllest med ett belopp av 80 000 kronor.

Departement-
schefen.

Anslagsposten till sjukvård m. m. torde böra uppföras med oförändrat belopp. Beträffande delposten till bränsle, lyse och vatten ifrågasätter jag icke någon annan ändring än en uppräknig av anslagsmedlen till dövstumskolan i Broby med 5 000 kronor. Delposten till övriga expenser, som för budgetåret 1939/40 var uppförd med 14 700 kronor, sänktes för budgetåret 1940/41 till 12 000 kronor, med vilket belopp posten sedan dess varit uppförd. Mot den av överstyrelsen nu föreslagna höjningen av denna post med 1 900 kronor, varav 600 kronor synas avse utgifter av engångsnatur, har jag icke funnit anledning till erinran. Delposten till undervisnings- och arbetsmateriel torde, såsom överstyrelsen föreslagit, böra uppföras med oförändrat belopp, varvid emellertid viss ändrad fördelning av

delposten mellan de olika skolorna torde böra vidtagas. Den begränsning av anslagsmedlen till inventarier och maskiner, som vidtagits efter krigets utbrott, synes ha medfört väsentliga brister i beståndet av inventarier och maskiner. Särskilt behöfelig är en förnyelse av inventariebeståndet vid dövstumskolan i Örebro. Jag anser mig därför böra tillstyrka överstyrelsens förslag om höjning av anslagsmedlen till inventarier och maskiner vid dövstumskolorna i Örebro och Härnösand samt å Manilla med tillhoppa 22 000 kronor. Under delposten till inventarier och maskiner torde jämväl böra beräknas ett belopp av 4 200 kronor till anskaffning av maskiner och verktyg m. m. för den av mig förordade utbildningslinjen i Vänersborg för tapetserare, varför delposten bör höjas med tillhoppa 26 200 kronor. Delposten till tvätt och renhållning torde böra höjas med 200 kronor, med hänsyn till att Örebro skolans lokaler efter ombyggnad komma att ökas. I anslutning till vad jag i det föregående förordat bör i omkostnadsstaten under anslagsposten till övriga utgifter upptagas dels en delpost å förslagsvis 12 100 kronor till sjukvård åt elever, dels en delpost å förslagsvis 2 800 kronor till tandvård åt elever, dels en delpost å förslagsvis 2 500 kronor till bad åt elever, dels ock en delpost å 10 000 kronor till utrustning för läkarrum. Den nuvarande delposten å 13 800 kronor till sjukvård åt elever och skyddslingar samt tandvård och bad bör därvid utgå ur omkostnadsstaten. Delposten till kosthåll bör höjas med 8 600 kronor. Slutligen torde, såsom överstyrelsen föreslagit, delposten till utackordering av elever böra höjas med 14 900 kronor och delposten till beklädnad åt elever med 9 000 kronor. Då jag i övrigt icke ifrågasätter någon ändring beträffande omkostnadsstatens utgiftsposter, beräknar jag omkostnadsstatens utgiftssida, som nu slutar på 736 150 kronor, till $(736\ 150 + 5\ 000 + 1\ 900 + 26\ 200 + 200 + 12\ 100 + 2\ 800 + 2\ 500 + 10\ 000 - 13\ 800 + 8\ 600 + 14\ 900 + 9\ 000 =)$ 815 550 kronor.

Inkomstposten för värme och lyse i tjänstebostäder bör uppräknas med 2 200 kronor och inkomstposten för från dövstumskolan i Härnösand försålda produkter med 200 kronor. I omkostnadsstaten bör vidare upptagas en inkomstpost å 2 000 kronor för från dövstumskolan i Lund försålda produkter. Inkomstposten för från fortsättningsskolan i Vänersborg försålda arbeten bör minskas med 5 000 kronor och inkomstposten för ersättning för kost åt personal med 6 100 kronor. Omkostnadsstatens inkomstsida, som nu slutar på 139 450 kronor, beräknar jag sålunda till $(139\ 450 + 2\ 200 + 200 + 2\ 000 - 5\ 000 - 6\ 100 =)$ 132 750 kronor.

Anslaget till omkostnader torde sålunda böra beräknas till $(815\ 550 - 132\ 750 =)$ 682 800 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 86 100 kronor.

Den av skolöverstyrelsen nu gjorda framställningen om anslag till vissa kostnader, som sammanhänga med förflyttningen av vårdanstalten för döv-

stumma från Gävle till Mogård torde, med hänsyn till att jag räknar med att vårdanstalten under nästa budgetår skall vara förlagd till Gävle, icke böra föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd. Skulle det emellertid visa sig möjligt och lämpligt att före nästa budgetårs utgång förflytta vårdanstalten, helt eller delvis, till Mogård, förutsätter jag, att Kungl. Maj:t skall äga besluta om en sådan förflyttning och vad därmed äger samband. Kostnaderna för förflyttningen och för erforderliga nyanskaffningar torde därvid få bestridas från dövstumskolornas omkostnadsanslag.

7. Ändringsarbeten vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan.

Byggnadsstyrelsen har i skrivelse den 17 oktober 1944 under åberopande av en av *direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan* hos styrelsen gjord framställning hemställt, att för nästa budgetår måtte anvisas ett anslag av 27 000 kronor för vissa ändringsarbeten vid nämnda institut och förskola. De föreslagna ändringsarbetena, som åskådliggjorts å tre i ärendet företedda, i oktober 1944 uppgjorda ritningar, ha kostnadsberäknats till 27 000 kronor, varav 21 000 kronor för byggnadsarbeten och 6 000 kronor för skåp- och hyllinredningar. Byggnadsstyrelsen har anfört:

De i direktionens framställning föreslagna arbetena avse flyttning av blindskrifttryckeriet från sjukhusbyggnaden till huvudbyggnaden, varvid gamla tryckerilokalen (nr 110) iordningställes till tandklinik och plåtförrådet (nr 109) tages i anspråk för utökning av gårdskarlens bostad. Lokaler för tryckeri och bokförlag m. m. erhållas genom uppdelning av de gamla slöjdlokalerna (nr 136 och 137 i huvudbyggnaden), varvid dock en del av utrymmet lägges till bredvidliggande vaktmästarbostad. Träslöjden i sin tur flyttas till rum nr 4 och 5 inom verkstadsbyggnaden, vilka nu äro upplåtna till vuxna blinda för tillverkning av skurdukar och läderstansning. Nuvarande förråd och expeditionen för blindskrift, som nu är belägen innanför vaktmästarens bostad, flyttas till rum nr 133, som nu tillhör vaktmästarbostaden, och gamla expeditionsrummet tilldelas denna bostad, som därigenom kommer att bestå av två rum och kök.

Genom de ifrågasatta omflyttningarna och ändringarna erhålles i första hand en lämplig lokal för tandklinik intill läkarens rum samt en centralisering av lokalerna för tryckning, bindning och expediering av blindskrift, vilka nu äro spridda på skilda håll. Dessutom kommer gårdskarlens bostadslägenhet, som nu består av ett rum och kök med köket beläget innanför rummet utan särskild ingång, att innehålla två rum och kök med tambur och särskilda ingångar till rum och kök, vilket måste anses som en önskvärd förbättring. Även vaktmästarens bostadslägenhet, som nu innehåller ett rum och kök, kommer genom de föreslagna förändringarna att utökas med ett rum, varigenom den bättre motsvarar nutida fordringar på en tjänstebostad.

De vid Tomtebodainstitutet nu ifrågasatta ändringsarbetena ha aktualiserats genom skolöverstyrelsens förslag till utbyggnad och rationalisering av tandvårdsverksamheten vid blindanstalterna. Tandvården bedrivs nu vid institutet i läkarens mottagningsrum. Detta är emellertid för litet såsom tandklinik. Utrymme för skåp och bord saknas. Belysningsförhållandena i rummet äro därjämte otillfredsställande. Genom de föreslagna ändringsarbetena avhjälpes bristen på lämplig tandvårdslokal inom institutet. Därjämte ernås vissa andra förbättringar. Ändringsarbetena synas mig därför böra komma till utförande. Mot kostnadsberäkningarna har jag icke funnit anledning till erinran. Jag förordar därför, att till ifrågavarande ändamål för nästa budgetår anvisas ett investeringsanslag av 27 000 kronor.

8. Vissa byggnadsfrågor vid dövstumskolorna.

Härnösand.

För om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna anvisades på riksstaten för budgetåret 1939/40 ett reservationsanslag av 500 000 kronor. Anslaget avsåg vissa byggnadsarbeten vid dövstumskolorna i Örebro och Härnösand samt på Broby gård, av vilka arbeten nybyggnaden för dövstumskolan i Härnösand beräknades draga en totalkostnad av 1 700 000 kronor.

Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 30 december 1939 fick omförmälda anslag tills vidare, intill dess Kungl. Maj:t annorlunda förordnade, icke tagas i anspråk för andra ändamål än uppgörande av byggnadsritningar, entreprenadhandlingar och dylikt beträffande den beslutade nybyggnaden i Härnösand. Detta byggnadsföretag, som ännu icke kommit till utförande, ansågs böra igångsättas endast under samma förutsättningar som gällde för byggnadsföretag, vartill anslag anvisats på allmän beredskapsstat (jfr propositionen nr 79 till 1939 års urtima riksdag).

Med skrivelse den 20 februari 1940 överlämnade *byggnadsstyrelsen* ritningar till nybyggnader för dövstumskolan i Härnösand. Kostnaderna för anläggningen beräknades uppgå till sammanlagt 1 950 000 kronor.

Förslaget underkastades sedermera granskning av *1940 års civila byggnadsutredning*, som med skrivelse den 6 november 1940 överlämnade en promemoria i ämnet jämte ritningar, avseende en reviderad byggnadsplan. Kostnaderna för det reviderade förslaget beräknades uppgå till 1 170 000 kronor, vilket belopp fördelade sig sålunda: skolbyggnaden 465 000 kronor, elevbyggnaden 550 000 kronor, rektorsbostad 40 000 kronor, vaktmästarbostad 18 000 kronor och utvändiga arbeten 97 000 kronor. Byggnadsförslaget hänför sig till det markområde å den s. k. Hovsjorden, vilket Härnösands stad upplåtit till kronan för uppförande av en ny dövstumskola.

Byggnadsstyrelsen framställde erinran mot byggnadsutredningens förslag endast i fråga om elevrummens storlek. *Skolöverstyrelsen* framställde liknande erinran och åberopade därjämte vissa av dövstumskolans styrelse gjorda detaljerinringar.

Genom beslut den 22 november 1940 fastställde Kungl. Maj:t de av byggnadsutredningen företedda ritningarna utom i fråga om rektorsbostaden, beträffande vilken Kungl. Maj:t förklarade Sig vilja framdeles meddela beslut om fastställande av ritningar. Byggnadsstyrelsen medgavs därvid rätt att, där så prövades nödigt, vidtaga sådana jämkningar beträffande elevrummen och i övrigt, som kunde visa sig erforderliga och möjliga att genomföra inom den på andra delar av byggnadsföretaget än rektorsbostaden belöpande kostnadsramen.

På tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisade riksdagen till om- och tillbyggnadsarbeten vid dövstumskolorna ett reservationsanslag (B) av 725 000 kronor, varav 500 000 kronor voro avsedda för Härnösandsskolan. Enligt de av Kungl. Maj:t i propositionen 1941: 2 framlagda kostnadsberäkningarna uppskattades totalkostnaderna för byggnadsföretaget i Härnösand till 1 170 000 kronor. Riksdagen (skrivelsen nr 78) godkände kostnadsberäkningarna med den ändringen, att riksdagen förklarade sig icke ha något att erinra mot att den angivna kostnadsramen överskredes med högst 30 000 kronor för realiserande av ett av riksdagen framställt önskemål om utökning av vissa elevrums storlek.

Genom beslut den 4 april 1941 fastställde Kungl. Maj:t de av byggnadsutredningen företedda ritningarna till rektorsbostad vid dövstumskolan i Härnösand. Tillika bemyndigades byggnadsstyrelsen att i fråga om de av Kungl. Maj:t den 22 november 1940 fastställda ritningarna till ifrågavarande dövstumskolanläggning, efter samråd med skolöverstyrelsen och vederbörande lokalstyrelse, vidtaga av riksdagen i dess skrivelse 1941: 78 angivna jämkningar beträffande storleken av vissa elevrum, dock att den härav föranledda kostnadsökningen icke finge överstiga 30 000 kronor.

I en den 11 december 1942 dagtecknad promemoria, avgiven av generaldirektören W. Björck och byggmästaren A. Diös, vilka jämlikt uppdrag företagit besiktning av den nuvarande dövstumskolbyggnaden i Härnösand, anföres bland annat följande.

Vad angår kostnaderna för en fullständig ombyggnad av skolan, hade dessa den 25 augusti 1938 av arkitekten W. Gahn uppskattats till 961 700 kronor, varav 861 000 kronor för om- och tillbyggnad av skolhuset. Detta belopp har byggnadsstyrelsen i skrivelse den 21 februari 1939 funnit för lågt beräknat. Sagda förslag gjordes av civila byggnadsutredningen till föremål för ingående övervägande i samband med prövning av frågan om nybyggnad för skolan. I syfte att utröna möjligheterna för en begränsning av ombyggnadskostnaderna besökte civila byggnadsutredningens ledamöter Lindh och Diös under hösten 1940 skolan och kunde därvid konstatera, att även om kostnaderna för en skäligen modernisering syntes kunna begrän-

sas under de av byggnadsstyrelsen tidigare beräknade, de i allt fall måste stiga till en sådan höjd, att det icke vore motiverat att utgiva så avsevärda belopp för renovering av den gamla byggnaden. Därtill komme, att densamma även i ombyggt skick måste föranleda betydande merkostnader för driften, särskilt med avseende å uppvärmningen. Den begränsning av kostnaderna, som utredningen åsyftade, innebar enligt Lindhs och Diös' uppskattning en reduktion till lägst 800 000 kronor, sannolikt närmare 900 000 kronor. Med nuvarande byggnadskostnader torde siffran 1 000 000 kronor få anses utgöra ett skäligt uttryck för ett sålunda begränsat ombyggnadsprogramms minimikostnader. Vi hava med hänsyn härtill icke ansett oss böra ingå i en ytterligare prövning av sagda program, då kostnadsdifferensen mellan nybyggnad och ombyggnad är så relativt ringa.

Vid sammanträde den 26 januari 1943 ha *stadsfullmäktige i Härnösand* fattat alternativa beslut beträffande dövstumskolans bibehållande därstädes av följande innehåll.

Alternativ 1. Härnösands stad inköper av kronan nuvarande dövstumskolan för en köpeskilling av 250 000 kronor, av vilket belopp staden genast till kronan inbetalar en summa av 130 000 kronor, motsvarande den kostnad, staten beräknat för reparationer, vilka genast måste utföras å skolan för dess fortsatta användning. Återstoden av köpeskillingen eller 120 000 kronor betalas till kronan, när staten finner tiden lämplig att bygga en ny dövstumskola i Härnösand.

Alternativ 2. Staden överlämnar redan nu till kronan ett belopp av 130 000 kronor. Sagda belopp använder kronan för att nödigt reparera skolan och bringa den i sådant skick, att den kan användas under en tid av fem år. Därest det sedan finnes anledning att alltjämt i fortsättningen använda gamla skolbyggnaden för fortsatt dövstumskolundervisning, betalar staten ytterligare 120 000 kronor mot att staden av kronan återfår utan vederlag det markområde å s. k. Hovsjorden, vilket staden redan utan vederlag upplåtit till kronan för uppförande av ny dövstumskola.

Lund.

På tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 har till om- och nybyggnadsarbeten anvisats ett reservationsanslag av 450 000 kronor, varav 300 000 kronor avsetts för ombyggnads- och reparationsarbeten vid dövstumskolan i Lund. Inom ramen av sistnämnda belopp ansågos de mest trängande arbetena kunna utföras. Byggnadsföretaget i Lund har ännu icke påbörjats.

I förutnämnda skrivelse den 27 oktober 1944 med utredning och förslag angående antalet upptagningskolor m. m. har *skolöverstyrelsen*, under åberopande av en inom byggnadsstyrelsen upprättad, den 16 oktober 1944 dagtecknad promemoria, hemställt, att ytterligare 45 000 kronor måtte anvisas till ombyggnads- och reparationsarbeten vid dövstumskolan i Lund. Kostnaderna för de arbeten, vilka ansetts böra i första hand komma till

utförande, uppgå enligt nämnda promemoria till 285 000 kronor enligt följande specifikation:

byggnadsarbeten	kronor	106 000
målningsarbeten	»	15 000
sanitära arbeten, utvändigt	»	53 000
sanitära arbeten, invändigt	»	24 000
ändring av värmeledning	»	10 000
elektriska arbeten	»	12 000
yttertak	»	35 000
oförutsedda arbeten, ritning och kontroll	»	30 000

Summa kronor 285 000.

Kostnaderna för vissa ytterligare arbeten, som skolöverstyrelsen ansett lämpligen böra utföras samtidigt med nyssnämnda till 285 000 kronor kostnadsberäknade arbeten, ha beräknats till 60 000 kronor enligt följande specifikation:

nedgång till fruktkällare	kronor	450
upptagande av särskild ingång till rektorsbostaden	»	2 900
isoleringsrum	»	9 000
slöjdsal för flickor	»	5 100
läkarmottagning m. m.	»	6 000
omklädningsrum till gymnastiksalen m. m.	»	29 000
oförutsedda arbeten, ritningar och kontroll	»	7 550

Summa kronor 60 000.

Departementschefen.

Den av riksdagen redan år 1939 beslutade nybyggnaden för dövstumskolan i Härnösand har av skilda anledningar icke kommit till utförande. I det föregående har jag förordat, att en upptagningsskola alltjämt skall vara förlagd till Härnösand. Jag har därvid framhållit, att det syntes mig ofrånkomligt, att anslag anvisades till uppförande av nybyggnad i Härnösand, om en upptagningsskola bibehölles där. På grundval av prisnivån i början av år 1941 ha kostnaderna för denna nybyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med av Kungl. Maj:t den 22 november 1940 och den 4 april 1941 fastställda ritningar och med iakttagande av den av riksdagen i skrivelsen 1941: 78 ifrågasatta utökningen av vissa elevrums storlek uppskattats till 1 200 000 kronor. Nybyggnaden har inom byggnadsstyrelsen i oktober 1944 på grundval av då gällande priser beräknats draga en kostnad av 1 440 000 kronor. Då de tidigare av riksdagen anvisade anslagen för ifrågavarande byggnadsföretag ej längre stå till förfogande, förordar jag, att ett belopp av 700 000 kronor beräknas för nästa budgetår till påbörjande av nybyggnaden för Härnösandsskolan.

Såsom av den i det föregående lämnade redogörelsen framgår, ha stadsfullmäktige i Härnösand vid sammanträde den 26 januari 1943 fattat två alternativa beslut, som beröra frågan om bibehållande av upptagningsskolan i Härnösand. Då jag förordat, att nybyggnad skall uppföras för döv-

stumskolan i Härnösand, synes endast *alternativ 1* i detta sammanhang vara av intresse. Detta alternativ innebär, att staden skall av kronan inköpa nuvarande dövstumskola för en köpeskillning av 250 000 kronor. Av köpeskillningen skulle ett belopp av 130 000 kronor — motsvarande det belopp, som torde böra beräknas för att sätta dövstumskolbyggnaden i Härnösand i sådant skick, att den under ett 5-årigt provisorium kan användas för nuvarande ändamål — omedelbart erläggas. Återstoden av köpeskillningen, 120 000 kronor, skulle erläggas, när staten funne tiden lämplig att bygga en ny dövstumskola i Härnösand.

Jag är icke beredd att nu taga ställning till frågan, huruvida den nuvarande dövstumskolanläggningen lämpligen kan framdeles användas för annat statligt ändamål än dövstumundervisningen eller om den bör försäljas. Denna fråga torde framdeles få underställas riksdagen. Jag utgår emellertid ifrån, att Härnösands stad med hänsyn till nyss återgivna beslut skall vara villig att, därest Kungl. Maj:t senast i samband med dövstumskolans inflyttning i nybyggnaden så påkallar, inköpa den nuvarande dövstumskolanläggningen för en köpeskillning av 250 000 kronor.

De vid dövstumskolan i Lund erforderliga ombyggnads- och reparationsarbeten, vilka kostnadsberäknats till sammanlagt 345 000 kronor, synas mig lämpligen böra komma till utförande i ett sammanhang. För bestridande av sagda kostnader finnes för närvarande tillgängligt ett belopp av 300 000 kronor. För ändamålet erfordras alltså ytterligare 45 000 kronor. Detta belopp torde böra beräknas för nästa budgetår.

Till byggnadsarbeten för dövstumskolorna i Härnösand och Lund beräknar jag sålunda för nästa budgetår tillhoppa 745 000 kronor. Jag förordar, att ett investeringsanslag anvisas för nästa budgetår med detta belopp.

IV. Hemställen.

Under återopande av vad i det föregående anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. godkänna följande avlöningsstat för läroanstalterna för blinda, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor 230 800
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	» 12 600
3. Avlöningar till vård- och ekonomipersonal	» 82 600

Kungl. Maj:ts proposition nr 221.

4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	kronor	21 200
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	41 500
		<hr/> Summa kronor 388 700;

2. till *Läroanstalter för blinda: Avlöningar* för budgetåret 1945/46 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 388 700;

3. till *Läroanstalter för blinda: Omkostnader* för budgetåret 1945/46 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 208 600;

4. till *Ändringsarbeten vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan* för budgetåret 1945/46 anvisa ett *investeringsanslag* av kronor 27 000;

5. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1945/46, vidtaga den ändring i personalförteckningen för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, som föranledes av vad jag i det föregående anför;

6. godkänna följande avlöningsstat för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	75 300
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t	»	7 600
3. Avlöningar till vård- och ekonomipersonal	»	107 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal	»	14 200
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	22 900
		<hr/> Summa kronor 227 000;

7. till *Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar* för budgetåret 1945/46 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 227 000;

8. till *Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader* för budgetåret 1945/46 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 110 300;

9. med upphävande av det av 1942 års riksdag fattade beslutet om nedläggande av en av de nuvarande upptagnings-skolorna för dövstumma barn besluta, att fyra sådana skolor skola tills vidare bibehållas;

10. godkänna den av mig i det föregående jämväl i övrigt förordade organisationen av dövstumskolväsendet;

11. bemyndiga Kungl. Maj:t att, med tillämpning tills vidare från och med budgetåret 1945/46, vidtaga den ändring i personalförteckningen för läroanstalterna för dövstumma, som föranledes av vad jag i det föregående anförde;

12. godkänna följande avlöningsstat för dövstumskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1945/46:

A v l ö n i n g s s t a t .

1. Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsvis</i>	kronor	625 000
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, <i>förslagsvis</i> >		43 640
3. Avlöningar till vård- och ekonomi- personal, <i>förslagsvis</i>	>	225 000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, <i>förslagsvis</i>	>	250 000
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	>	146 360

Summa kronor 1 290 000;

13. till *Dövstumskolorna*: *Avlöningar* för budgetåret 1945/46 anvisa ett *förslagsanslag* av ... kronor 1 290 000;

14. till *Dövstumskolorna*: *Omkostnader* för budgetåret 1945/46 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 682 800;

15. till *Om- och nybyggnadsarbeten vid dövstumskolorna* för budgetåret 1945/46 anvisa ett *investeringsanslag* av kronor 745 000.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Olof Cederstrand.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
I. Dövstumskolväsendets organisation	2
1. Frågan om nedläggande av en upptagningsskola m. m.	2
2. Avveckling av skriv-teckenklasserna	36
3. Yrkesutbildningen för manliga dövstumma m. m.	39
II. Utbyggnad och rationalisering av den skolhygieniska verksamheten vid dövstumskolorna och blindanstalterna	58
III. Anslagsberäkningar m. m.	86
1. Läroanstalter för blinda: Avlöningar	86
2. Läroanstalter för blinda: Omkostnader	88
3. Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar	90
4. Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader	92
5. Dövstumskolorna: Avlöningar	94
6. Dövstumskolorna: Omkostnader	102
7. Ändringsarbeten vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodan	106
8. Vissa byggnadsfrågor vid dövstumskolorna	107
IV. Hemställan	111